

Duurzaam ondernemen zichtbaar en doenbaar maken in Vlaanderen.

Onderzoeksrapport. Januari 2012.

Bernard MAZIJN (UNU-CRIS/RCE-SNS)

Sander DEVRIENDT (UNU-CRIS/RCE-SNS)

Nico STORME (Howest)

Jasmien VANDERMEEREN (Howest)

Prof. Luk VAN LANGENHOVE (UNU-CRIS/RCE-SNS)

Inhoud

Lijst met gebruikte afkortingen	5
Lijst met tabellen en figuren	7
Voorwoord	9
1.De internationale context.....	11
2. Inleiding tot het onderzoek	15
3. Duiding van de onderzoeksvraag.....	17
4. Plan van aanpak: de gevolgde methodologie.....	19
4.1. Het onderzoeksplan: de verschillende fasen	19
4.2. Methodologie bij Fase 1	20
4.3. Methodologie bij Fase 2	21
4.3.1. Algemeen	21
4.3.2. Populatie en uitval van de steekproef	22
4.3.3. Tijdsindeling van de steekproef.....	24
4.3.4. Methodologische dataverzameling: (quasi-)experiment en survey	24
4.3.5. Verwerking data	25
4.4. Aanpak in Fase 3 en 4.....	25
5. Onderzoeksresultaten Fase 1: vertaling naar Vlaanderen	27
5.1. ISO 26000 – Richtlijn voor maatschappelijke verantwoordelijkheid van organisaties	27
5.1.1. Inleiding	27
5.1.2. Software.....	28
5.2. GRI - Richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving.....	29
5.2.1. Inleiding	29
5.2.2. Een sjabloon specifiek voor KMO's.....	32
5.2.3. GRI Certified Software	35
5.2.4. Onafhankelijke toetsing.....	37
5.3. Het koppelen van ISO 26000 en GRI. En andere ... ?.....	39
5.4. Samenvatting onderzoeksresultaten Fase 1.....	40
6. Onderzoeksresultaten Fase 2: de toets in de praktijk.....	41
6.1. Inleiding	41
6.2. Richtlijnen en normen	41
6.2.1. ISO 26000.....	41
6.2.2. GRI	44
6.2.3. Andere normen en richtlijnen.....	45
6.3. De tools.....	46
6.3.1. AFNOR: online tool voor ISO 26000	46
6.3.2. NEN: downloadbare zelfverklaring voor ISO 26000	47
6.3.3. De GRI-tool (MS Excel-bestand voor duurzaamheidsverslaggeving).....	48
6.3.4. Koppeldocument van ISO 26000 naar GRI.....	49
6.4. Algemene feedback over het onderzoek en externe begeleiding	50
6.5. Feedback over financieel luik	51
6.6. Feedback over rol van de overheid en/of bedrijfsfederaties/sectororganisatie	53

6.7. Sustainability software	56
6.8. Samenvatting onderzoeksresultaten Fase 2.....	56
7. Onderzoek ‘duurzaamheidscriteria bij steunmaatregelen’	58
7.1. Strategische Investerings- en Opleidingssteun (SIOS).....	58
7.2. Ecologiepremie Plus	63
7.3. De steunmaatregelen bij het Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie.....	66
7.4. Steun via ‘Maatwerk in het kader van collectieve inschakeling’	68
7.5. Samenvatting van de bevindingen.....	73
8. Verloop van de afrondende fasen van het onderzoek	74
9. Beleidsaanbevelingen	76
Bijlage 1 - Lijst met deelnemende organisaties (incl. bedrijven) aan de praktijktoets.....	79
Bijlage 2 - Vragenlijst voor de praktijktoets.....	82
Bijlage 3 - GRI-certified software and tools program.....	92
Bijlage 4 - Koppelingsdocument tussen ISO 26000 én GRI en UN Global Compact	93
Bijlage 5 – De lijst met GRI-prestatie-indicatoren (codes en naamgeving)	97
Bijlage 6 – De MVO-tweedaagse van 26-27 januari 2012 – Programma	104
Bronnen	106
De onderzoeksinstellingen.....	111
UNU-CRIS / RCE-SNS	111
Howest	112

Lijst met gebruikte afkortingen

AENOR	Asociación Española de Normalización y Certificación
AFNOR	Association française de Normalisation
CERES	Coalition for Environmentally Responsible Economies
FNV	Federatie Nederlandse Vakbeweging
EFQM	European Foundation for Quality Management
GANTSCh	Global Action Network for Transparency in the Supply Chain
GO	Grote Onderneming
GRI	The Global Report Initiative
Howest	Hogeschool West – Vlaanderen
IAO	Internationale arbeidsorganisatie
ICC	International Chamber of Commerce
ILO	International Labour Organization
ISO	International Organization for Standardisation
IWT	Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie
KO	Kleine Onderneming
LTL	Limitatieve Technologieënlijst
MO	Middelgrote Onderneming
MV	Maatschappelijke Verantwoordelijkheid
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
NPR	Nederlandse Praktijkrichtlijn
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
PUB	Publieke Sector
RCE-SNS	Regional Center of Expertise – Southern North Sea
SBO	Strategisch Basisonderzoek
SP	Social Profit
SR	Social Responsibility
TBL	Triple Bottom Line

TETRA	TEchnologieTRAnsfer
UN	United Nations
UNCED	United Nations Conference on Environment and Development
UNEP	United Nations Environment Programme
UNGC	United Nations Global Compact
UNU–CRIS	United Nations University - Comparative Regional Integration Studies
ViA	Vlaanderen in Actie
VIS	Vlaams Innovatie Samenwerkingsverband
VN	Verenigde Naties
WBCSD	World Business Council for Sustainable Development
WCED	World Commission for Environment and Development
WOP	Werkondersteuningspakket
WSE	Departement Werk en Sociale Economie

Lijst met tabellen en figuren

Figuur 1 – Steekproef volgens omvang bedrijf of type organisatie.

Figuur 2 – Verdeling analyse-eenheden van de steekproef volgens geografische spreiding.

Figuur 3 – Verdeling van de analyse-eenheden van de steekproef volgens subsectoren.

Figuur 4 – Overzicht van de toepassingsniveaus van GRI.

Box 1 – GRI-Sectorsupplement voor ‘de overheid’.

Box 2 – Een voorbeeld van collegiale toetsing in het kader van GRI.

Tabel 1 – Vergelijking tussen de SIOS-beoordelingscriteria, partim opleidingssteun, en de GRI-prestatie-indicatoren.

Tabel 2 - Vergelijking tussen de SIOS-beoordelingscriteria, partim investeringssteun, en de GRI-prestatie-indicatoren.

Tabel 3 – Vergelijking tussen de in aanmerking komende ecologie-investeringen bij Ecologiepremie Plus en de GRI-prestatie-indicatoren.

Tabel 4 – Steunmaatregelen van het Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie.

Tabel 5 – Vergelijking tussen de organisatievoorwaarden van het ‘maatwerk-decreet’ en de GRI-prestatie-indicatoren.

Voorwoord

Een jaar na de publicatie van de *ISO 26000 – Richtlijn voor maatschappelijke verantwoordelijkheid*, wint de richtlijn nog steeds aan bekendheid. Ook het Global Reporting Initiative wordt met de steun van heel wat stakeholders ingezet om duurzaamheidsverslaggeving tot een hoger niveau te tillen. Intussen heeft de Europese Commissie een ‘vernieuwde EU-strategie 2011 – 2014 ter bevordering van maatschappelijk verantwoord ondernemen’ bekend gemaakt. Tal van andere initiatieven, niet altijd gedragen door stakeholders, zijn in ontwikkeling of worden voorgesteld.

Ondertussen wordt met argusogen gekeken of ‘maatschappelijk verantwoord ondernemen’ het eindelijk zal waarmaken. Wordt het meer dan ‘window dressing’? Gaat de geloofwaardigheid van duurzaamheidsverslaggeving niet voor de bijl wegens onjuiste aanspraken? Wordt ‘maatschappelijk verantwoord ondernemen’ mainstream of blijft het – in zijn volheid van toepassing - beperkt tot enkele voorlopers? Voelen alle stakeholders zich ook daadwerkelijk betrokken? Zal ‘maatschappelijk verantwoord ondernemen’ kunnen bijdragen tot de gewenste transitie van de economie of blijft het vooral een ondersteuning om incrementele passen te zetten? Enz.

* * * * *

Even uitweiden over dit laatste. Een interessant moment tijdens de onderzoeksperiode was een presentatie van Prof. Nigel Room, Vlerick Leuven Gent Management School, bijgewoond door het onderzoeksteam in het kader van een ander project omtrent maatschappelijk verantwoordelijkheid. Hij maakte duidelijk dat de huidige aanpak door de overheid en het engagement in het bedrijfsleven inzake maatschappelijk verantwoord ondernemen in feite gericht is op het vooruitgaan met incrementele stappen.

De uitdagingen voor onze samenleving zijn echter immens en de tijd is kort. In feite zou maatschappelijke verantwoord ondernemen moeten bijdragen tot “*systeem-innovatie om patronen van productie en consumptie te wijzigen*”. Het is alleen dan dat kan gesproken worden over een “*verantwoordelijk bedrijf voor een duurzame samenleving*”. Het verdient wellicht aanbeveling na te denken hoe beleid en acties in die richting kunnen gestuurd worden.

* * * * *

Dit VIONA-onderzoeksrapport omtrent ‘Duurzaam ondernemen zichtbaar en doenbaar maken in Vlaanderen’ lijkt bijgevolg op een belangrijk moment te komen. Het rapport geeft precies weer wat ISO 26000 en GRI inhouden, hoe de richtlijnen kunnen vertaald worden naar de Vlaamse context, hoe het nu verder moet en hoe steunmaatregelen van de Vlaamse overheid hierop kunnen inhaken.

De studieopdracht werd uitgevoerd door een samenwerkingsverband tussen UNU-CRIS/RCE-SNS en Howest. In de inleiding wordt beschreven wie welke taken voor zijn rekening heeft genomen. Achteraan het rapport kunt u meer lezen over elk van deze instellingen.

* * * * *

Bij deze willen wij onze dank uitdrukken aan de ondernemingen die geparticipeerd hebben aan de testfase én aan de stuurgroep die het VIONA-onderzoek begeleidde.

1. De internationale context

In 1987 publiceerde de Wereldcommissie voor Milieu en Ontwikkeling (WCED) onder voorzitterschap van de Noorse Eerste Minister, Mevr. Gro Harlem Brundtland, 'Our Common Future' (in Nederlandse vertaling verschenen onder de titel 'Onze Aarde Morgen'). Vanaf dat moment stond de term duurzame ontwikkeling, hét solidariteitsconcept in ruimte en tijd (cf. 'de behoeften van de huidige en toekomstige generaties'), centraal in het debat over milieu en ontwikkeling. Het concept duurzame ontwikkeling bracht ook het complexe probleem van de allocatie van hulpbronnen op de voorgrond: "Hoe kunnen we billijke welvaart voor iedereen creëren zonder uitputting of achteruitgang van de natuurlijke rijkdommen of ecosystemen?" In 1992 op de VN-conferentie over Milieu en Ontwikkeling (UNCED) in Rio de Janeiro Tijdens werd dit tijdens de bespreking van Agenda 21¹ en in het bijzonder de discussies over de klimaatverandering, biodiversiteit en het bosbestand een belangrijke focus.

De definitie van duurzame ontwikkeling

De definitie van de Brundtlandcommissie inzake duurzame ontwikkeling werd en wordt soms beschouwd als zijnde vaag of onvolledig. De voorbije twee decennia zijn er tientallen andere definities gepubliceerd, soms gericht op bepaalde stakeholders, sectoren, niveaus van besluitvorming, enz. Toch hebben grote organisaties, belangrijk voor dit onderzoek, zoals de Internationale Kamer van Koophandel (ICC), the World Business Council for Sustainable Development (WBCSD), het Global Reporting Initiative (GRI), en het UN Global Compact (UNGC) geen eigen definitie van duurzame ontwikkeling naar voor gebracht. De WBCSD, bijvoorbeeld, verwijst expliciet naar de definitie van de Brundtlandcommissie.

In de context van maatschappelijk verantwoord ondernemen, werd – als antwoord op de roep naar duurzame ontwikkeling - het concept van de 'Triple Bottom Line' (TBL) gelanceerd door John Elkington. Hij omschreef het idee als volgt: "Een TBL geeft een beschrijving van de sociale en ecologische impact van de activiteiten van een organisatie, op een meetbare manier. Dit staat toe de economische prestaties te verbeteren en maakt een diepgaande evaluatie mogelijk" (Elkington, 1998). De TBL is vergelijkbaar met de 3P-aanpak: People (mensen), Planet (planeet), Profit (winst).

In Agenda 21, het actieprogramma voor de 21ste eeuw, werd Hoofdstuk 4 gewijd aan de verschillende aspecten van "Verandering van consumptiepatronen", met een focus op productie en consumptie. Echter, in de jaren negentig werden productie en consumptie vaak afzonderlijk behandeld: enerzijds schonere productie en anderzijds duurzame consumptie.

Pas naar aanleiding van de Wereldtop over Duurzame ontwikkeling (WSSD) in 2002 bereikte de internationale gemeenschap een akkoord – als onderdeel van het Implementatieplan van Johannesburg – een 10-jarig Programmakader (10YFP) voor Duurzame Consumptie en Productie (SCP) op te starten. Een jaar later lanceerde het Marrakesh-proces deze oefening: het leidde de internationale gemeenschap naar een algemene herziening en het maakt momenteel voorwerp uitmaakt van (finale?) bespreking in de V.N.-Commissie inzake Duurzame Ontwikkeling. Het bevorderen van 'corporate environmental and social responsibility and accountability' staat er centraal.

---

¹ Agenda 21 is een allesomvattend actieplan om globaal, nationaal en lokaal te worden uitgevoerd door organisaties van de Verenigde Naties, regeringen en grote groepen in elk gebied waar er menselijke impact op het milieu bestaat.

Ook op Europees niveau werd vooruitgang geboekt. Nog niet zo lang geleden presenteerde de Europese Commissie twee mededelingen: *Europa moet een voorbeeld worden op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen* (Europese Commissie, 2006) en *Actieplan voor duurzame productie en consumptie en een duurzaam industriebeleid* (Europese Commissie, 2008). Recent werd een nieuwe mededeling gepubliceerd: *'Een vernieuwde EU-strategie 2011-2014 ter bevordering van maatschappelijk verantwoord ondernemen'* (Europese Commissie, 2011).

Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO)² betreft de verantwoordelijkheid die bedrijven kunnen nemen om bij te dragen tot duurzame ontwikkeling. Overheden – door middel van hun beleid – en de private sector – door middel van hun bedrijfsstrategieën – kunnen het beheer en de productieprocessen van bedrijven in de richting van MVO leiden. Punt van debat is evenwel of MVO enkel moet rekenen op vrijwillige initiatieven om verder te gaan dan de wettelijke regelingen (d.w.z. de voorschriften en het naleven daarvan) of aan regelgevende maatregelen moet worden onderworpen. De nadruk van MVO ligt duidelijk op de organisatie³, hoewel ook het belang van de toeleveringsketens steeds meer erkend en toegevoegd wordt, op verschillende manieren, aan het toepassingsgebied van wat kan gedaan worden voor/omtrent MVO.

Definities van 'maatschappelijk verantwoord ondernemen'

Er bestaan verschillende definities van MVO. De meest geciteerde is die van de Europese Commissie: "Een concept dat inhoudt dat ondernemingen in hun bedrijfsactiviteiten en in hun relaties met andere partijen vrijwillig aandacht aan sociale kwesties en het milieu schenken." (EU-Communicatie, juli 2002)

De World Business Council for Sustainable Development geeft eveneens een vaak gebruikte definitie: "Maatschappelijk verantwoord ondernemen is het blijvende engagement van bedrijven om bij te dragen tot economische ontwikkeling en tegelijk de levenskwaliteit van de arbeiders en hun gezinnen alsook de samenleving in haar geheel te verbeteren."

UNEP gebruikt de volgende definitie van MVO, zoals vermeld in het Opleidingspakket inzake Milieubeginselen van het UN Global Compact (2005): "Een op waarden gebaseerde manier van zaken doen op een manier die bevorderlijk is voor duurzame ontwikkeling en die streeft naar een positieve impact tussen bedrijfsactiviteiten en samenleving, zich bewust zijnde van de nauwe onderlinge samenhang tussen het zakenleven en de samenleving, Er wordt ook op gewezen dat bedrijven, net als de burgers, overal waar ze actief zijn basisrechten en –plichten hebben."

Een nieuwe definitie die weleens heel populair zou kunnen worden, is de definitie die wordt gegeven in de verschenen ISO 26000 Richtlijnen voor Maatschappelijke Verantwoordelijkheid⁴:

---

² Reeds lange tijd worden in de Nederlandse taal de begrippen 'maatschappelijk verantwoord ondernemen' en 'duurzaam ondernemen' door elkaar gebruikt. In het kader van dit projectvoorstel is het niet de bedoeling hier op in te gaan. In lijn met de internationale terminologie, in het bijzonder deze gerelateerd aan de onderzoeksvragen (GRI, ISO 26000 ...), wordt ervan uit gegaan dat het Engelse 'social responsibility' van organisaties wordt bedoeld in al zijn aspecten.

³ Verband houdend met de vorige voetnoot moet worden aangegeven dat ISO 26000 stelt dat "maatschappelijk verantwoordelijkheid niet alleen geldt voor bedrijven maar voor alle typen organisaties, met inbegrip van overheden en maatschappelijke organisaties". Om die reden wordt in dit rapport dan ook consequent gesproken over 'organisatie': bedrijven vallen hier dan onder. VERVOLG VOETNOOT 4?

⁴ De term Maatschappelijke Verantwoordelijkheid (MV) werd ingevoerd door de Internationale Organisatie

"Verantwoordelijkheid van een organisatie voor de effecten van haar besluiten en activiteiten⁵ op de maatschappij en het milieu, via transparant en ethisch gedrag dat

- een bijdrage levert aan *duurzame ontwikkeling, inclusief gezondheid en het welzijn van de maatschappij;*
- *rekening houdt met de verwachtingen van stakeholders;*
- in overeenstemming is met de *geldende wetten en consistent is met de internationale gedragsnormen;*
- *is geïntegreerd in de gehele organisatie en in haar externe betrekkingen in de praktijk wordt toegepast⁶"*

Worden de vier voorgestelde definities beschouwd, dan dient te worden opgemerkt dat er geen echte internationale consensus bestaat over wat de inhoud van MVO moet zijn. Een belangrijke reden is dat er regionale verschillen bestaan wat betreft de interpretatie van MVO. Er zijn evenwel een aantal opmerkelijke tendensen:

- een algemene steun aan en verwijzing naar de internationale mensenrechten en de rechten van werknemers;
- het belang dat wordt gehecht aan het feit dat bedrijven rekening houden met en zich inlaten met hun verschillende groepen stakeholders;
- het opnemen van milieuaspecten samen met economische aspecten in de definitie van MVO.

Naast de genoemde ISO 26000, dragen o.a. volgende drie internationale initiatieven in belangrijke mate bij tot de MVO-beweging:

- **Global Compact** is een MVO-initiatief dat in 1999 in het leven werd geroepen door Kofi Annan, voormalig Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties. Het Pact is "een kader voor bedrijven die zich engageren om hun activiteiten en strategieën af te stemmen op tien universeel aanvaarde principes op het vlak van mensenrechten, werk, milieu en anti-corruptie. Als grootste globale *corporate citizenship* initiatief ter wereld, is het Global Compact in de eerste plaats begaan met het tonen en opbouwen van de sociale legitimiteit van bedrijven en markten." Het Global Compact is een netwerk van bedrijven die zich geëngageerd hebben om de tien principes in acht te nemen en ook de capaciteitsopbouw bij de bedrijven te versterken. Sedert kort bestaat er een Global Compact Network Belgium.
- Het **Global Reporting Initiative** (Initiatief voor duurzaamheidsverslaggeving) is een multi-stakeholder initiatief dat in 1997 werd gelanceerd door CERES en UNEP. Het fungeert als een netwerk van duizenden deskundigen, in tientallen landen wereldwijd, die deelnemen aan de werkgroepen en raadgevingsorganen van het GRI. Dit netwerk gebruikt de GRI-richtlijnen om verslag uit te brengen, informatie te verkrijgen via op het GRI gebaseerde verslagen, of op andere manieren – formeel en informeel - bij te dragen tot de ontwikkeling van het kader voor verslaggeving. Het GRI werkt aan een kader voor duurzaamheidsverslaggeving dat de verslagen van o.a. bedrijven over milieuaspecten, sociale en economische aspecten standaardiseert.
- De **OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen** vormen een onderdeel van de OESO-

---

voor Normalisatie (ISO) in haar multi-stakeholdersbenadering. ISO 26 000 beperkt zijn toepassingsgebied niet tot bedrijven maar zal van toepassing zijn op een brede waaier van organisatietypes en bevat Richtlijnen voor Maatschappelijke Verantwoordelijkheid. De richtstandaard zal gepubliceerd worden in 2010.

⁵ Activiteiten omvatten producten, diensten en processen

⁶ 'Externe betrekkingen' verwijzen naar de activiteiten van een organisatie binnen haar invloedssfeer

Verklaring inzake Internationale Investerings en Multinationale Ondernemingen, een breed politiek engagement dat in 1976 werd aangegaan door de OESO-regeringen om directe investeringen tussen OESO-leden te vergemakkelijken. De laatste herziening van de richtlijnen werd doorgevoerd in 2000. De richtlijnen zijn aanbevelingen vanwege regeringen aan multinationale ondernemingen die actief zijn in of vanuit de betreffende landen (de dertig OESO-lidstaten plus elf niet-lidstaten). Ze voorzien in vrijwillige beginselen en normen voor verantwoordelijk zaken doen, in verschillende domeinen. Ze vormen de enige multilateraal bekrachtigde en uitgebreide code, waartoe regeringen zich verbonden hebben die te promoten.

Het is dus binnen deze context dat het onderzoek heeft plaatsgevonden.

2. Inleiding tot het onderzoek

Maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) is een begrip dat sinds het begin van het vorige decennium ook in Vlaanderen meer en meer aan belang heeft gewonnen. Steeds meer bedrijven en organisaties worden geconfronteerd met de vraag naar meer duurzaamheid in hun activiteiten vanuit diverse stakeholders. In de toekomst bijv. zullen meer en meer KMO's worden geconfronteerd met de vraag van een groter onderneming of een overheid, waaraan zij goederen en diensten leveren, om hun maatschappelijke verantwoordelijkheid op te nemen en aan te tonen. Meer en meer wordt de economische prestatie niet langer gezien als het enige criteria om organisaties (incl. bedrijven)⁷ te beoordelen, maar ecologische, sociale en maatschappelijke prestaties worden steeds hoger op de agenda geplaatst. De stakeholders verwachten transparantie en verantwoording omtrent het gevoerde duurzaamheidsbeleid. Maar hoe kan een organisatie actief haar steentje bijdragen aan MVO en hoe wordt een duurzaamheidsverslag opgesteld?

Zoals reeds hoger aangegeven is op internationaal vlak de afgelopen jaren hard gewerkt om 'maatschappelijke verantwoordelijkheid' (afgekort: MV; in het Engels: social responsibility) meer vorm en inhoud te geven en bruikbare instrumenten te ontwikkelen voor alle types organisaties ongeacht hun grootte, waar dan ook ter wereld. Er was echter nood aan een duidelijke standaard en definitie van wat MV nu precies inhoudt. Dit instrument werd bekend onder de naam *ISO 26000 - Richtlijn voor maatschappelijke verantwoordelijkheid van organisaties* (zie verder) en beschrijft principes, concepten, definities, stakeholdermanagement en de implementatie van MV. Naast deze internationale richtlijn voor MV bestaat er reeds geruime tijd een standaard voor het opstellen van een duurzaamheidsverslag. Het Global Reporting Initiative (GRI) (zie verder) ontwikkelde een van de meest complete set aan richtlijnen voor het opstellen van duurzaamheidsverslaggeving en wordt wereldwijd gebruikt door heel wat organisaties. De onderwerpen die in de GRI-richtlijnen aan bod komen, komen in grote mate overeen met de onderwerpen die in ISO 26000 werden opgenomen. In feite kan worden gesteld dat een ISO 26000 helpt om op systematische en samenhangende wijze structuur te geven aan het opnemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid, terwijl GRI het format bepaalt waarover en hoe kan gerapporteerd worden. Mede hierdoor zal het voor veel bedrijven en organisaties eenvoudiger worden om een hun MVO-prestaties te meten en mee te delen aan de interne en externe stakeholders (ISO, 2011 en GRI, 2011).

* * * * *

Vlaanderen in Actie (ViA), het toekomstproject van Vlaanderen, heeft als doel om tegen 2020 Vlaanderen naar de top vijf van Europese regio's te leiden op economisch, sociaal, ecologisch en maatschappelijk vlak. Om deze ambitieuze doelstelling te realiseren is er nood aan een zevental grote doorbraken of fundamentele omwentelingen, zo wordt in ViA beschreven. Deze doorbraken werden omgezet in 20 concrete doelstellingen en acties in het 'Pact 2020'. Het pact werd ondertekend door de Vlaamse regering én verschillende stakeholders, die zich engageerden om 'Pact 2020' uit te voeren. Op het vlak van internationalisering bijv. wil Vlaanderen tegen 2020 zijn verloren aandeel in de wereldexportmarkt terugwinnen en wordt onbenut potentieel op het vlak van internationalisatie verder geëxploreerd. Het aantal en het bedrag aan buitenlandse investeringen in

---

⁷ Merk op: op internationaal vlak wordt meer en meer de term 'organisatie' gebruikt i.p.v. 'onderneming', wanneer het om het opnemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid gaat, omdat deze verantwoordelijkheid niet alleen bij het bedrijfsleven ligt, maar ook bij ngo's, overheden, enz. Hoewel de focus van deze studie op KMO's ligt, gebruiken de onderzoekers in dit rapport consequent de term 'organisaties'.

het Vlaamse Gewest neemt toe en het aantal exporterende KMO's verdubbelt (tegenover 2007) tegen 2020. Het aandeel van de totale Vlaamse export naar snelgroeiende markten zou tegen 2020 10% van de totale export moeten bedragen (ViA, 2011).

Een andere doelstelling handelt over "maatschappelijke betrokkenheid en verantwoordelijkheid". Hierbij wenst men alle maatschappelijke actoren tegen 2020 meer actief bij het beleid te betrekken. Dat bevordert het gemeenschappelijk verantwoordelijkheidsbesef en de gemeenschappelijke actieve oplossingsgerichtheid van de overheid en het middenveld voor maatschappelijke uitdagingen zoals duurzame ontwikkeling. Tegen 2020 nemen meer organisaties en ondernemingen maatschappelijke verantwoordelijkheid op en is MVO algemeen verspreid. Hierbij worden organisaties en ondernemingen ondersteund door de sociale partners en door de overheid (ViA, 2011).

* * * * *

Het regeerakkoord 2009-2014 werd opgebouwd rond de doelstellingen van Vlaanderen in Actie en Pact 2020. In het regeerakkoord wordt de voorbeeldrol die de Vlaamse overheid vervult op het vlak van MVO nogmaals aangehaald. In overleg met de sociale partners heeft de Vlaamse overheid de taak om de private sector te sensibiliseren, te ondersteunen en te faciliteren met betrekking tot MVO. In de Beleidsnota Economie wordt eveneens ingezet op MVO via de tweede (meer en sterker ondernemerschap) en derde (een groenere economie) strategische doelstelling. In die nota wordt gesteld dat de open ondernemer inzet op duurzame economische groei en een economie gericht op duurzame sociaaleconomische groei. Het is noodzakelijk – zo wordt aangegeven - om een duidelijk kader te bieden aan de ondernemers om op een duurzame wijze in te spelen op de complexe uitdagingen van de toekomst. Binnen de strategische doelstelling 2 wordt gespecificeerd: *"In deze context zullen ook initiatieven rond MVO worden ontwikkeld. We zullen een beleid voeren dat het mogelijk maakt om op een laagdrempelige en informele manier de dagelijkse praktijk van MVO bij onze bedrijven, in het bijzonder bij zelfstandigen en KMO's te expliciteren"* (Viona-oproep voor een studieopdracht, 2011).

Verscheidene actoren binnen de Vlaamse Overheid zijn de drijvende krachten om MVO algemeen te verspreiden en meer organisaties hun maatschappelijke verantwoordelijkheid te laten opnemen. In 2009 voerde het Departement Werk en Sociale Economie een evaluatie uit van 8 jaar MVO-beleid. De belangrijkste conclusie was, dat om tot meer zichtbare resultaten te komen er een meer gericht beleid rond maatschappelijk verantwoordelijkheid noodzakelijk was. Voor het eerst werd werk gemaakt van een strategische visie en bijhorende operationele doelstellingen. Deze werden vertaald in het 'MVO actieplan 2010-2014'. Initiatieven werden genomen om deze doelstellingen te bereiken. Zo werd de site www.mvovlaanderen.be verder uitgebouwd en wordt vanaf 2011 jaarlijks een MVO-Forum georganiseerd. Deze VIONA-studieopdracht kadert eveneens binnen het MVO actieplan.

3. Duiding van de onderzoeksvraag

In de oproep werd de centrale onderzoeksvraag van de VIONA-studieopdracht als volgt geformuleerd: “Hoe maakt men de vertaling van ISO 26000 en de GRI-richtlijnen naar de Vlaamse context?” Daarbij werd verduidelijkt dat volgende resultaten moesten gehaald worden:

- een voorstel voor regio-specifieke annex GRI voor Vlaanderen;
- een voorstel voor vertaling van ISO 26000 voor Vlaamse ondernemingen;
- een voorstel van (gecombineerd) gebruik als duurzaamheidscriteria bij steunmaatregelen;
- een praktijktoets voor de werkbaarheid van deze vertalingen.

* * * * *

In deze VIONA-studieopdracht moest dus vooreerst worden getracht om het internationale instrument ISO 26000 te vertalen naar een Vlaamse context. Voor het ogenblik zijn er slechts een klein aantal bedrijven die aan de slag zijn gegaan met ISO 26000 en stappen ondernemen om deze richtlijn te implementeren. Het is mede hierdoor echter noodzakelijk om deze richtlijn meteen bruikbaar te maken voor organisaties, rekening houdend met de Vlaamse context.

GRI biedt dan weer een kader om over het opnemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid te rapporteren door het opstellen van een duurzaamheidsverslag: hier moest dan worden getracht om deze set aan richtlijnen direct bruikbaar te maken voor de Vlaamse KMO's, desgevallend via een regio-specifieke annex (zie verder). Op heden zijn de rapporteringsrichtlijnen beschikbaar in het Nederlands, maar de bijhorende protocollen echter niet. Er was nood aan een instrument waarbij Vlaamse bedrijven op een eenvoudige wijze aan de slag kunnen met deze richtlijnen en zodoende een duurzaamheidsverslag op te stellen conform de GRI-richtlijnen. Tot op heden werden slechts 80 duurzaamheidsverslagen overgemaakt aan GRI door 27 verschillende Belgische organisaties, waaronder slecht een vijftal KMO's. Meer organisaties (incl. bedrijven) maken wel gebruik van de GRI-richtlijnen maar sturen hun verslag niet door naar GRI.

* * * * *

Een regio-specifieke annex?

Duurzaamheidsverslaggeving geraakt overal ter wereld meer en meer ingeburgerd. Nochtans is duurzaamheid sterk verbonden met het moment, de plaats en de gemeenschap. Het leek dan ook voor de hand te liggen dat (GRI) richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving daarop inspelen en rekening houden met de lokale situatie. Om die reden heeft GRI het concept van ‘National Annexes’ ingevoerd.

Het concept is relatief nieuw en wordt momenteel uitgetest voor Brazilië. Het proces loopt er over een periode van 19 maanden en volgt 5 stappen.⁸ Initieel was het de opdracht een regio-specifieke annex op te stellen voor Vlaanderen. Hierbij zouden eerste twee stappen worden doorlopen in analogie met het Braziliaanse project. Teneinde o.a. dit aspect van de VIONA-studieopdracht voor te bereiden werd een conference call met het hoofdkwartier van GRI in Amsterdam opgezet. Hierbij werd door de GRI-verantwoordelijken gevraagd of het opstellen van een regio specifieke annex voor Vlaanderen (of België) wel zinvol is. De vraag werd gesteld wat er specifiek voor Vlaanderen geldt dat niet wordt afgedekt door de GRI-richtlijnen. Het opstellen van een regio-specifieke annex, zou het

---

⁸ Zie de ‘Terms of Reference’ van het project op <http://www.globalreporting.org/NR/rdonlyres/5B7D9C92-D494-49E1-8283-37FE8209BE53/0/NationalAnnexProjectTermsofReference.pdf>.

gebruik van de GRI-richtlijnen volgens de verantwoordelijken in Vlaanderen nodeloos complexer maken.

Na rapportering aan en gedachtewisseling op de VIONA-stuurgroep, werd akkoord gegaan om 'een voorstel voor regio-specifieke annex GRI voor Vlaanderen' te wijzigen in 'een voorstel voor vertaling van GRI voor Vlaamse ondernemingen', in analogie aan het onderdeel omtrent ISO 26000.

* * * * *

Een (gecombineerd) gebruik van duurzaamheidscriteria bij steunmaatregelen?

Reeds een 20-tal jaar wordt in Vlaanderen rekening gehouden met sets van duurzaamheidscriteria (bijv. het in 1991 ingevoerde 'ecologiecriterium' bij steunmaatregelen van economische expansie). Momenteel wordt echter nog niet veralgemeend rekening gehouden met een volledige (maar limitatieve) set van duurzaamheidscriteria, waarin de drie P's ('people', 'planet', 'profit'/'prosperity') worden weerspiegeld. Bij de toewijzing van de opdracht werd ook uitdrukkelijk gewezen op 'het ecologiecriterium' en op 'de strategische investerings- en opleidingssteun'. Op de eerste stuurgroepvergadering werd evenwel gewezen op het belang om ook nog andere steunmaatregelen mee te onderzoeken.

Het kwam er dus op neer de bestaande Vlaamse steunmaatregelen in kaart te brengen met vermelding van duurzaamheidscriteria die reeds worden aangewend. Interactie met de dossierbeheerders op de betrokken administraties zou hierbij van cruciaal belang zijn. Dit laatste bleek niet eenvoudig omdat er niet echt een volledig overzicht is van wie verantwoordelijk is voor welke steunmaatregelen én omdat andere administraties vaak een eigen logica en tijdsplan volgen.

In overleg met de opdrachtgever werd dan ook beslist om 1) naast het ecologiecriterium en de strategische investerings- en opleidingssteun, ook de steunmaatregelen van het IWT en de steun voor maatwerk van WSE mee te nemen én 2) gezien de hierdoor vertraagde interactie, deze maatregelen niet specifiek, maar wel in zijn algemeenheid mee te nemen bij de praktijktoets. Meer details worden verder in het rapport gegeven.

4. Plan van aanpak: de gevolgde methodologie

4.1. Het onderzoeksplan: de verschillende fasen

Vooreerst moet gewezen worden op de begeleiding van deze opdracht door de VIONA-Stuurgroep, samengesteld uit vertegenwoordigers van de stakeholders (overheden, werkgevers- en werknemersorganisaties, strategische adviesraden ...). De geplande interactie met de stakeholders moest toelaten resultaten te bekomen die gedragen worden. De VIONA-Stuurgroep vergaderde viermaal: 1 juli 2011, 12 september 2011, 6 december 2011 en 16 januari 2012. Hierna worden de 4 opeenvolgende fasen van de uitvoering van de studieopdracht weergegeven.

Fase 1 – Ontwerp van toepassingen in Vlaanderen (juni-september 2011)

Hieronder werden twee deelfasen onderscheiden die gelijktijdig worden uitgevoerd. De uitvoerder van Fase 1 was het UNU-CRIS/RCE-SNS; De Hogeschool West-Vlaanderen (Howest) volgde mee op.

Fase 1a – GRI Richtlijnen en ISO 26000

Het voorwerp van onderzoek van deze fase zijn de GRI-richtlijnen en ISO 26000. Zoals hoger aangehaald zijn beide instrumenten verschillend in aard en tijdstip van ontstaan. De GRI-richtlijnen zijn voor het eerst geformuleerd in 1997 en hebben als finaliteit de duurzaamheidsverslaggeving van organisaties (incl. ondernemingen), terwijl de ISO 26000 uit 2010 een ‘*richtlijn voor maatschappelijke verantwoordelijkheid van organisaties*’ wil zijn. De aanpak om de vertaalslag te maken naar een toepassing in Vlaanderen was bijgevolg verschillend, maar het zoeken naar afstemming bleef nodig: zie verder.

Fase 1b – Duurzaamheidscriteria bij steunmaatregelen

Bij het toekennen van steunmaatregelen wordt niet veralgemeend rekening gehouden met een volledige set aan duurzaamheidscriteria. In deze fase, die zich over de volledige opdracht spreidde, werden een aantal steunmaatregelen nader onderzocht om na te gaan of er duurzaamheidscriteria zijn opgenomen. Hierbij werd nagegaan of deze duurzaamheidscriteria kunnen worden gelinkt aan de kernonderwerpen van ISO 26000 en de prestatie-indicatoren van GRI en of er criteria gebruikt kunnen worden om MVO te stimuleren. Indien mogelijk werd er contact gelegd met de betrokken dossierbeheerders op de betrokken administraties.

* * * * *

Bij aanvang en tegen het einde van deze fase werd een interactie voorzien met de stuurgroep. Vervolgens werd overgegaan tot het testen in de praktijk: zie Fase 2.

Fase 2 – Uittesten van het ontwerp van de Vlaamse toepassing (september-november 2011)

Hieronder werden twee deelfasen onderscheiden die gelijktijdig worden uitgevoerd. De uitvoerder van Fase 2a was het Howest; UNU-CRIS/RCE-SNS volgde mee op. Voor de uitvoering van Fase 2b was het omgekeerd.

Fase 2a – Testen van het ontwerp van toepassing in Vlaanderen van GRI Richtlijnen en ISO 26000

De vertaling van de GRI-richtlijnen en de ISO 26000 naar een regiospecifieke, in casu Vlaamse, toepassing moet bruikbaar zijn, in het bijzonder voor de KMO's. Vandaar de praktijktoets om de werkbaarheid van deze vertalingen te testen belangrijk was.

De opdrachtnemers hadden zich geëngageerd om de vertalingen te toetsen bij een 10-tal KMO's. Ten einde de toetsing in de praktijk te laten plaatsvinden op een zo groot mogelijke diversiteit van organisaties, werden volgende criteria gehanteerd voor de selectie: aard van de activiteiten, grootte van de organisatie, spreiding in de Vlaamse regio. Daarenboven – gelet op de limieten van deze studieopdracht (tijd en middelen) – werden organisaties gekozen die reeds (enige) stappen gezet hebben in 'maatschappelijk verantwoord ondernemen'.

Fase 2b – Onderzoek naar duurzaamheidscriteria bij steunmaatregelen

Zoals hoger aangegeven werden in deze fase vier categorieën van Vlaamse steunmaatregelen ('ecologiecriterium', 'strategische investerings- en opleidingssteun', 'IWT-steunmaatregelen' én 'maatwerk voor sociale economie') onderzocht om na te gaan of en hoe duurzaamheidscriteria worden of zouden kunnen worden aangewend.

* * * * *

Bij aanvang en op het einde van deze fase werd een interactie voorzien met de stuurgroep. Nadien werd overgegaan tot aanpassing van de instrumenten en bespreking van de resultaten: zie Fase 3.

Fase 3 – Aanpassing van het ontwerp van Vlaamse toepassing (december 2011)

De uitvoerder van Fase 3 is het UNU-CRIS/RCE-SNS; Howest volgt mee op.

De resultaten van de praktijktoets én de interactie met de stuurgroep konden aanleiding geven om de voorontwerpen uit Fase 1 aan te passen.

*****

Na Fase 3 werd een interactie gehouden met de stuurgroep teneinde het definitieve rapport mee te nemen tijdens de valorisatie (Fase 4).

Fase 4 – Valorisatie (december 2011-januari 2012)

De uitvoering van Fase 4 is gebeurd onder leiding van het UNU-CRIS/RCE-SNS, waarbij werd gebruik gemaakt van de uitgebreide communicatiemiddelen die zij tot haar beschikking heeft.

4.2. Methodologie bij Fase 1

Tijdens de eerste fase van het onderzoek werd hoofdzakelijk gebruik gemaakt van deskresearch. Voor ISO 26000 werd er een grondige studie uitgevoerd van de bestaande documenten en de beschikbare informatie op de site van ISO 26000. Er werd nagegaan welke instrumenten en tools er beschikbaar zijn rond de strikte implementatie van ISO 26000 in binnen- en buitenland.⁹

Voor de vertaling van de GRI-richtlijnen werden eerst en vooral alle beschikbare documenten doorgenomen en bestudeerd die beschikbaar worden gesteld door GRI, aangevuld met noodzakelijke informatie die wordt aangeleverd op de site van GRI. Er werd een conference call georganiseerd met een 'Senior Manager Reporting Framework' en de 'Manager Governmental Relations & International Organizations' van GRI om een en ander te verduidelijken.

Ook hier werd nagegaan in welke mate GRI zelf tools ter beschikking stelt om aan de slag te gaan met hun richtlijnen en wat er reeds aanwezig is in binnen- en buitenland. Er werden heel wat

---

⁹ Er dient te worden opgemerkt dat in de eerste plaats werd onderzocht welke instrumenten en tools vrij verkrijgbaar zijn, al dan niet tegen betaling.

duurzaamheidsverslagen van verschillende Vlaamse organisaties onder de loep genomen om na te gaan of de GRI-richtlijnen werden gebruikt en hoe deze werden toegepast. Op basis van de bevindingen en de gevonden informatie werd door de onderzoekers een MS Excel-file opgesteld voor toepassingsniveau C.¹⁰ De bedoeling was een instrument ter beschikking te stellen bruikbaar voor Vlaamse KMO's en organisaties om op een laagdrempelige manier een duurzaamheidsverslag op te stellen. Verschillende tools die reeds ter beschikking werden gesteld door GRI, werden erin geïntegreerd. De ontwikkelde tool is conform de richtlijnen van GRI G3. Er werd geopteerd voor G3 in plaats van GRI G3.1., temeer omdat de documenten van G3 naar het Nederlands zijn vertaald en GRI G3.1 niet. In GRI G3.1 zijn slechts een beperkt aantal aanpassingen aangebracht in een aantal indicatoren en werden een aantal indicatoren toegevoegd.

Omdat ISO 26000 en GRI niet volledig naast elkaar bestaan, maar veel gemeenschappelijk hebben, werd er onderzocht in welke mate deze twee aan elkaar gelinkt konden worden. Er bestaat een koppelingsdocument van GRI naar ISO 26000, maar niet in omgekeerde richting. Op basis van het bestaande document werd de link tussen ISO 26000 en GRI opgemaakt.

Voor de studie van de beleidsmaatregelen, die doorheen het volledige project bleef lopen, werden een aantal beleidsmaatregelen geselecteerd door de opdrachtgever. Hierbij werden contacten gelegd met de verantwoordelijken voor die beleidsmaatregelen. Er werd nagegaan in welke mate duurzaamheidscriteria werden opgenomen in de aanvraag en hoe zwaar deze doorwegen in de beoordeling van de dossiers.

Op het einde van de eerste fase werd een selectie gemaakt van de beschikbare tools voor ISO 26000 om deze voor te leggen aan de organisaties in de steekproef, samen met de zelf ontwikkelde GRI-tool (MS Excel-file) en het koppelingsdocument ISO 26000 → GRI.

Bij aanvang en op het einde van deze fase werd telkens interactie voorzien met de stuurgroep.

4.3. Methodologie bij Fase 2

4.3.1. Algemeen

De tweede fase – de evaluatie van het ontwerp – werd doorlopen met een populatie van 16 organisaties (met uitval van 1 organisatie): zie Bijlage 1.¹¹ Om de populatie te bepalen, werd gekozen voor een restrictieve, selecte steekproef: de gerichte-keuzesteekproef, waarin die bepaalde analyse-eenheden werden opgenomen die al voorkennis hadden van MVO, hetzij omdat MVO in hun corebusiness (missie, doelstellingen) vervat zit, hetzij omdat het bestuur van de organisatie al duidelijke handelingen m.b.t. MVO heeft gesteld, zoals het lidmaatschap van bijv. een milieucharter, de publicatie van een duurzaamheidsverslag,... Deze restrictieve steekproef moest toelaten om de representativiteit van het onderzoek te verhogen, doordat belanghebbenden werden geselecteerd die MV in hun bedrijfsorganisatie willen implementeren. Zij konden het ontwerp op een meer gefundeerde wijze evalueren dan organisaties die niet vertrouwd zijn met MVO.

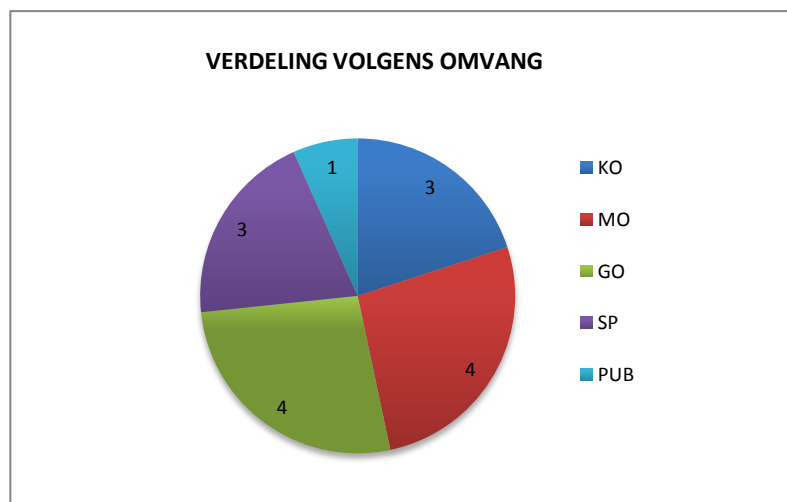
¹⁰ Dit MS Excel-bestand wordt in een apart bestand toegevoegd aan het onderzoeksrapport.

¹¹ Merk op: dit is meer dan de oorspronkelijk vooropgezette 10 organisaties. Dit is te wijten aan de belangstelling vanuit het bedrijfsleven voor dit onderzoek.

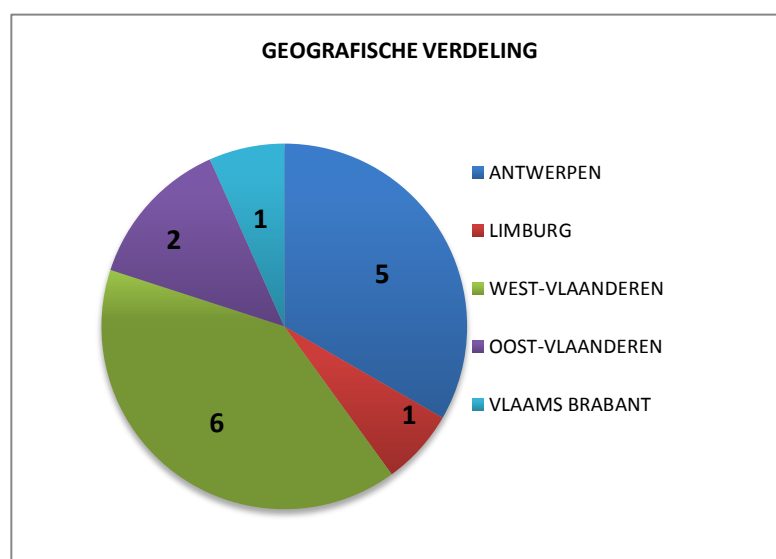
4.3.2. Populatie en uitval van de steekproef

In de vooraanloop van het project werd de populatie nader bepaald. In principe moest het onderzoek duurzaam ondernemen voornamelijk in Vlaamse KMO's meer haalbaar en zichtbaar maken. Doordat het een restrictieve steekproef betreft – en dus geen toevalsteekproef- waarbij de respondenten allemaal dienen te voldoen aan het kenmerk 'expertise' (basis tot uitgebreide expertise), werd echter de medewerking gevraagd van zowel kleine, middelgrote en grote organisaties in Vlaanderen die al voorkennis hadden over duurzaam ondernemen.

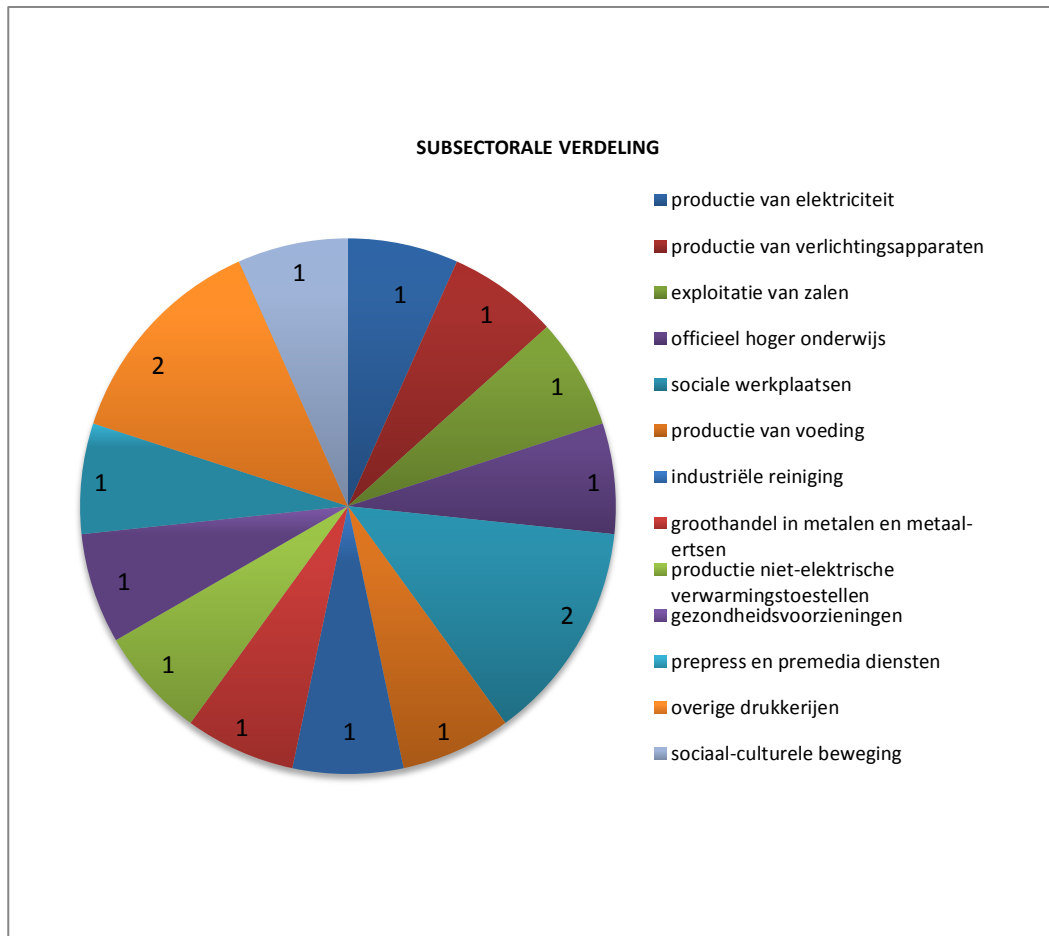
Figuur 1 toont de absolute aantallen van kleine, middelgrote en grote ondernemingen, maar ook van organisaties die deel uitmaken van de publieke sector of tot de social profit sector behoren. Bedrijven zowel als organisaties werden immers mee opgenomen in de steekproef. Figuur 2 (regionale spreiding) en figuur 3 (subsectorale verdeling) dienen vooral ter illustratie van de representativiteit van de steekproef. Er werd gekozen voor een zo volledig mogelijke benadering van de Vlaamse socio-economische context, door organisaties uit een zo breed mogelijk spectrum van subsectoren te kiezen en tegelijk ook de geografische spreiding als selectiecriteria te hanteren.

Figuur 1 - Steekproef volgens omvang bedrijf of type organisatie.

Figuur 2 - Verdeling analyse-eenheden van de steekproef volgens geografische spreiding.

Figuur 3 - Verdeling van de analyse-eenheden van de steekproef volgens subsectoren.

Naast de hierboven genoemde selectiecriteria van type en omvang van de organisatie, geografische spreiding en subsectorale verdeling, was het selectie criterium van expertise en/of voorkennis - zoals hierboven vermeld - even belangrijk. De organisaties werden zo gekozen, dat zij op een afdoende manier zouden kunnen oordelen over de verschillende instrumenten en richtlijnen die werden voorgesteld. Het zou moeilijk zijn om die informatie los te krijgen van respondenten die helemaal geen voorkennis hebben of geen interesse hebben in duurzaam ondernemen, vermits dit de evaluatie van de bruikbaarheid van bepaalde tools negatief zou beïnvloeden.

De uitval van de steekproef bedroeg één organisatie op een oorspronkelijk totaal van 16. Deze ene organisatie bleek onvoldoende gemotiveerd na de eerste informatieronde over het opzet en het doel van dit onderzoek. Temeer omdat de organisatie op het punt stond van overname, namen zij uiteindelijk dus niet deel aan de testfase en aan de survey, waardoor het onderzoek werd uitgevoerd met een totaal van 15 organisaties. Diezelfde organisatie zou oorspronkelijk een rol spelen in het onderzoek naar ERP-pakketten van Microsoft Dynamics, waarin duurzaamheid een onderdeel uitmaakt van een dergelijk pakket. Aangezien zij afhaakten, heeft dit voor het onderzoek dan ook geen (bijkomende) bruikbare data opgeleverd.

4.3.3. Tijdsindeling van de steekproef

Gedurende september 2011 werden de organisaties geselecteerd en gecontacteerd, om in oktober van start te kunnen gaan. In de **eerste helft van oktober** vonden de bezoeken plaats. Na de informatieverstrekkingperiode, waren de organisaties aan de beurt om op verkennende, oriënterende wijze met de voorgestelde instrumenten aan de slag te gaan.

Tijdens die **tweede periode, tussen half oktober en half november**, stond het onderzoeksteam van de Howest ter beschikking als helpdesk, om eventuele vragen te beantwoorden of opmerkingen bij te houden. Het team nam zelf contact op met alle organisaties, om knelpunten te identificeren en hulp aan te bieden.

In de **derde periode – de laatste twee weken van november** - werden de organisaties opnieuw bezocht door het onderzoeksteam, en werden zij face-to-face bevraagd over hun ervaringen met de tools en hun mening over de richtlijnen, bestaande normen, software, enz.: zie volgend punt.

4.3.4. Methodologische dataverzameling: (quasi-)experiment en survey

In Fase 2 werd er een empirisch kwalitatief onderzoek gevoerd, met twee onderzoekontwerpen: zowel het experiment als de survey kwamen hier aan bod.

Het (quasi-)experimenteel ontwerp werd in het eerste en tweede luik doorgevoerd. Tijdens het eerste bedrijfsbezoek werd het opzet van dit onderzoek duidelijk gemaakt en werden de richtlijnen (ISO 26000 & GRI) en respectieve instrumenten voorgesteld. In principe werd er uitgegaan van de **hypothese** dat *de aangereikte instrumenten in nog onbepaalde mate zouden helpen om duurzaam ondernemen te vertalen naar een Vlaamse context*. Doordat organisaties aan de slag gaan met de richtlijnen en instrumenten, kunnen zij zich bovendien een mening vormen over de bruikbaarheid en haalbaarheid van deze of gene richtlijn in de praktijk. Die mening diende dan weer ter evaluatie van het onderzoekontwerp en ter ondersteuning van gefundeerd beleidsadvies.

In het tweede luik van Fase 2 (met name het testen van de instrumenten en het voorzien in een helpdesk) is sprake van een quasi-experiment, omdat er geen controlegroep werd aangesteld tegenover de experimentele groep. In feite wordt hier het effect ingeschat die bepaalde maatregelen (gebruik van instrumenten en richtlijnen) zouden hebben, als ze worden ingevoerd. Deze impactstudie kon daarom gevoerd worden zonder controlegroep: er werd nagegaan of er instrumenten zijn die een invloed kunnen hebben op het haalbaar en zichtbaar maken van duurzaam ondernemen in Vlaanderen. Het effect van het onderzoek wordt merkbaar als de houding van de experimentele groep tegenover ISO 26000 en GRI wordt vergeleken bij aanvang en op het einde van het onderzoek. Het gros van de organisaties gaf in het begin van het onderzoek aan dat zij in een oriënterende fase zaten, wat betref ISO 26000 en/of GRI. Op het einde van het onderzoek gaven zij aan dat bepaalde instrumenten de haalbaarheid van duurzaam ondernemen in belangrijke mate hadden doen toenemen.

In het derde luik van Fase 2 werden de proefpersonen uit de praktijktoets gevraagd om hun oordeel te vellen over de hypothese of en hoe de richtlijnen en instrumenten duurzaam ondernemen meer haalbaar gemaakt hebben voor hen. De evaluatie van het onderzoekontwerp (richtlijnen, instrumenten, rol overheid en sectoren enz.) leverde zowel kwalitatieve als kwantitatieve informatie op. De survey gebeurde a.d.h.v. een gestandaardiseerde vragenlijst (zie Bijlage 2) met open en gesloten vragen (categorische antwoorden met schaal of ja/nee-vragen). De structuur van de survey

kon grosso modo worden onderverdeeld in zes grote onderwerpen met telkens een aantal subcategorieën:

- Feedback over de richtlijnen & normen
- Feedback over de tools
- Feedback over het financiële luik
- Feedback over de rol van de overheden, sectororganisaties en bedrijfsfederaties
- Feedback over sustainability software
- Feedback over onderzoek en externe begeleiding

De vragenlijst werd tweemaal voorgelegd aan de respondenten ('mixed mode survey'): zij konden deze vragenlijst op voorhand al schriftelijk voorbereiden en invullen, en op het moment van het bedrijfsbezoek werd er een persoonlijk interview afgenomen. Dat persoonlijk interview kan deels ook als diepte-interview worden bestempeld: bepaalde open vragen fungeerden als een soort van checklist van onderwerpen waar de onderzoeker naar believen kon over uitweiden om meer informatie te verkrijgen.

4.3.5. Verwerking data

De effectieve data bestaan uit de schriftelijke voorbereiding van antwoorden op open en gesloten vragen, met aanvulling van de neerslag van mondelinge data die bij het tweede bedrijfsbezoek werden verkregen.. Om de verkregen data op een overzichtelijke manier te kunnen presenteren, werd ervoor geopteerd om de informatie te hergroeperen volgens type, zo bijv. werden alle richtlijnen gegroepeerd, alle instrumenten, alle vragen i.v.m. de overheid enzovoort. De zes categorieën werden verder onderverdeeld in subgroepen, met tabellen die telkens aangeven hoeveel organisaties een bepaald meerkeuzeantwoord selecteerden. Als het geen categorisch antwoord betrof, maar kwalitatieve data, dan werd die informatie in sommige gevallen gegroepeerd tot categorische antwoorden, maar nooit zo dat er belangrijke nuances verloren zouden kunnen gaan. In andere gevallen worden alle mogelijke antwoorden opgesomd, met het respectieve aantal organisaties dat dit antwoord gaf tussen haakjes vermeld.

Voor de categorische vragen wordt het aantal bedrijven dat een bepaald categorisch antwoord koos opgeteld, het totaal wordt onder *Hoofdstuk 6 - Onderzoeksresultaten Fase 2* tussen haakjes weergegeven na het desbetreffende antwoord.

De antwoorden uit de open vragen worden zo veel als mogelijk behouden in hun vorm, maar soms wordt een waslijst van verscheidene antwoorden ook door de onderzoeker gerubriceerd tot een meer beperkte lijst, zonder belangrijke informatie of opvallende details weg te laten. Volledigheid wordt hier ten aller tijde nagestreefd.

4.4. Aanpak in Fase 3 en 4

In Fase 3 wordt het ontwerp geactualiseerd en mogelijks aangepast, in functie van de opmerkingen die de respondenten aanbrachten tijdens de survey in Fase 2. Die actualisering moet ertoe leiden dat het beleidsadvies ten overstaan van de overheid geoptimaliseerd kan worden. De actualisering omvat het op punt stellen van de MS Exceltool voor duurzaamheidsverslaggeving volgens GRI. Dit gebeurt op basis van impliciet en expliciet geuite kritiek van de respondenten. Het ontwerp wordt op die manier geëvalueerd in termen van gebruiksvriendelijkheid, en aangepast naar een nieuw ontwerp dat zou kunnen dienen om de overheid aan te sturen in het ontwikkelen van bepaalde

methodieken of instrumenten om duurzaam ondernemen te implementeren. De AFNOR-tool, de NEN-handleiding en het koppelingsdocument worden ook geëvalueerd in het licht van de onderzoeksresultaten.

Fase 4 gaat om de valorisatie van het onderzoek. Hier wordt de aanpak voorgesteld in het projectvoorstel gevolgd en aangevuld:

- de opmaak van een speciale nieuwsbrief van het RCE-SNS in 3 talen (Nederlands, Frans en Engels) én de verspreiding hiervan in de regio van de Zuidelijke Noordzee en het internationale netwerk van 85 RCE's in de wereld;
- de organisatie van een studiedag voor alle geïnteresseerden;
- het aanbod om duiding te geven bij de resultaten van de studieopdracht in de kantoren van elk van de koepelorganisaties vertegenwoordigd in de stuurgroep;
- voor zover de agenda toelaat bij de organisatie van voorgaande drie initiatieven tijdens de periode van Fase 4, het aanbod om duiding te resultaten van de studieopdracht op elk ander evenement door de opdrachtgever aangegeven.

De aanvulling betreft enerzijds de speciale nieuwsbrief. Hier gebeurde reeds een uitgebreide vooraankondiging van het project op 1 bladzijde in een nieuwsbrief op het einde van Fase 1/aan het begin van Fase 2. Anderzijds werd de studiedag verweven met een 'exchange event' van een ander project rond maatschappelijk verantwoord ondernemen.

5. Onderzoeksresultaten Fase 1: vertaling naar Vlaanderen

5.1. ISO 26000 – Richtlijn voor maatschappelijke verantwoordelijkheid van organisaties

5.1.1. Inleiding

ISO 26000 werd ontwikkeld door de grootste werkgroep die ooit werd samengesteld door de Internationale Organisatie voor Standaardisatie om een standaard te ontwikkelen. In deze werkgroep waren zes grote stakeholdergroepen vertegenwoordigd, afkomstig uit de industriële wereld, vakbonden, overheden, consumentenorganisaties, NGO's en een restcategorie met onderzoekers en dienstverleners. De werkgroep bestond uit 450 deskundigen en 210 waarnemers uit 90 verschillende landen die lid zijn van ISO en 42 organisaties die verbonden zijn met ISO. ISO 26000 noemt zich consistent met relevante declaraties en conventies van de Verenigde Naties (VN) en de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) (ISO, 2011).

Een van de doelen van ISO 26000 is om organisaties een instrument aan te bieden om intenties van maatschappelijk verantwoordelijkheid om te zetten in acties, en dit op een systematische en samenhangende manier. Het moet organisaties bijstaan in het leveren van een bijdrage in duurzame ontwikkeling, ondermeer door initiatieven te nemen die verder reiken dan wat strikt noodzakelijk is volgens wetten en regels. Het is niet de bedoeling om bestaande initiatieven te vervangen maar eerder om deze bij te staan en het begrip en de opvattingen rond maatschappelijke verantwoordelijkheid algemeen te verspreiden (ISO, 2011).

Het gebruik van de ISO 26000-richtlijn kan voor organisaties (incl. ondernemingen) een competitief voordeel opleveren en een bijdrage leveren tot het opbouwen van een positieve reputatie. Organisaties kunnen het gebruik van ISO 26000 communiceren naar alle belanghebbende zoals klanten, werknemers, leden, overheden, media, leveranciers, investeerders... (ISO, 2011).

Naast duidelijke definities, toelichting rond de principes van maatschappelijke verantwoordelijkheid van organisaties en de noodzaak om stakeholders hierbij te betrekken in de eerste hoofdstukken, ligt het zwaartepunt van ISO 26000 bij de *“richtlijnen voor kernthema's van maatschappelijke verantwoordelijkheid”*. Er zijn zeven kernthema's (bestuur van de organisatie, mensenrechten, arbeidspraktijk, milieu, eerlijk zakendoen, consumentenaangelegenheden en betrokkenheid bij en ontwikkeling van de gemeenschap) telkens onderverdeeld in verschillende onderwerpen. In totaal worden 36 onderwerpen behandeld. Bij elk kernthema worden de principes uitgelegd en worden mogelijke overwegingen toegelicht. Bij elk onderwerp worden eerst een beschrijving gegeven om daarna enkele acties en verwachtingen toe te lichten. De richtlijnen voor het integreren van maatschappelijke verantwoordelijkheid in de hele organisatie zijn het onderwerp van het laatste hoofdstuk. Hier worden zeer concrete richtlijnen gegeven van hoe maatschappelijke verantwoordelijkheid zijn intrede kan doen of kan worden verfijnd binnen het bedrijf of de organisatie (ISO, 2011).

ISO 26000 is een internationale norm en biedt gebruikers een richtlijn. In tegenstelling tot andere ISO-normen is ISO 26000 niet geschikt noch bedoeld voor certificatie doeleinden (ISO, 2011).

5.1.2. Software

AFNOR, de Franse organisatie voor standaardisatie, ontwikkelde een zelfevaluatie-instrument om na te gaan in welke mate de betrokken organisatie voldoet aan ISO 26000. Er werd een checklist opgesteld met 125 vragen. Het geeft een organisatie de mogelijkheid om de prestaties van de organisatie te toetsen en te vergelijken met de ISO 26000 aanbevelingen. Bij elk hoofdstuk en elk onderwerp uit de kernthema's die in de ISO 26000 wordt behandeld, moet er worden aangegeven in welke mate de organisatie hieraan voldoet. Deze hoofdstukken en kernthema's worden telkens opgesplitst in een aantal vragen. Bij elke vraag kan de organisatie aangeven in welke mate deze wel van toepassing is voor het bedrijf. Er is de mogelijkheid om aan te geven wat de huidige stand van zaken is binnen de organisatie, welke doelstellingen er worden vooropgesteld, welke risico's zich voordoen en welke acties worden of zullen worden ondernomen. Elke topic kan gestaafd worden met de nodige documenten. De geboden evaluatie kan dienen als een eerste denkoefening en leidraad voor het opstellen en uitbouwen van een actieplan om vooruitgang te boeken op het vlak van maatschappelijk verantwoord ondernemen. De webtool en de ISO 26000 richtlijnen kunnen worden aangekocht voor € 215,05 voor een gebruikperiode van 6 maanden (AFNOR, 2011).

Voor meer informatie, zie: <http://www.afnor.org/profils/centre-d-interet/rse-iso-26000> én http://www.boutique.afnor.org/NEL5DetailNormeEnLigne.aspx?&nivCtx=NELZNELZ1A10A101A107&ts=3630642&CLE_ART=OPACKOKP26000F.

* * * * *

De Nederlandse zelfverklaring is onder begeleiding van NEN (Nederlandse Norm) en in samenwerking met MVO Nederland ontwikkeld door een commissie waar onder andere VNO-NCW, het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, FNV Vakcentrale, Goede Waar & Co en het MVO-platform deel van uitmaakten. Met deze Nederlandse praktijkrichtlijn (NPR) kunnen organisaties laten zien dat zij de principes en richtlijnen in ISO 26000 toepassen. Samen met de publicatie van NPR 9026, lanceerde NEN het 'Publicatieplatform ISO 26000'. Dit platform biedt een centraal overzicht van zelfverklaringen en onderbouwde rapportage van organisaties die aan de hand van de zelfverklaring werden opgesteld. Voor overheden, klanten en andere stakeholders een eenvoudig vindbaar en toegankelijk overzicht dat de ambities van organisaties weerspiegelt. Om de zelfverklaring te publiceren op het platform zijn er drie verschillende opties afhankelijk van het aantal bijlagen er worden voorzien:

- optie 1, met onderbouwing van de zelfverklaring;
- optie 2, met een referentiematrix;
- optie 3 met een prioriteitenmatrix.

Naast de 'NPR 9026 handleiding' werd er gewerkt aan een webtool, dit digitale instrument ondersteunt het uitvoeren van het onderzoek of het beantwoorden van de vragenlijst in de "NPR 9026 handleiding" om te komen tot een zelfverklaring. Deze webtool bestaat uit een veertigtal vragen. Na invoering van de data wordt door de software een compleet en helder rapport verstrekt die dient als onderbouwing van de zelfverklaring. De handleiding voor de zelfverklaring kan worden aangekocht voor € 38,70, de webtool kost € 95 voor een gebruikperiode van 3 jaar (NEN, 2011).

Voor meer informatie, zie: <http://www.nen.nl/web/MVO-ISO-26000.htm>,
<http://www.nen.nl/web/Normshop/Webtool-zelfverklaring-ISO-26000-1.htm> én
<http://www.nen.nl/web/Normshop/Norm/NPR-90262011-nl.htm>

* * * * *

AENOR, het Spaanse normeringsinstituut heeft een tool waarmee SR wordt gecertificeerd, RS-10. Hoewel ISO 26000 niet bedoeld is voor certificering, dekt RS-10 de meeste kernonderwerpen van de ISO 26000. AENOR voert eveneens controles uit op de duurzaamheidsverslagen die worden opgesteld volgens de GRI-richtlijnen, hierbij treden ze op als externe partij om de verslagen naar inhoud te verifiëren. Na deze controle kan de organisatie een “+” toekennen aan het rapport (AENOR, 2011).

Voor meer informatie, zie: http://www.aenor.es/aenor/certificacion/resp_social/resp_rs10.asp

* * * * *

Het Oostenrijkse normeringsinstituut, ASI, heeft een instrument ontwikkeld die gebaseerd is op ISO 26000, ONR 192500. Het definieert de vereisten van een CSR managementsysteem. In tegenstelling tot ISO 26000 is ONR 192500 wel certificeerbaar. De Engelstalige versie van ONR 192500 kan worden aangekocht voor € 97,60 (ASI, 2011).

Voor meer informatie, zie: <https://www.astandis.at/shopV5/search/Details.action?dokkey=404780>
én <https://www.astandis.at/shopV5/search/Details.action?dokkey=404780>

* * * * *

Dansk Standard, het Deense normeringsinstituut, ontwikkelde de DS 49001. Dit managementsysteem voor duurzaam ondernemen is eveneens gebaseerd op ISO 26000. DS 49001 kan worden aangekocht voor 737 Deense Kroon (ongeveer € 99). (DS, 2011)

Voor meer informatie, zie: <http://webshop.ds.dk/product/M243304/ds-490012011.aspx>.

5.2. GRI - Richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving

5.2.1. Inleiding

Het Global Reporting Initiative (GRI) of het initiatief voor duurzaamheidsverslaggeving is een multi-stakeholderinitiatief dat in 1997 werd gelanceerd door CERES en UNEP. Het is een wereldwijd netwerk bestaande uit duizenden deskundigen, afkomstig uit het bedrijfsleven, werknemersorganisaties, investeerders, beleggers, maatschappelijke organisaties, de accountancy-sector, de academische wereld en anderen, die deelnemen aan werkgroepen en raadgevingsorganen van GRI. GRI streeft ernaar om via consensus continue verbeteringen aan te brengen en duurzaamheidsverslaggeving wereldwijd toe te passen. In 2006 werden de principes van de derde generatie richtlijnen (G3 Guidelines) gepubliceerd en in 2011 werden deze richtlijnen geüpdatet (3.1. Guidelines). De publicatie van de vierde generatie richtlijnen (G4 Guidelines) is gepland voor medio 2013 (GRI3 RG, 2006, p4; GRI 3.1 RG, 2011 en GRI, 2011).

In 1999 brachten 20 organisaties een duurzaamheidsverslag uit volgens deze principes. In het voorbije decennium steeg dit aantal gestaag en in 2011 werden meer dan 7700 duurzaamheidsverslagen van meer dan 3000 verschillende organisaties overgemaakt aan GRI-hoofdkwartier in Amsterdam. 27 Belgische bedrijven stuurden in de afgelopen jaren hun duurzaamheidsverslag door naar GRI, goed voor ongeveer 80 duurzaamheidsverslagen. Een veelvoud hiervan gebruiken de GRI-richtlijnen om een duurzaamheidsverslag op te stellen (GRI, 2011).

Eén van de belangrijkste doelstellingen van GRI is om een algemeen aanvaard systeem voor duurzaamheidsverslaggeving te creëren zodat organisaties periodiek op een uniforme en transparante manier kunnen communiceren over de economische, milieugebonden en sociale prestaties, aan interne en externe stakeholders. Het verslag dient een evenwichtige en realistische weergave te zijn van de duurzaamheidsprestaties van een organisatie en omvat zowel positieve als negatieve elementen (GRI, 2011).

Het opstellen van een duurzaamheidsverslag volgens de GRI-principes levert een organisatie tal van voordelen op. Het geeft de organisatie de kans om verslag uit te brengen over hun engagement in duurzame ontwikkeling. De organisatie krijgt een duidelijker beeld van welke positieve of negatieve invloed ze zelf kan uitoefenen op duurzame ontwikkeling. Het wordt mogelijk om de prestaties binnen en tussen organisaties op te volgen over een langere termijn. Door het opstellen van een duurzaamheidsverslag kan een vergelijking en beoordeling worden gemaakt met betrekking tot wetgeving, officiële normen, codes, prestatiestandaarden en vrijwillige initiatieven (GRI, 2006, p5; GRI, 2011, p3 en GRI 2011).

Het GRI-verslaggevingsraamwerk is ontworpen voor elke organisatie, ongeacht de omvang, de sector of de locatie. Het systeem is op een dergelijke manier opgesteld dat het zowel voor kleine als voor grote ondernemingen met een geografische spreiding bruikbaar is (GRI 2011).

De hoeksteen van het raamwerk bestaat uit “de richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving”. In het deel van deze richtlijnen wordt meer informatie en aanbevelingen gegeven over de inhoud, de kwaliteit en de afbakening van het verslag. Het tweede gedeelte bestaat uit de drie grote categorieën: strategie en profiel, managementbenadering en de prestatie-indicatoren (waarvan een overzicht in Bijlage 5 is gevoegd). De prestatie-indicatoren zijn onderverdeeld in zes verschillende subgroepen (economische prestaties, milieuprestaties, arbeidsomstandigheden en volwaardig werk, mensenrechten, maatschappij en productverantwoordelijkheid) met elk een set specifieke prestatie-indicatoren. Binnen elke subgroep wordt een onderscheid gemaakt tussen kernindicatoren en aanvullende indicatoren. De kernindicatoren worden verondersteld voor de meeste bedrijven relevant te zijn. Bij elke subgroep prestatie-indicatoren hoort een indicatorprotocol met definities, richtlijnen... ter ondersteuning bij het samenstellen van de prestatie-indicatoren. Bij problemen kunnen de technische protocollen geraadpleegd worden.

Naast de algemene richtlijnen, werden er voor verscheidene sectoren ‘aanvullende sectorspecifieke richtlijnen’ opgesteld. Bij de sectorsupplementen werden een aantal indicatoren aangepast naar de specifieke noden van de sector of werden er indicatoren toegevoegd. Het doel van deze sectorsupplementen zijn: de nood om over sectorspecifieke inhoud te kunnen rapporteren, de mogelijkheid om duurzaamheidsinspanningen in een sector te verbeteren en de mogelijkheid om het aantal en de kwaliteit van de duurzaamheidsrapporten binnen een sector te verbeteren. In de luchtvaartsector wordt bijv. geluidsoverlast opgenomen in de indicatoren, dierenwelzijn in de voedingsindustrie, effectiviteit van programma’s van NGO’s ... Er zijn reeds sectorsupplementen beschikbaar voor luchtvaartoperatoren, constructie en vastgoed, elektriciteitscentrales, financiële dienstverlening, voedselproductie, mijnbouw en metaal, NGO’s en ‘de overheid’ (zie Box 1). Voor een aantal andere sectoren bestaan er reeds pilootversies: automobiel, logistiek en transport, overheidsinstellingen, telecommunicatie en kledij en schoenen. Naast deze verschillende sectorsupplementen zijn er nog een aantal in ontwikkeling: media, olie en gas en eventorganisaties.

De sectorsupplementen in ontwikkeling zouden beschikbaar moeten zijn in 2012. (GRI3 RG, 2006, p5-6; GRI3.1 RG, 2011, p3-4 en GRI, 2011).

Box 1

GRI-Sectorsupplement voor 'de overheid'

Zoals bekend kan de overheid een voorbeeldfunctie vervullen door zelf een GRI rapport op te stellen over haar activiteiten. Hiervoor kan het zich baseren op de algemene GRI Richtlijnen en daaruit 10 indicatoren selecteren om toepassingsniveau C te behalen. Het huidige sectorsupplement voor publieke overheden dat beschikbaar is, is slechts een pilootversie en kan gebruikt worden voor een verduidelijking binnen de specifieke situatie. De ontwikkeling van het sectorsupplement zelf duurt 8 à 9 maanden, gevolgd door een publieke consultatie. Het sectorsupplement voor publieke overheden zal waarschijnlijk een jaar na de publicatie van GRI 4.0 plaatsvinden, halverwege 2014.

Bij het opstellen van een duurzaamheidsverslag biedt GRI organisaties de mogelijkheid om een keuze te maken hoe uitgebreid het verslag zal zijn. Afhankelijk van het aantal gebruikte indicatoren behaalt de organisatie niveau A, B of C. Veel bedrijven kiezen ervoor om eerst te rapporteren over de meest haalbare en praktische onderwerpen. Indien een organisatie streeft naar een continue verbetering van het duurzaamheidsverslag, kunnen steeds meer indicatoren worden opgenomen om een hoger toepassingsniveau te bereiken. Bij het afronden van het duurzaamheidsverslag volgens de GRI-principes kan er een zelfverklaring worden afgelegd tot welk toepassingsniveau het verslag behoort. Naast een zelfstandige verklaring kan een organisatie ervoor kiezen om de verklaring betreffende het toepassingsniveau door GRI te laten toetsen (zie 3.4.1) of door een externe partij (zie 3.4.2). Indien het verslag door een derde onafhankelijke partij wordt geverifieerd naar de inhoud, kan men het niveau A+, B+ of C+ behalen. GRI verzoekt organisaties die gebruik maken van het GRI-verslaggevingsraamwerk om hen hiervan op de hoogte te stellen en hen het verslag over te maken. Het toepassingsniveau geeft geen oordeel over duurzaamheidsprestaties, de kwaliteit van het duurzaamheidsverslag noch van een formele naleving van de GRI richtlijnen. (GRI Webinar, 2011; GRI3 RG, 2011, p7-8 2011; GRI RG3.1, 2011, p5-6 en GRI AP, 2011, p1-3).

Report Application Level		C	C+	B	B+	A	A+
Standard Disclosures	G3 Profile Disclosures OUTPUT	Report on: 1.1 2.1 - 2.10 3.1 - 3.8, 3.10 - 3.12 4.1 - 4.4, 4.14 - 4.15		Report on all criteria listed for Level C plus: 1.2 3.9, 3.13 4.5 - 4.13, 4.16 - 4.17		Same as requirement for Level B	
	G3 Management Approach Disclosures OUTPUT	Not Required	Report Externally Assured	Management Approach Disclosures for each Indicator Category	Report Externally Assured	Management Approach Disclosures for each Indicator Category	Report Externally Assured
	G3 Performance Indicators & Sector Supplement Performance Indicators OUTPUT	Report on a minimum of 10 Performance Indicators, including at least one from each of: Economic, Social and Environmental.		Report on a minimum of 20 Performance Indicators, at least one from each of Economic, Environmental, Human rights, Labor, Society, Product Responsibility.		Report on each core G3 and Sector Supplement* Indicator with due regard to the Materiality Principle by either: a) reporting on the Indicator or b) explaining the reason for its omission.	

*Sector supplement in final version

Figuur 4 - Overzicht van de toepassingsniveaus van GRI (GRI AL, 2011, p2)

Naast de nood aan globale richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving, wordt eveneens onderkend dat duurzaamheid tijd-, plaats- en maatschappij gebonden is. Hoe kunnen de GRI-richtlijnen gerelateerd worden aan de lokale wetgeving, regels en het beleid? Hoe kunnen onderwerpen die belangrijk zijn in een bepaald land of regio worden opgenomen in het duurzaamheidsverslag? GRI wil op deze vragen een antwoord bieden door de ontwikkeling van een "Nationale Annex". Voor het ogenblik loopt er hierrond een pilootproject in Brazilië waarbij er in 19 maanden, opgesplitst in vijf verschillende fases, zal getracht worden om een dergelijke nationale annex op te stellen (GRI site).

5.2.2. Een sjabloon specifiek voor KMO's

Hulpinstrumenten ontwikkeld door GRI

Hoewel de GRI-richtlijnen bedoeld zijn voor alle organisaties ongeacht hun grootte, zijn het hoofdzakelijk grote bedrijven die een duurzaamheidsverslag opstelden, hoewel 90% van alle bedrijven wereldwijd KMO's zijn. GRI heeft enkele initiatieven en acties ondernomen om KMO's te ondersteunen bij het opstellen van een duurzaamheidsrapport (GRI,2011).

Zo werd de 'GRI Reporting Starter Kit' ontwikkeld, die ondersteuning biedt aan alle KMO's en andere organisaties die voor het eerst van start gaan met rapporteren. Hier wordt er aangegeven hoe organisaties best starten indien ze wensen te rapporteren en welke voordelen een GRI-verslag kan bieden. Hiernaast zijn er een aantal documenten die ondersteuning bieden bij het opstellen van een verslag zoals een 'GRI checklist' en 'GRI Content Index'" (GRI, 2011).

GRI publiceerde enkele documenten om kleine bedrijven en individuen op weg te helpen, zoals "How valuable is the journey?" Er werd eveneens een template opgesteld die KMO's kunnen gebruiken om

te rapporteren op C-niveau. Dit document heeft echter zijn beperkingen en kan niet zonder extra informatie gebruikt worden. "Let's Report!" is een handboek, dat door GRI werd opgesteld en tegen betaling te verkrijgen is. Dit handboek zou de verschillende fasen verduidelijken die moeten worden doorlopen om tot een duurzaamheidsrapport te komen. "Global Action, local Change" is een toegankelijke publicatie die de ervaringen van personen die voor een eerste maal rapporteerden bundelde. Dit is een onderdeel van "the Global Action Network for Transparency in the Supply Chain (GANTSCh)" van GRI (GRI, 2011).

Een MS Excel-bestand ontwikkeld voor KMO's

Voor KMO's blijft het ondanks de verschillende hulpmiddelen een hele opgave om te starten met het opstellen van een duurzaamheidsverslag volgens de GRI-richtlijnen. Om de volledige procedure te vereenvoudigen werd door de onderzoekers zelf een Excel-document opgesteld, verder tool genaamd, waarbij de checklist en inhoudsopgave opgesteld door GRI grotendeels werden geïntegreerd. Dit alles werd gebaseerd op GRI G3. De bedoeling van het instrument is om een duurzaamheidsverslag op te stellen zonder de richtlijnen noch de indicatorprotocollen te gebruiken. Het instrument is ontwikkeld om te kunnen rapporteren op toepassingsniveau C.

Bij DEEL I "Strategie en Profiel" moet niet over alle indicatoren worden gerapporteerd die opgenomen zijn in de GRI-richtlijnen. Enkel de verplichte indicatoren, voor toepassingsniveau C, zijn opgenomen in het instrument. Alle opgenomen indicatoren in DEEL I zijn verplicht in te vullen indicatoren. Indien er niet over gerapporteerd wordt, moet er expliciet vermeld worden waarom er niet wordt gerapporteerd. Voor toepassingsniveau C is het niet noodzakelijk om over DEEL II "Managementbenadering" te rapporteren, dit werd dan ook niet opgenomen in de tool. Voor DEEL III "Prestatie-indicatoren" zijn enkel de kernindicatoren opgenomen. In totaal zijn er 49 kernindicatoren. Om toepassingsniveau C te behalen moet er over minstens 10 indicatoren worden gerapporteerd rekening houdend met de materialiteit. Hierbij moet minstens één economische, één milieugebonden en één sociale indicator gebruikt worden. De sociale indicatoren werden onderverdeeld in vier grote groepen: arbeidsomstandigheden en volwaardig werk, mensenrechten, maatschappij en productverantwoordelijkheid.

De tool is opgebouwd uit verschillende tabbladen, elk tabblad met een specifieke functie. Hierna volgt een korte duiding per tabblad en de werking van de tool.

"Over GRI": In dit eerste tabblad wordt er wat algemene informatie gegeven over "The Global Reporting Initiative" of "GRI", het ontstaan, het doel, de verschillende toepassingsniveaus... Verder wordt verduidelijkt wat het exacte doel en de mogelijkheden van de tool zijn.

"Hoe starten": Voor kan gestart worden met het opstellen van het duurzaamheidsverslag moet er met enkele principes rekening worden gehouden. Eerst en vooral is het van belang om de organisatie en de verslagperiode af te bakenen. Naast de verplichte indicatoren "DEEL I: Profiel en Strategie" moeten er minstens tien prestatie-indicatoren worden geselecteerd (1 economische, 1 milieugebonden en 1 sociale indicator). Hoe deze indicatoren moeten worden geselecteerd, kan hier worden nagelezen. Naast deze richtlijnen voor de selectie van de indicatoren, werden er enkele richtlijnen opgesteld die in acht moeten worden genomen om de kwaliteit van het verslag te verzekeren. Indien de organisatie, de verslagperiode en de selectie van indicatoren afgebakend is, kunnen er reeds enkele indicatoren worden ingevuld en kan echt van start gegaan worden met het opstellen van het duurzaamheidsverslag.

"Lijst met indicatoren": De lijst met indicatoren geeft een overzicht van alle indicatoren die zijn opgenomen in de tool. DEEL I zijn de verplichte indicatoren en DEEL III bestaat uit de prestatie-indicatoren waarvan er tien moeten geselecteerd worden. DEEL II managementbenadering werd niet opgenomen in de tool omdat voor toepassingsniveau C hierover niet gerapporteerd moet worden. Indien u op een indicator klikt wordt er automatisch doorverwezen naar de desbetreffende indicator in de checklist. Vanuit de andere tabbladen kan altijd worden teruggekeerd naar de "Lijst met indicatoren" (rechtsboven). Aan de rechterzijde van dit tabblad kan de koppeling tussen de GRI-indicatoren en de verschillende kernthema's en onderwerpen uit ISO 26000 worden teruggevonden.

"Checklist": In de checklist wordt er per indicator aangegeven welke informatie precies nodig is om de indicator te vervolledigen. Eveneens wordt er aangegeven of het gaat om kwalitatieve of kwantitatieve data. Indien u op de indicator klikt wordt er automatisch doorverwezen naar de desbetreffende indicator in het duurzaamheidsverslag. Na het duurzaamheidsverslag te hebben ingevuld kan u terugkeren naar de checklist. In de laatste kolom kan u aangeven of u over bepaalde aspecten van een indicator hebt gerapporteerd of niet, kies in de keuzelijst "ja", "nee" of "niet van toepassing". Het aangeven of er over bepaalde aspecten gerapporteerd werd, is van belang voor de GRI-inhoudsopgave (zie verder). De aspecten die in het grijs worden weergegeven zijn niet op elke organisatie van toepassing.

"Duurzaamheidsverslag": Samen met de "GRI- inhoudsopgave" vormt het duurzaamheidsverslag de effectieve output (rode tabbladen) van de tool of hetgeen onder de belanghebbenden zal verspreid worden. Bij het merendeel van de indicatoren zijn er enkele opmerkingen toegevoegd waar er meer informatie kan worden teruggevonden over deze specifieke indicator en uitleg i.v.m. termen en definities (de opmerkingen verschijnen indien u over deze cel gaat). In het tabblad "duurzaamheidsverslag" kan worden gerapporteerd over de verplichte en de gekozen indicatoren. Indien het gaat om kwantitatieve data wordt er steeds gevraagd om te rapporteren over de laatste drie jaren, aan de hand van een keuzelijst kunnen de jaartallen worden aangepast. Indien het gaat om kwantitatieve data werd reeds een tabel voorzien. Bij elke indicator is er plaats voorzien om tekst in te voegen, indien er meer informatie of toelichting wordt gegeven dan strikt noodzakelijk. Indien er onvoldoende plaats is, kunnen de rijen eenvoudig worden vergroot. Aan de rechterzijde kan u terugkeren naar de "checklist" om aan te geven over welke aspecten van de indicator u hebt gerapporteerd of kan u doorgaan naar de "GRI-inhoudsopgave".

"GRI-inhoudsopgave": Indien volgens de GRI-richtlijnen wordt gerapporteerd, verwacht GRI dat er een GRI-inhoudsopgave wordt opgesteld. Per indicator wordt automatisch weergegeven of u "volledig", "gedeeltelijk" of niet hebt gerapporteerd over een indicator, dit is afhankelijk van de aspecten waarover er gerapporteerd wordt in de "checklist". In de kolom "verwijzing" moet worden aangegeven op welke pagina de informatie van de indicator terug te vinden is in het duurzaamheidsverslag of er kan verwezen worden naar de site van de organisatie waar deze informatie kan worden geraadpleegd. Indien u slechts "gedeeltelijk" hebt gerapporteerd over een indicator, zal u moeten aangeven over welke aspecten er niet werd gerapporteerd. In de volgende kolom kan u in de keuzelijst de specifieke reden selecteren. In de kolom ernaast is er plaats voorzien om nog wat extra uitleg te geven waarom er niet werd gerapporteerd. In de laatste kolom kan u in de keuzelijst aangeven wanneer er over deze indicator zal worden gerapporteerd.

"Afdrukken": Indien u klaar bent met het vervolledigen van de het duurzaamheidsverslag en de GRI inhoudsopgave, kan de output worden afgedrukt door op de knop "afdrukken" te klikken. De

effectieve output bestaat uit het duurzaamheidsverslag en de GRI inhoudsopgave (de rode tabbladen). De prestatie-indicatoren waarover niet werd gerapporteerd kunnen best worden verborgen.

5.2.3. GRI Certified Software

Naast het gebruik van de traditionele software voor het verzamelen van data en het algemeen beheer, kwam er steeds een grotere vraag vanuit de bedrijfswereld om deze softwarepakketten uit te breiden, om zo een duurzaamheidsrapport te kunnen vervolledigen. Meerdere bedrijven hebben reeds software ontwikkeld die gebruikt kan worden om een duurzaamheidsverslag op te stellen. Om een wildgroei van dergelijke software te verhinderen zette GRI het “Certified Software and Tools Program” op: zie Bijlage 3. GRI gaat, tegen betaling, na in welke mate de software de GRI-richtlijnen, de sectorsupplementen en andere publicaties op een correcte wijze worden toegepast. De software die aan deze eisen voldoet, krijgt een licentie voor twaalf maanden. Veertien dergelijke softwarepakketten zijn voor het ogenblik door GRI gecertificeerd (GRI, 2011).

Enkele van deze softwarepakketten werden onder de loep genomen. Met PE-International werd een conference call gehouden op 14 juli 2011 met Sandra Walser, hier werd een demo getoond van de software. Bijkomende informatie werd verzameld via de website van PE International. Voor SAP, een veel gebruikt softwarepakket, werd informatie ingewonnen via de site en werd een uiteenzetting gevolgd en informatie ingewonnen bij Mathijs ten Tusscher van SAP op het 12de National Sustainability Congres in 's Hertogenbosch. Eerdere pogingen om contact op te nemen met SAP bleven zonder gevolg. Op de stuurgroep van 12 september 2011 werd erop gewezen dat er een aantal Vlaamse bedrijven gebruik maken van de softwarepakketten van Enablon. Na enkele pogingen, werd er telefonisch contact gelegd met Steven Robinson van Enablon om meer informatie te verkrijgen in verband met deze software. Voor Microsoft Corporation werd de site geraadpleegd. Bij het zoeken naar informatie over de verscheidene softwarepakketten, naast de informatie die te vinden was via de website, werden enige moeilijkheden ondervonden. Zo was het niet vanzelfsprekend een demo te verkrijgen of die te bezichtigen.

PE-International – Sofi Solution 4

PE-International heeft een breed gamma aan allerhande software die gebruikt kan worden binnen een organisatie om op meer duurzame wijze te werk te gaan. Er is de GaBi-software, GaBi-database en SoFi-Solution. GaBi-software biedt verschillende tools aan in verband met Life Cycle Assessment, de GaBi-database biedt een verzameling van een LCA over een breed aantal sectoren (PE-International, 2011).

PE-International biedt met “SoFi Solution” een duurzaam informatieplatform die alle bedrijfsgegevens omzet naar zinvolle informatie die de efficiëntie van een duurzaam management zou verhogen. SoFi Solution biedt onder andere: Carbon Management, Corporate Carbon Footprint, Energy Management, Environmental Management, Sustainable Supply Chain, Water Footprint, CSR & Sustainability Strategy en Sustainability Reporting (PE-International, 2011).

Met de “Sustainability Reporting” software biedt PE-International de mogelijkheid om te rapporteren over het duurzaamheidsbeleid binnen de organisatie. Deze software volgt de GRI-richtlijnen en is GRI-gecertificeerd. De meeste van de data die voor andere doeleinden worden verzameld worden onmiddellijk gelinkt aan het duurzaamheidsverslag. Naast de overeenstemming met de GRI-richtlijnen, kan deze software ook gebruikt worden voor UN Global Compact, OECD Guidelines for

Multinational Enterprises en ISO 26000. Aan de hand van deze software zou het mogelijk zijn om zeer snel een duurzaamheidsrapport op te stellen met zowel kwalitatieve als kwantitatieve gegevens, die op een eenvoudige wijze extern kunnen geverifieerd worden (PE-International, 2011).

De gebruikers van deze software zijn hoofdzakelijk grote ondernemingen. Hierbij wordt de software op maat van de onderneming ontwikkeld. De basiskost voor dergelijk pakket bedraagt al snel tussen € 20000 en € 30000. Voor KMO's binnen dezelfde sector bestaat de mogelijkheid om samen een licentie aan te kopen en te gebruiken waarbij er gemeenschappelijke indicatoren worden geselecteerd (PE-International, 2011)

Enablon

Enablon is producent van "Sustainability Performance Management Software" voor complete en geïntegreerde software en op vraag gemaakte dienstverlening. Voor elke onderneming groot of klein wordt de software op maat aangepast. De prijs is afhankelijk van bedrijf tot bedrijf naargelang de exacte wensen. Enablon biedt onder andere software aan voor: Sustainable Supply Chain, QEHS Performance, Energy Efficiency and Carbon Management, Risk Management, Internal Control and Audit, Corporate Governance and Legal Management en Corporate Responsibility (Enablon, 2011).

Het onderdeel dat handelt over CSR bevat vijf verschillende onderdelen: Stakeholders relationship (Enablon SRM), Initiatives and Donations (Enablon IDM), Social Reporting (Enablon SD-SR), Anti-Bribery System (Enablon ABS) en CSR Reporting (Enablon SD-CSR). De Enablon Software is geaccrediteerd en gecertificeerd door "Carbon Disclosure Project" en GRI (Enablon, 2011).

De belangrijkste voordelen zijn een vereenvoudigde dataverzameling en rapporteren tegen een lagere kost, zowel financieel als in aantal uren werk. Aan de hand van de verzamelde data wordt het rapport automatisch geproduceerd. Er wordt zowel kwalitatieve als kwantitatieve data verzameld doorheen alle afdelingen van de organisatie, die automatisch of manueel wordt ingegeven. Dankzij deze software zou het mogelijk worden de betrouwbaarheid en geloofwaardigheid van de data te verhogen en wordt de audit van de gegevens sneller mogelijk. De software bevat alle GRI-indicatoren evenals de sectorsupplementen (Enablon, 2011).

De verschillende stakeholders van een organisatie zijn elk op zoek naar de voor hen relevante informatie, het rapport zou kunnen worden aangepast naar de noden van de desbetreffende stakeholder (Enablon, 2011).

Naast bovenvermelde voordelen, is het mogelijk om "best practices" te delen en te identificeren, benchmarking, doelstellingen te formuleren, hiervoor een actieplan op te stellen en de vooruitgang op te volgen, risico's te identificeren en te verminderen enz. (Enablon, 2011).

SAP

Naast de gekende software van SAP, worden er specifieke pakketten aangeboden die direct inspelen op duurzaamheid. Het gamma van SAP in verband met duurzaamheid bevat onder andere: SAP EHS Management; Rapid deployment of SAP Manufacturing Integration & Intelligence; SAP Carbon Impact OnDemand; SAP EHS Regulatory Content; SAP Recycling Administration; SAP services for sustainability en SAP BusinessObjects Sustainability Performance Management (SAP, 2011).

Met SAP BusinessObject Sustainability Performance Management wordt het voor bedrijven eenvoudiger en goedkoper om de nodig data te verzamelen. De software heeft de mogelijkheid om doelstellingen voorop te stellen doorheen de volledige organisatie, risico's te beheersen en

activiteiten op te volgen. De GRI-gecertificeerde software is gekoppeld aan de bestaande SAP-software en verzamelt automatisch 85% van de kwantitatieve data voor de GRI-indicatoren en wordt meteen per indicator in de juiste format weergegeven. Kwalitatieve data en data die niet automatisch worden verzameld kunnen manueel worden ingevoerd. Een volledig duurzaamheidsrapport wordt bijna volledig automatisch gegenereerd. De prijs van dergelijk softwarepakket is afhankelijk van bedrijf tot bedrijf (SAP, 2011).

Microsoft Corporation

Met “Environmental Sustainability Dashboard for Microsoft Dynamics AX” heeft Microsoft Corporation GRI gecertificeerde software. Met deze software wordt het mogelijk om de energieconsumptie en de uitstoot van broeikasgassen op te volgen en te verbeteren. Het verzamelen van de relevante data wordt hiermee eenvoudiger en sneller (Microsoft Corporation, 2011).

Binnen deze software zijn echter slecht vier GRI-indicatoren beschikbaar, die allen behoren tot de milieuprestatie-indicatoren: EN3, Direct energieverbruik door primaire energiebron; EN4, Indirect energieverbruik door primaire bron; EN 16, Totale directe en indirecte emissie van broeikasgassen naar gewicht en EN 17, Andere relevante indirecte emissie van broeikasgassen naar gewicht (Microsoft Corporation).

5.2.4. Onafhankelijke toetsing

Door het Global Reporting Initiative zelf

Organisaties moeten een zelfverklaring afleggen over het gebruikte toepassingsniveau om te bevestigen dat ze over het vereiste aantal indicatoren hebben gerapporteerd. Bij elke rapport dat wordt opgesteld volgens de GRI-principes moet er een GRI-inhoudsopgave worden gepubliceerd. In deze inhoudsopgave staat duidelijk over welke indicatoren (of waarom niet) er werd gerapporteerd en waar deze informatie in het rapport terug te vinden is. Indien een organisatie wenst dat hun duurzaamheidsverslag wordt opgenomen in de GRI “Sustainability Disclosure Database”, die beschikbaar is op de GRI - website, moet een dergelijke inhoudsopgave worden opgenomen. Een sjabloon van de inhoudsopgave kan worden teruggevonden op de webstek van GRI. In dit document is een checklist beschikbaar om op een eenvoudige manier na te gaan wat de indicator precies omvat en of de indicator reeds werd ingevuld (GRI Webinar, 2011 en GRI, 2011).

Er kan een onafhankelijke toetsing van het toepassingsniveau “Application level Check” worden aangevraagd bij GRI. Voor ‘organizational stakeholders’ (stakeholders die GRI actief ondersteunen met bijv. financiering) is dit gratis, niet-‘organizational stakeholders’ betalen voor deze service € 1750. Deze onafhankelijke toetsing gaat na in welke mate de GRI richtlijnen zijn toegepast en of er over voldoende indicatoren is gerapporteerd om aan een bepaald toepassingsniveau te voldoen. Hierbij wordt eveneens de volledigheid en correctheid van de GRI-inhoudstafel nagegaan. De inhoud van het duurzaamheidsrapport en de correctheid van de verstrekte informatie wordt niet gecontroleerd. Naast de controle van het toepassingsniveau neemt GRI steekproeven om na te gaan of de inhoudsopgave voldoende onderbouwd is in het rapport, hierbij worden steekproeven genomen om na te gaan of kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren respectievelijk een kwantitatief een kwalitatief antwoord kregen. Indien GRI van mening is dat er niet wordt voldaan aan de eisen van het toepassingsniveau, worden de tekortkomingen gerapporteerd aan de verslaggever. Alle rapporten die door GRI zijn nagekeken en goedgekeurd, krijgen de toestemming om het “GRI checked” icoon te vermelden bij de verklaring betreffende het toepassingsniveau. Door het

duurzaamheidsverslag door GRI te laten controleren heeft het verslag een hogere graad van transparantie en een sterkere associatie met GRI (GRI AL, 2011, p2-3; GRI Webinar, 2011 en GRI, 2011).

De GRI-toetsing is niet hetzelfde als een controle door een derde onafhankelijke partij naar inhoud om een “+” toe te voegen (het is wel mogelijk om het toepassingsniveau te laten controleren door een derde partij). Indien er aan het toepassingsniveau een “+” is toegevoegd, zal GRI enkel nagaan of er een verklaring aanwezig is van een derde partij. GRI gaat niet na in elke mate aan de vooropgestelde criteria voor derde onafhankelijke partijen is voldaan (zie 3.4.2) (GRI Webinar, 2011 en GRI, 2011).

Door een derde onafhankelijke partij

Organisaties gebruiken diverse methodes om de correctheid en geloofwaardigheid in verslaggeving te verhogen. Naast interne procedures kan een organisatie gebruik maken van een derde onafhankelijke partij. GRI beveelt organisaties aan om naast de aanwezige instrumenten de inhoud van het duurzaamheidsverslag te laten controleren door een derde onafhankelijke partij. Indien de inhoud van het duurzaamheidsrapport wordt nagekeken door een derde onafhankelijke partij, mag de organisatie met recht en rede een “+” toevoegen bij het toepassingsniveau. De conclusies van de derde onafhankelijke partij over de kwaliteit en de gerapporteerde informatie moet worden opgenomen in het duurzaamheidsverslag. De correctheid van het toepassingsniveau kan eveneens door een derde partij worden nagekeken, maar hierdoor kan de “+” niet worden toegevoegd. (GRI RG 2006, p42-43; GRI RG, 2011, p41 en GRI, 2011).

GRI beveelt geen derde onafhankelijke partijen aan noch de manier waarop deze partij te werk zal gaan. De verslaggevende organisatie moet nagaan of de derde partij voldoet aan een zestal criteria, opgesteld door GRI (GRI RG, 2006, p42-43; GRI AL, 2011, p2-3; GRI RG, 2011, p41):

- wordt uitgevoerd door groepen of personen die niet aan de organisatie verbonden zijn en over aantoonbare deskundigheid beschikken betreffende zowel de inhoudelijke als de praktische aspecten van ‘assurance’;
- wordt dusdanig geïmplementeerd dat deze systematisch, gedocumenteerd, op bewijzen gebaseerd en door vaststaande procedures gekenmerkt is;
- bepaalt of het verslag een redelijke en evenwichtige weergave van de prestaties biedt, waarbij rekening wordt gehouden met het waarheidsgehalte van de gegevens in een verslag, evenals de algemene selectie van de inhoud;
- voor de uitvoering van de ‘assurance’ groepen of personen inzet die niet onnodig beperkt zijn vanwege hun betrekking met de organisatie of haar belanghebbenden aangaande de vorming en bekendmaking van een onafhankelijke en onbevooroordeelde conclusie over het verslag;
- de mate bepaalt waarin de opsteller van het verslag gedurende de vorming van zijn conclusies het GRI-verslaggevingsraamwerk (met inbegrip van de verslaggevingsprincipes) heeft toegepast;
- resulteert in een oordeel of reeks conclusies die openbaar beschikbaar zijn in schriftelijke vorm, evenals een verklaring van de ‘assurance’-verschafter over diens relatie tot de opsteller van het verslag.

Via een collegiale toetsing

De onafhankelijke toetsing door een derde partij kan op verschillende wijzen worden uitgevoerd. Er kan gebruik gemaakt worden van private bedrijven die deze toetsing uitvoeren maar hieraan hangt dikwijls een stevige prijskaart aan vast. Een andere mogelijkheid is om per sector, bedrijfstak... panels op te richten die de onafhankelijke toetsing uitvoeren. Deze panels moeten uiteraard voldoen aan de zes bovenvermelde criteria voor een onafhankelijke toetsing door een derde partij (GRI RG 2006, p42-43; GRI RG, 2011, p41). Hoe, door wie en wat de relatie is tussen de verslaggevende organisatie en het panel of de onafhankelijke partij moet opgenomen worden in het duurzaamheidsverslag bij de verslagparameters (GRI RG 2006, p24-25; GRI RG, 2011, p22). In Box 2 wordt een voorbeeld gegeven.

Box 2

Een voorbeeld van collegiale toetsing in het kader van GRI

Veel NGO's ondertekenden het INGO Accountability Charter, die vooropstelde dat er jaarlijks een duurzaamheidsrapport moet worden opgesteld. Het GRI-format met het NGO-sector supplement werd gekozen als verslaggevingsmethode. Om de NGO's te ondersteunen bij het opstellen van een duurzaamheidsverslag werd vooraf een keuze gemaakt van 18 GRI-indicatoren die het meest relevant waren voor de sector. De 18 indicatoren werden in een sjabloon gegoten om toepassingsniveau C te behalen. Er werd een "Independent Review Panel" in het leven geroepen om de geloofwaardigheid en de correctheid van de duurzaamheidsverslagen te garanderen. De "Independent Review Panel" kijkt de rapporten na en voorziet de rapporterende organisatie van feedback (INGO Accountability Charter, 2011).

5.3. Het koppelen van ISO 26000 en GRI. En andere ... ?

Een van de belangrijke opmerkingen die in de literatuur of in praktijksituaties steeds terugkomt verwijst naar het naast elkaar bestaan van verschillende (internationale) standaarden, normen, charters, enz. zonder dat aandacht wordt besteed aan het verduidelijken van het verband die er bestaat. Net om die reden werd tijdens dit onderzoek bijkomende inspanningen gedaan om de mogelijke koppeling tussen deze instrumenten te verduidelijken.

Dit kan het best gebeuren met een voorbeeld. Neem het geval van een organisatie (incl. bedrijf) die voorheen niet (expliciet) bezig geweest is met het opnemen van 'maatschappelijke verantwoordelijkheid'. Het management beslist om dit met ingang van heden te doen op een systematische en samenhangende manier: de ISO 26000 biedt hiervoor de nodige richtlijnen aan. Eenmaal de organisatie wat verder staat, dan wil ze hiervoor wellicht rapporteren aan haar interne en/of externe stakeholders. Dat kan gebeuren door gebruik te maken van de GRI-richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving. Natuurlijk wil de organisatie de inspanningen die geleverd zijn bij het implementeren van de ISO 26000, bijv. het verzamelen van gegevens voor de kernthema's en onderwerpen, valoriseren. Er is dus nood aan een koppeling tussen ISO 26000 en GRI. Misschien kan het vergeleken worden met twee flexibele waterleidingen (bijv. bij de brandweer) die aan elkaar moeten worden gekoppeld: hiervoor wordt een storzkoppeling gebruikt. Op die manier kan snel en efficiënt een verbinding worden gemaakt.

Het Global Reporting Initiative had dit eind 2010, begin 2011 reeds gedaan om de link te leggen tussen de GRI-indicatoren en de ISO 26000 kernonderwerpen. Zoals hiervoor uiteengezet, lijkt het natuurlijk aangewezen om de tabel omgekeerde te kunnen lezen of, nog beter, in twee richtingen.

Gezien dit niet mogelijk was met de bestaande tabel hebben de onderzoekers hier uitgebreid aandacht aan besteed. Niet alleen werd een koppeling gemaakt tussen ISO 26000 en GRI, maar ook met de principes van UN Global Compact. In Bijlage 4 wordt deze tabel weergegeven.

5.4. Samenvatting onderzoeksresultaten Fase 1

Binnen het hierboven geschetste kader en verloop van de onderzoekwerkzaamheden kunnen de resultaten van Fase 1 als volgt worden samengevat.

Om de vertaalslag naar Vlaanderen te maken van ISO 26000, werden verschillende buitenlandse tools onderzocht. De **meest complete en meest gebruiksvriendelijke tool** bleek **de Franse AFNOR-tool**. Deze webtool is echter **nog niet beschikbaar in het Nederlands**. Bij het afronden van de eerste fase was de Nederlandse webtool van NEN nog niet online, de Nederlandse praktijkrichtlijn 9026 voor zelfverklaring was wel reeds beschikbaar. Beide benaderingen (AFNOR en NEN) werden meegenomen tijdens de praktijktoets in Fase II.

Onderzoek naar een voorstel tot vertaling van GRI voor Vlaamse ondernemingen mondde uit in **de door de onderzoekers ontwikkelde tool (in MS Excel)**, waarmee een duurzaamheidsverslag op toepassingsniveau C kan worden opgesteld. Deze tool werd in Fase 2 voorgelegd aan de populatie van organisaties: zie verder.

Gezien ISO 26000 en GRI niet los staan van elkaar maar veel gemeenschappelijk hebben werden de koppeling tussen beiden vervolledigd. Zoals eerder aangegeven bestond er reeds een document met de koppeling tussen GRI en ISO 26000, de omgekeerde **koppeling tussen ISO 26000 en GRI werd door de onderzoekers opgesteld** en voorgelegd aan de organisaties in Fase 2.

Verder werd de software, gecertificeerd door GRI, opgelijst en in Fase 2 eveneens voorgelegd om na te gaan of er organisaties in de populatie zijn die deze software gebruiken.

6. Onderzoeksresultaten Fase 2: de toets in de praktijk

6.1. Inleiding

In oktober en november werd fase twee van de VIONA-studieopdracht ten gronde uitgevoerd. Fase 2 behelst – in een notendop – het uittesten en evalueren van gestandaardiseerde richtlijnen en een aantal tools rond ISO 26000 & GRI, die in een vorige fase werden ontworpen of geselecteerd.

De praktijktoets zelf verliep in drie fases. In een **eerste fase** werden de 16 organisaties bezocht die deel uitmaken van het onderzoek. Het opzet van het onderzoek, net als de richtlijnen en respectieve instrumenten voor ISO 26000 en GRI werden er voorgesteld. In de weken daarop konden de bedrijven volop aan de slag met deze instrumenten. Tijdens de **tweede fase** konden bedrijven hun opmerkingen of vragen formuleren en terecht bij de ‘helpdesk’ van de onderzoekers. De **derde fase** omvatte een grondige evaluatie van de aangeboden instrumenten. Aan de hand van een gedetailleerde vragenlijst werd op een analytische manier gepeild naar de bevindingen van de steekprofeenheden van dit onderzoek. De kwalitatieve en kwantitatieve gegevens werden verwerkt tot een synthese met voorlopige conclusies. In de derde fase viel één organisatie weg, wegens tijdsgebrek door een overnamedossier. Er zijn dus resultaten van vijftien organisaties in dit rapport opgenomen.

6.2. Richtlijnen en normen

Uit de bevraging bleek alvast dat de bekendheid van en de vertrouwdheid met GRI een stuk groter is dan met ISO 26000. Dat heeft natuurlijk veel te maken met de nog recente publicatie van de richtlijn ISO 26000, maar ook wel met het feit dat GRI finaal tot een tastbaar duurzaamheidsverslag kan leiden. Communiceren over het MVO-beleid blijkt prioritair voor heel wat organisaties. Bovendien leidt GRI niet enkel tot een verslag (doel), maar is het ook een middel om MVO in de missie & doelstellingen te implementeren. Het ziet ernaar uit dat de meeste organisaties voorlopig eerder de implementatie van GRI-richtlijnen overwegen, dan met ISO 26000 van start te gaan. Voor laatstgenoemde wordt nog een verkennende en afwachtende houding aangenomen bij de meeste onderzochte organisaties, op vier gevallen na, die wel op (relatief) korte termijn met ISO 26000 aan de slag wensen te gaan.

6.2.1. ISO 26000

Het merendeel van de organisaties wisten reeds af van het bestaan van of hadden reeds kennis gemaakt met ISO 26000. Een derde van de organisaties had nog nooit van ISO 26000 gehoord. Hoewel er bij de selectie van de organisaties al in beperkte mate werd rekening gehouden met enige voorkennis van ISO 26000, moet het gezegd dat de kennis omtrent de richtlijn erg oppervlakkig is. Zij hebben erover gehoord op opleidingen of via consultants, weten ongeveer wat het begrip inhoudt, maar zijn slechts zelden al aan de slag gegaan met de principes of kernonderwerpen van ISO 26000.

Volgende antwoorden op onderzoeksvragen werden genoteerd (zie enquêteformulier):

1) Kennis ISO 26000 en via welk kanaal?

- **Ja (10),**
- Neen (5).
- Kanalen: Quadrant/Voka/Sustenuto (3), BECO (2), Amelior (1), beurs (1), POD DO – CSR Forum (1), via andere audit – en consultancybureaus (1).

(Merk op: sommige organisaties gaven 2 kanalen op)

2) Bruikbaarheid richtlijn:

Zeer goed bruikbaar	1
Goed bruikbaar	10
Neutraal	4
Matig bruikbaar	0
Niet bruikbaar	0
TOTAAL AANTAL BEVRAAGDEN	15

3) Motivering bruikbaarheid (meerdere antwoorden mogelijk!)

- + : **internationaal, uniform (6)**, concrete richtlijnen voor MV (3), optimaliseren missie, visie en doelstellingen (2), bewustmaking (2), volledigheid (2), breder dan een regionaal opstapje (2), vergelijking mogelijk op vlak van duurzaam ondernemen (1).
- : **te theoretisch, veelomvattend (5)**, voorkeur voor GRI (1), voorkeur voor CDO (1), te internationaal (1), , geen certificaat (1), voorkeur voor MVO Prestatieladder (1)

4) Bruikbaarheid managementinstrument

Zeer goed bruikbaar	2
Goed bruikbaar	6
Neutraal	7
Matig bruikbaar	0
Niet bruikbaar	0
TOTAAL AANTAL BEVRAAGDEN	15

5) Motivering bruikbaarheid (meerdere antwoorden mogelijk!)

+ : **management is er klaar voor (3), internationale taal & context (3)**, volgt logisch op reeds behaalde ISO-normen (2), transparantie (1), stakeholderbetrokkenheid (1), formuleren doelstellingen, optimaliseren processen (1), objectiviteit en standaardisering van MV (1)

- : bedrijf te klein voor dat soort managementinstrument (3), (slechts) aanvulling op bestaand managementsysteem (2), Charter Duurzaam Ondernemen als standaard (1), , geen certificaat/audit mogelijk (1).

Neutraal: geen idee (1)

6) Stappen ondernomen of toekomstplannen? (meerdere antwoorden mogelijk!)

- Stappen ondernomen: Materialiteitsscan (2), intentieverklaring & actieplan (2), opleiding of workshop (1), link tussen ISO 26000 en GRI gelegd in duurzaamheidsverslag (1)

- Toekomstplannen (5)

- **Geen stappen, geen plannen (6)**

Conclusie ISO 26000

*De meeste organisaties achten ISO 26000 goed bruikbaar als **richtlijn**. Vooral de volledigheid en het internationaal karakter vormen daarbij een belangrijk argument. Ook de structuur, de 'kapstok' die ISO 26000 biedt, heeft een sensibiliserende rol om organisaties te doen nadenken over aspecten van hun (MVO-)beleid waar ze anders niet (zo snel) zouden over nadenken. De norm laat zo toe om de missie en visie van organisaties verder te verfijnen en het te gebruiken als managementinstrument. Enkele organisaties hadden de voorkeur om (eerst) met de MVO-Prestatieladder (bedrijf met Nederlandse eigenaar), het Charter Duurzaam Ondernemen of de GRI-richtlijnen aan de slag te gaan.*

Een algemene tendens is wel, dat (meestal kleinere) organisaties de bruikbaarheid van ISO 26000 kritisch benaderen: de terminologie, de theoretische aanpak en de omvang van de richtlijn, doen volgens hen afbreuk aan de praktische bruikbaarheid. Soms vinden organisaties het eerder tijdverlies zich door indicatoren te moeten worstelen die helemaal niet relevant blijken te zijn voor hen. Maar andere organisaties geven dan weer aan, dat net die oefening hen doet nadenken over alle mogelijke aspecten van hun MVO-beleid en refereren dan naar de kapstokfunctie van ISO 26000.

*Over de bruikbaarheid van ISO 26000 als **managementinstrument** is men eerder neutraal. Maar ook hier werd vaak verwezen naar de volledigheid en kapstokfunctie van de norm. Ook de aansluiting bij andere ISO-normen is een regelmatig aangehaalde reden om ISO 26000 als managementinstrument eerder positief in te schatten. Anderzijds vinden de organisaties die al een managementstandaard gebruiken, ISO 26000 slechts een mogelijke aanvulling op een gebruikte standaard. De (meestal kleinere) organisaties, die nog geen managementstandaard of ISO-norm gebruiken, zien wel heil in een dergelijk managementinstrument, als het bijv. kan helpen om de missie, visie en doelstellingen te optimaliseren. Niettemin heerst in die organisaties de overtuiging dat het management van hun kleine organisatie transparant en overzichtelijk genoeg verloopt, zonder dat zij nood hebben aan een overkoepelend systeem om hun processen te begeleiden.*

Een beperkt aantal organisaties maakte reeds een materialiteitscan en/of een actieplan of intentieverklaring op om aan de slag te gaan met ISO 26000. Het grootste deel van de organisaties

(6) geeft aan niet onmiddellijk met ISO 26000 aan de slag te gaan, een ander deel (5) misschien wel op de (middel)lange termijn, en neemt daartoe een eerder verkennende, afwachtende houding aan. Dat is volgens de onderzoekers een groep organisaties die de kat uit de boom kijkt en wacht op voldoende draagvlak voor ISO 26000 en daarvoor vooral kijkt naar de ‘concullegas’, de overheid en sector- en bedrijfsorganisaties.

6.2.2. GRI

Volgende antwoorden op onderzoeksvragen werden genoteerd (zie enquêteformulier):

1) Kennis van/bekendheid met GRI?

- **Ja (10)**
- Neen (5)

2) Duurzaamheidsverslag?

- Duurzaamheidsverslag gemaakt (6),
- **Geen duurzaamheidsverslag (9)**

3) Bruikbaarheid richtlijnen

Zeer goed bruikbaar	4
Goed bruikbaar	9
Neutraal	2
Matig bruikbaar	0
Niet bruikbaar	0
TOTAAL AANTAL BEVRAAGDEN	15

4) Motivering: waarom wel, niet of minder bruikbaar? (meerdere antwoorden mogelijk!)

+ : **uniformiseren en vergelijking binnen organisatie en tussen organisaties – cf. benchmarking (5), volledig (4), internationaal (4)**, mogelijk doelstellingen lange termijn te formuleren (2), verschillende niveaus te behalen (2), leidraad, kader voor MVO (2), ontbrekende elementen uit Charter Duurzaam Ondernemen wél in GRI (1), subsidies SIOS (1), interesses mogelijke stakeholders zichtbaar (1)

- : **kan laagdrempeliger (2)**, geen ‘eigen’ set indicatoren voor sector (1), , transparantie (bijv. over profit) bij klein bedrijf minder evident (1), beschikbaarheid van cijfers voor periode van drie jaar is moeilijk (1).

Conclusie GRI en geïntegreerde verslaggeving

De GRI-richtlijnen bestaan natuurlijk al heel wat langer dan ISO 26000 en GRI lijkt dan ook wat beter bekend dan ISO 26000, hoewel een derde van de organisaties ook aangaf er voor de praktijktoets nog nooit over gehoord te hebben. Zes organisaties hebben al eerder een duurzaamheidsverslag gemaakt.

De meerderheid acht de GRI-richtlijnen goed tot zeer goed bruikbaar en wil er ook graag mee aan de slag op korte of middellange termijn.

Vooraf het internationaal karakter, de eigen vrijblijvende keuze van de indicatoren, de mogelijkheid die het GRI-framework biedt om te communiceren over hun prestaties en eventuele tekortkomingen en daaraan gekoppelde objectieven, worden gewaardeerd door heel wat organisaties. Naast de externe communicatie, blijkt ook de interne communicatie via een duurzaamheidsverslag om een aantal processen te 'formaliseren', intern draagvlak te creëren en het GRI-verslag als managementdocument te gebruiken, een belangrijke driver voor duurzaamheidsverslaggeving.

Over de verificatie van een GRI-duurzaamheidsverslag zijn de meningen wat verdeeld. Voor sommigen is dit een essentieel element voor de geloofwaardigheid van het verslag, maar de meesten zien op tegen de extra uitgave die dit met zich meebrengt en zien er niet onmiddellijk de meerwaarde van in.

Ook werd navraag gedaan m.b.t. de kennis van geïntegreerde verslaggeving. Daarbij bleek dat voor de meeste bevroegde organisaties een nieuw begrip te zijn. Vandaar dat de verzamelde data hier niet worden gepresenteerd (niet bruikbaar, daar te vertekend door onbekendheid van het begrip). Na enige duiding bleek men dan toch al gauw te begrijpen waar het over gaat en in het geval van niet-beursgenoteerde familiebedrijven, bleek zelfs dat men die principes van geïntegreerde verslaggeving eigenlijk al toepast. De meeste organisaties blijken wel wat te zien in dit concept, tenminste als ze reeds een zekere vertrouwdheid hebben met transparantie van data.

6.2.3. Andere normen en richtlijnen

Ook de (voor)kennis van UN Global Compact en de OECD Guidelines werd getoetst. Volgende antwoorden op onderzoeksvragen werden genoteerd (zie enquêteformulier):

- 1) Kennis UN Global Compact: **3 organisaties, 2 lid van UN Global Compact Network Belgium.**
- 2) Kennis OECD-richtlijnen voor multinationale ondernemingen: **1 organisatie**
- 3) Is een geïntegreerde 'ISO-norm der normen' wenselijk, ja/nee?
  - **Ja (7)**
  - Neen (5)
  - Misschien (3): afhankelijk van bedrijfsgrootte/beschikbare middelen - niet altijd relevant(1), te grote objectivering: kwalitatieve benadering processen gaat verloren (1), soms gemakkelijker om per domein een specialist ter zake in huis te hebben, 'supernorm' vergeet brede kennis (1).

Conclusie andere normen en richtlijnen

De OECD guidelines en UN Global Compact waren slechts zelden bekend voor de deelnemende organisaties. Slechts één organisatie hoorde al van de OECD guidelines voor het bezoek van de onderzoekers. 3 organisaties zijn bekend met UN Global Compact en ook lid van het UN Global Compact Network Belgium.

Een overkoepelende ISO-norm lijkt wenselijk, hoewel de meningen toch eerder verdeeld en niet steeds even genuanceerd waren, daar ook soms organisaties met een duidelijk beperkte

vertrouwdheid met deze materie hierover oordeelden. De organisaties die nog geen enkele ISO-norm behaalden, staan minder te springen om een overkoepelende norm te introduceren. De werklust, de investering van tijd en geld en de prijs van een audit zijn vaak genoemde redenen om helemaal geen ISO-norm te willen introduceren, laat staan een overkoepelende norm die een nog hogere drempel zou betekenen. Ook een verlies aan 'focus' werd vermeld als reden om dat niet te doen.

6.3. De tools

Aan de bevroagde organisaties werden een aantal tools voorgelegd om de implementatie van ISO 26000 en GRI te faciliteren. Voor ISO 26000 was dat OK Pilot ISO 26000 van AFNOR (Frankrijk) en de NPR 9026, handleiding zelfverklaring NEN-ISO 26000 (Nederland). Voor GRI werd een eigen ontwikkelde tool voorgesteld (MS Excel-bestand).

6.3.1. AFNOR: online tool voor ISO 26000

Volgende antwoorden op onderzoeksvragen werden genoteerd (zie enquêteformulier):

1) Beoordeling gebruiksvriendelijkheid

Zeer goed bruikbaar	4
Goed bruikbaar	8
Neutraal	2
Matig bruikbaar	0
Niet bruikbaar	1
TOTAAL AANTAL BEVRAAGDEN	15

2) Motivering oordeel (meerdere antwoorden mogelijk!)

+ : risicomangement (1), goede database (1), goede lay-out (1), overzichtelijk en volledig (3), benchmarking (1), procesmanagement (1), kan tijdsinst opleveren (1), eerste aanzet om MV te integreren in management (1).

- : **nog niet beschikbaar in NL (5)**, waar gaan gegevens naartoe na verloop van licentie (2), link tussen AFNOR en GRI zou moeten gemaakt worden (1), bedrijf te klein (2), niet mogelijk om acties met deadlines te koppelen aan Outlook – agenda (1), afhankelijk van draagvlak voor ISO 26000 en potentiële benchmarking (1), willen gegevens niet publiceren voor benchmarking (1), je zit eraan vast voor bepaalde periode, wat kosten updates enz.? (2), terminologie indicatoren/vraagstelling niet vereenvoudigd (1).

Neutraal: geen zicht op bruikbaarheid (1)

3) Zou de organisatie AFNOR gebruiken, ja/nee?

- Ja (5)
- Misschien (5) (afhankelijk van taal, begeleiding, vorm, lay-out, licentie, kost etc.)
- Neen (5)

6.3.2. NEN: downloadbare zelfverklaring voor ISO 26000

Volgende antwoorden op onderzoeksvragen werden genoteerd (zie enquêteformulier):

1) Beoordeling gebruiksvriendelijkheid

Zeer goed bruikbaar	1
Goed bruikbaar	6
Neutraal	3
Matig bruikbaar	3
Niet bruikbaar	2
TOTAAL AANTAL BEVRAAGDEN	15

2) Motivering oordeel (meerdere antwoorden mogelijk!)

- + : **soort van laagdrempelige opstap, eerste aanzet (7)**, bewustmaking en reflectie over tekortkomingen beleid/bestuur (2), o.w.v. de trend/vraag vanuit de markt (1)
- : **subjectief, intuïtief, weinig diepgang, onvolledig (7)**, minder geloofwaardig dan audit, geen controle (3), geen concrete doelstellingen of evolutie in acties zichtbaar (2).

Neutraal: geen mening (1)

3) Zou de organisatie de NEN-zelfverklaring gebruiken?

- Ja (3)
- **Misschien (7)**
- Neen (5)

Conclusie ISO 26000-tools: AFNOR-tool en de NEN-zelfverklaring

De webtool voor ISO 26000 van AFNOR wordt over het algemeen als (zeer) goed bruikbaar ingeschat door de deelnemende organisaties, ongeacht sector of grootte. Een enkele keer leek ze niet bruikbaar, bij een organisatie die de tool nog steeds als te omslachtig en te arbeidsintensief inschatte. Een meerderheid zou de tool effectief aanschaffen en ermee aan de slag gaan. Ook de basisprijs (215,05 € per 6 maanden) werd meestal als redelijk aanzien.

Een aantal organisaties maakt zich wel zorgen om het plaatsen van data op een vreemde server (eigendomsrechten) en wat er moet/kan gebeuren indien men zijn abonnement wil stopzetten. Een beperkt aantal heeft opmerkingen omtrent (vooral) vormaspecten. Zo wil een persoon graag een koppeling met zijn Outlookagenda voor acties en objectieven. Ook de koppeling tussen ISO 26000 en

GRI werd voorgelegd en blijkt zeer wenselijk te zijn. De (iets duurdere) optie die AFNOR biedt om objectieven te stellen en daaraan gekoppelde acties op te volgen, wordt als een belangrijk pluspunt beschouwd.

Ook de mogelijkheid om (op termijn) te gaan benchmarken blijkt interessant, hoewel daarvoor wel enige kritische massa nodig is, uiteraard. Ook hier is misschien wel een rol weggelegd voor de sector- en bedrijfsorganisaties. Daarnaast wensen heel wat organisaties uitdrukkelijk dat de tool in het Nederlands wordt ingesteld, in plaats van in een vreemde taal.

De zelfverklaring (NEN) blijkt in Vlaanderen niet echt voor een grote doorbraak te staan. Meestal staat men er vrij neutraal tot eerder negatief tegenover. Vooral het vrijblijvende en minder volledige karakter blijkt daarbij van doorslaggevend belang. Wel kan het interessant zijn als eerste aanzet en communicatiemiddel voor een beperkte groep organisaties. Voor een aantal organisaties is het oncontroleerbare karakter van de zelfverklaring toch een heikel punt: er staat geen audit tegenover, dus kan een organisatie over zichzelf beweren wat zij wil. Het feit dat de zelfverklaring wel communicatie over je ISO 26000 activiteiten toelaat, wordt dan weer door die organisaties als een pluspunt beschouwd.

6.3.3. De GRI-tool (MS Excel-bestand voor duurzaamheidsverslaggeving)

Volgende antwoorden op onderzoeksvragen werden genoteerd (zie enquêteformulier):

1) Beoordeling gebruiksvriendelijkheid

Zeer goed bruikbaar	4
Goed bruikbaar	7
Neutraal	4
Matig bruikbaar	0
Niet bruikbaar	0
TOTAAL AANTAL BEVRAAGDEN	15

2) Motivering oordeel (meerdere antwoorden mogelijk!)

+ : **gebruiksvriendelijk, handig, laagdrempelig (5)**, volledig (3), overzichtelijk (2), woordenschat begrijpelijk (2).

- : **andere vorm wenselijk, vb. webtool, applicatie, MS Excel minder geschikt (6)**, te weinig praktisch (3)/geen concrete voorbeelden (2), veel scrollen – tabbladen niet overzichtelijk (3), fouten in systeem: uitprint, inhoudstafel (3), slechts rapportering (momentopname) geen processen meetbaar of formulering actiepunten mogelijk (3), te weinig uitleg bij begrippen, 'mensentaal'/voorkennis nodig (3), exporteren gegevens moeilijk (1), geen PDF mogelijk (1).

3) Zou de organisatie de GRI-tool gebruiken, ja/nee?

- **Ja (11)**
- Misschien (2)
- Neen (2)

Conclusie GRI-tool

De GRI tool werd meestal goed tot zeer goed bruikbaar bevonden door de bevroagde organisaties.

Voor heel wat organisaties is het toch een helse opgave om met GRI van wal te steken zonder externe hulp of beschikbare (software) tool die meteen een 'kapstokfunctie' biedt en ze op weg helpt, hen door alle procedures, handleidingen, indicatoren en geplogenheden leidt voor een GRI-verslag. Zodus is de meerwaarde van dergelijke gebruiksvriendelijke tool voor de meesten meteen duidelijk. Enkel de (zeer) kleine (of minder gestructureerde) organisaties merken op dat het voor hen nog steeds een serieuze opgave blijft om, voor de eerste keer, zelfs met deze GRI-tool, een GRI duurzaamheidsverslag tot stand te brengen. Meestal is het voor hen moeilijk daar de nodige manuren voor vrij te maken, zeker als MVO niet in het DNA van zo'n (eerder kleine) organisatie zit.

Ook kan worden geconcludeerd dat zo'n tool niet gebruiksvriendelijk en laagdrempelig genoeg kan zijn voor de meeste bevroagden. De ontwikkeling van een software- of webtool die de gebruikers stapsgewijs en in een aantrekkelijke omgeving meeneemt doorheen de GRI richtlijnen en indicatoren, lijkt dan ook aangewezen en aan te bevelen. Ook een uitgebreide helpfunctie met daarin voldoende laagdrempelige duiding met een eenvoudig en ondubbelzinnig taalgebruik is voor alle organisaties mooi meegenomen.

De GRI-tool laat organisaties ook toe een rudimentaire structuur op te bouwen, die hen toelaat hun 'eigen verhaal' te brengen. Dat blijkt belangrijk. De vrijblijvendheid van de keuze aan GRI-indicatoren, is daarbij een significant element.

6.3.4. Koppelingsdocument van ISO 26000 naar GRI

Volgende antwoorden op onderzoeksvragen werden genoteerd (zie enquêteformulier):

1) Beoordeling gebruiksvriendelijkheid

Zeer goed bruikbaar	4
Goed bruikbaar	8
Neutraal	3
Matig bruikbaar	0
Niet bruikbaar	0
TOTAAL AANTAL BEVRAAGDEN	15

2) Motivering oordeel:

- + : overzichtelijk (1), link is handig (1), communicatie mogelijk over ISO 26000 (1)
  - : **voorlopig nog niet met ISO 26000 aan de slag (2)**, beter echt werkinstrument dan inhoudstafel (2), inleiding en uitleg vereist, zoals bij linkagedoc GRI-> ISO 26000 (1)
- Neutraal: geen mening (4)

Conclusie koppelingsdocument ISO 26000 -> GRI

Het ontwikkelde koppelingsdocument, dat op een effectieve manier de vertaalslag maakt van ISO 26000 naar GRI, werd goed bruikbaar bevonden door de meeste organisaties. Dit duidt op de nood aan logische koppeling voor organisaties, die aan de slag gaan met ISO 26000 en dit wensen door te vertalen naar GRI om ook te kunnen rapporteren over hun visie en activiteiten m.b.t. ISO 26000.

6.4. Algemene feedback over het onderzoek en externe begeleiding

Volgende antwoorden op onderzoeksvragen werden genoteerd (zie enquêteformulier):

1) Duurzaam ondernemen door de tools meer haalbaar/zichtbaar?

In zeer hoge mate	2
In belangrijke mate	10
In beperkte mate	3
Niet	0
Geen mening	0
TOTAAL AANTAL BEVRAAGDEN	15

2) Blijft er nood aan externe begeleiding bestaan, ja/nee en waarom?

(meerdere antwoorden mogelijk!)

- Ja: **zeker in eerste fase, later zelf doen (6)**, externe visie is alleen maar plus (4), handleiding, expertise nodig (3), meer druk om zaken aan te pakken (2), draagvlak creëren door vorming/informereren/bewustmaking (1), hele organisatie meekrijgen (1).
- Neen: (4)

Conclusie algemene feedback over het onderzoek en externe begeleiding

De voorgestelde tools tijdens dit onderzoek werden door de Vlaamse organisaties in belangrijke mate ervaren als tools die duurzaam ondernemen meer haalbaar en zichtbaar maken voor hen.

De voorgestelde tools blijken de drempel om met ISO 26000 en/of GRI aan de slag te gaan aanzienlijk te verlagen. Toch willen de onderzoekers hierdoor niet de indruk wekken dat de nood aan externe begeleiding vervalt. Sommige organisaties benadrukken dat dit een belangrijk aspect blijft van een succesvol traject. Men verwijst in dit opzicht naar de specialistenrol van consultants, die je sneller op weg helpen met de juiste info en invalshoek. De bemiddelende en 'triggerende' rol van adviseurs speelt hier ook mee. De interne geloofwaardigheid van, en het draagvlak voor het MVO-beleid blijkt wel te varen bij het inschakelen van extern advies.

6.5. Feedback over financieel luik

Volgende antwoorden op onderzoeksvragen werden genoteerd (zie enquêteformulier):

1) Certificaat ISO 26000: hoeveel mag het kosten? (meerdere antwoorden mogelijk!)

Minder dan 500 euro	0
Tussen 500 en 1000 euro	1
Tussen 1000 en 5000 euro	4
Meer dan 5000 euro	2
Afhankelijk van factoren zoals algemene geldigheid ISO 26000, meerwaarde, markt, duur van audit en eigen investeringen (tijd & geld)	4
Prijs van een normale audit (vb.€ 100/u. à 1 dag)	4
Geen mening	1

2) Beoordeling kostprijs AFNOR-tool? (meerdere antwoorden mogelijk!)

Vinden het allemaal een rechtvaardige prijs MAAR

- Vragen zich wel af waar gegevens naartoe gaan (3)
- Is afhankelijk van gebruik moedertaal (2)
- Is afhankelijk van de aankoop van eventuele updates (3)
- Is afhankelijk van het concrete gebruik en eventuele nood aan externe hulp (3)
- Na x aantal betalingen zou het instrument moeten afbetaald zijn (1)
- Benchmarking moet optioneel zijn (1)
- Beter een softwarepakket (1)

3) Externe verificatie van GRI: hoeveel mag het kosten? (meerdere antwoorden mogelijk!)

Minder dan 500 euro	0
Tussen 500 en 1000 euro	2
Tussen 1000 en 5000 euro	2
Meer dan 5000 euro	1
Afhankelijk van factoren zoals meerwaarde GRI, (internationale) markt, begeleiding, eigen werk en investering van tijd en geld	5
Prijs van een normale audit (vb. € 80/u)	2
Geen externe verificatie nodig	4
Geen mening	2

4) Hoeveel al gependeed aan certificering andere normen of verslagen?

- Charter Duurzaam Ondernemen (CDO): ongeveer € 1000/jaar (2), ongeveer 5 dagen audit en 5 dagen opvolging CDO € 3500 (1)
- SA 8000: € 19000
- **ISO 9001**: ong. € 4000/jaar (2), per dag kostprijs € 1000 (1), per dag kostprijs € 1700
- ISO 14001: ong. € 5000/jaar (1)
- Audit sociale sector: € 1000 per audit met speciaal tarief voor NGO's e.d.
- Biolabel: € 1000/jaar (2)
- FSC label: € 500/jaar (groepsaankoop)
- Duurzaamheidsverslag: € 3500 excl. BTW (1)
- Nog geen andere certificering (1)
- Geen idee (1)

5) Zou de organisatie betaalbare software aankopen?

(meerdere antwoorden mogelijk!)

- Neen: (3)
- Indien ja, kostprijs van software?

Minder dan 500 euro	0
Tussen 500 en 1000 euro	6
Tussen 1000 en 5000 euro	2
Meer dan 5000 euro	
Prijs/kwaliteitsverhouding, afhankelijk van bruikbaarheid software, rendement, duur van licentie, verwezenlijking doelstellingen, draagvlak voor ISO 26000 en GRI, kostprijs audit, budget, integratie andere management-systemen, subsidie, koppeling ISO 26000 en GRI.	7
Geen idee	1

Conclusie financiële aspecten

De onderzochte organisaties blijken meestal bereid om marktconforme prijzen te betalen voor softwaretools die hen in belangrijke mate zouden helpen met het implementeren van ISO 26000 en/of GRI. Daarbij wordt wel de belangrijke kanttekening gemaakt dat de prijs in verhouding moet staan tot de omvang van de organisatie, de return en kwaliteit (bijv. ook dienstverlening en bijstand) en dat ook de tool echt praktisch bruikbaar moet zijn en consistent met andere normen/systemen. M.a.w. men wil uiteraard wel waar voor zijn geld. Men is bereid te investeren in MVO-tools indien hiervoor voldoende draagvlak bestaat.

Ook ziet men de kostprijs van dergelijke tools vaak in relatie tot of samen beschouwd met de kostprijs van externe hulp. Indien ISO 26000 wel certificeerbaar zou zijn en de meerwaarde daarvan voor de organisatie relevant zou zijn, dan is men bereid daarvoor de gangbare dagtarieven van de auditkantoren te betalen, hoewel meermaals verwezen werd naar eventuele subsidiemaatregelen hiertoe vanuit de overheid (zie hieronder). Ook voor de externe verificatie van een duurzaamheidsverslag volgens GRI, geldt deze conclusie.

6.6. Feedback over rol van de overheid en/of bedrijfsfederaties/sectororganisatie

Volgende antwoorden op onderzoeksvragen werden genoteerd (zie enquêteformulier):

- 1) Als bedrijf voldoet aan bepaalde duurzaamheidscriteria, is er dan financiële tegemoetkoming overheid gewenst, ja/nee?
(meerdere antwoorden mogelijk!)

Belastingvermindering	4
Subsidies	4
Soort ecopremie of andere financiële tussenkomst	3
Subsidies of belastingvermindering laten afhangen van gedane, reële inspanningen	3
Belastingvermindering niet relevant, niet btw-plichtig	1
Subsidies of steunmaatregelen aanvragen vergt veel administratie/voorbereiding. Kost ook tijd en geld, dikwijls ten voordele van grote organisaties.	3
Geen tegemoetkoming gewenst	0

- 2) Tussenkomst van de sector voor preselectie GRI-indicatorenset op sectorniveau
(meerdere antwoorden mogelijk!)

- ja : relevantie van indicatoren op sectorniveau gewaarborgd door uniforme rapportering, geen vermijdingsgedrag mogelijk (3), benchmarking (3), goed in een beginfase (materialiteit ondersteunen – keuze van relevante indicatoren) (3)
- neen : **creativiteit en/of volledigheid komt in het gedrang (7)**, in strijd met onafhankelijkheid zaakvoerder (3), bepaalde organisatiespecifieke indicatoren gaan verloren (3), het moet een keuze blijven, mag niet onder dwang worden opgelegd (3), neutraliteit verslag komt in gedrang: sommige indicatoren waarop je slecht of juist goed scoort vallen misschien weg door preselectie (2)
- neutraal : bijv. wel minimaal aantal indicatoren opleggen per sector (1), juiste selectie van indicatoren is hier van heel groot belang (1)

3) Verwachtingen naar overheid/sector inzake haalbaarheid ISO 26000 en GRI

Merk op: er werden hoofdzakelijk verwachtingen naar overheid in het algemeen geformuleerd, niet altijd specifiek naar de sector.

Draagvlak creëren: bekendmaking ISO 26000 & GRI, bevorderen implementatie	4
Zelf duidelijk kiezen voor een richtlijn of norm: rechtlijnigheid/uniformiteit – voorbeeldrol	5
Kennis aanreiken, vorming, communicatie	4
Middelen zoals tools aanreiken	2
Middelen zoals subsidies aanreiken	4
Sensibilisering rond belang MVO	2
Trends (internationale) en best practices belichten	4
Duurzaamheidsverslaggeving of ISO 26000 verplichten	1
Tussenkost eerder op sectorniveau: maatstaven vastleggen inzake ISO 26000 en GRI of indicatoren bepalen	3
Tussenkost op sectorniveau: benchmarking, feedback, data uitwisselen, netwerken, korting op tools	3
Geen verwachtingen	2

4) Moeten zij een rol spelen in het vertrouwd geraken met een begrip als ‘ketenbeheer’? Zie conclusie ketenbeheer.

Conclusie: rol van de overheid en/of bedrijfsfederaties/sectororganisaties

Van de overheid verwacht men naast het financieel stimuleren van MVO via de geijkte manieren, vooral informatieverstrekking, een sensibiliserende rol en eenduidigheid in het beleid. Men verwacht duidelijk dat de overheid een voorbeeldrol opneemt, en een keuze maakt inzake de te gebruiken standaard/norm zodat een kluwen aan normen, regels en subsidiemaatregelen kan vermeden worden. Men verwacht ook een rol op het gebied van vorming en opleiding, maar men verwacht blijkbaar niet dat de overheid bijv. gratis tools zou ter beschikking stellen. Als dat goeie tools zijn die hen een meerwaarde bieden, is men wel bereid daarvoor een redelijke prijs te betalen, zoals men dat ook doet voor andere software.

De meningen over de rol van de sectororganisaties zijn verdeeld. Enerzijds acht men het wenselijk dat sectororganisaties (en ook overheid) een belangrijke rol zouden spelen inzake informatieverstrekking, facilitering, netwerking en het creëren van draagvlak. Daarnaast wordt het idee van een soort ‘shopping list’ van gepreselecteerde GRI-indicatoren (bijv. een 20 tal voor C-niveau) voor de sector om organisaties sneller, laagdrempeliger en effectiever op weg te helpen naar een GRI-

duurzaamheidsverslag, over het algemeen goed onthaald door die organisaties die nog niet aan de slag zijn met een GRI-duurzaamheidsverslag of daar nog een lange weg in af te leggen hebben. Er werd ook gepolst bij die bedrijven die wel al een GRI-duurzaamheidsverslag uitbrachten naar de wenselijkheid van een preselectie van een 2-3 verplichte indicatoren voor de sector. Deze bedrijven gaven aan dat een goed idee te vinden. Dat zou hen bvb. toelaten om te benchmarken. Toch drukken zij erop dat de vrijheid en vrijwilligheid van het GRI-framework belangrijk is voor hen en dat dit beter niet kan evolueren naar een (te) rigide structuur.

De mening overheerst dan ook dat een duurzaamheidsverslag of aan de slag gaan met een MVO-beleid een vrijwillig proces moet blijven en zeker niet mag opgelegd worden vanuit de overheid en/of bedrijfs- of sectororganisatie. Het lijkt bovendien niet wenselijk, dat de sectororganisaties een rol zouden gaan spelen in de externe verificatie. Externe verificatie moet ook vrijblijvend zijn, maar mag gestimuleerd worden door subsidies en/of begeleiding aan te reiken.

Conclusie: ketenbeheer

Uit de bevraging bleek dat organisaties niet vertrouwd zijn met het begrip 'ketenbeheer'. De organisaties kennen vooral de term niet. Na de verduidelijking van de onderzoekers blijkt dat heel wat organisaties nochtans wel al (minimale) inspanningen leveren op dit vlak: leveranciers worden bijv. al dikwijls onderworpen aan bepaalde vereisten inzake maatschappelijke verantwoordelijkheid, die het bedrijf vanuit hun missie en doelstellingen aan hen probeert op te leggen. Zij linken dit echter niet aan een duurzaam, verantwoord en geïntegreerd ketenbeheer. Ketenbeheer in de brede zin van het woord is voor hen geen prioriteit. Het gaat hen eerder om het afleggen van verantwoordelijkheid tegenover en van klanten/leveranciers.

Soms wordt aan organisaties door klanten/leveranciers gevraagd wat zij al doen omtrent duurzaamheid, maar bij de onderzoekers bestaat de indruk niet dat dit op een stringente manier opgevolgd wordt door de betreffende klanten en leveranciers. Er worden vragenlijsten doorgestuurd, maar de verklaring van bijv. leveranciers of organisaties over hun duurzaamheidsbeleid wordt ofwel niet opgevolgd, of blijkt dan toch niet doorslaggevend te zijn om te kiezen voor een bepaalde dienst of leverancier (de prijs van het product of de dienst speelt nog altijd een grotere rol dan MV). Dus van doorgedreven geformaliseerde procedures en processen m.b.t. verantwoord ketenbeheer, is vooralsnog geen sprake.

De meeste organisaties lijken wel (meestal na voldoende duiding) het belang hiervan in te zien en lijken wel bereid daar in de toekomst werk van te gaan maken, maar een prioriteit lijkt dit op korte termijn niet echt te gaan worden. Vraag is natuurlijk wie de 'lead' neemt in de keten om dergelijk verantwoord ketenbeheer te gaan opzetten. Opvallend is ook dat heel wat organisaties daarvoor kijken in de richting van de sector (en/of bedrijfs-)organisaties en de overheid. De 'netwerkfunctie' van dergelijke organisaties, en ook wel opleiding en vorming die zij (zouden kunnen) aanbieden, is hier van belang. Dat bestaat al in een aantal van die organisaties. Naar de overheid wordt dan eerder gekeken voor informatieverstrekking en (financiële) stimuli om bijv. het aankoopbeleid om te vormen tot een duurzaam aankoopbeleid.

Een aandachtspunt dat nog naar voor werd gebracht, is dat een dialoog met leveranciers, klanten en/of concurrenten, niet altijd een garantie is voor volledige transparantie van de betrokken organisaties. Men 'lost' wat men wil lossen, maar dat is niet altijd alle mogelijke informatie. Dat is echter wel noodzakelijk om tot een goed, transparant ketenbeheer komen. Een niet zo eenvoudig gegeven dus waar best ook een bemiddelende, faciliterende partij aan te pas komt.

6.7. Sustainability software

Commerciële ERP- pakketten (bijv. SAP, Navision, enz.) zijn dan wel gekend maar slechts één van de onderzochte organisaties blijkt zo'n dergelijk pakket aangeschaft te hebben. De kostprijs van deze pakketten alsook het lange termijn engagement hiervoor is een vaak terugkerende verklaring hiervoor. Deze vraagstelling leverde dus niet echt bruikbare data. Volgende antwoorden op onderzoeksvragen werden genoteerd (zie enquêteformulier):

- 1) Softwaretool als koppeling tussen ISO 26000 en GRI gewenst?

In zeer hoge mate	5
In belangrijke mate	7
In beperkte mate	2
Niet	0
Geen mening	1
TOTAAL AANTAL BEVRAAGDEN	15

Conclusie: Sustainability software

Uit deze bevraging blijkt dat organisaties eerder onwetend te zijn over de beschikbare softwaretools en ERP- modules (cf. SAP en Microsoft) die de integratie van duurzaamheid en MVO bewerkstelligen. Zoals hierboven vermeld blijken vooral de belangrijke kostprijs en het lange termijn engagement die het werken met een ERP-systeem met zich meebrengt (cfr servicekosten) dit te verklaren. Voor grotere organisaties die zich een dergelijk systeem kunnen veroorloven kan zo'n investering (inclusief de duurzaamheidsmodules) dan misschien wel aangewezen zijn, voor de gemiddelde KMO en zeker de kleinere organisaties blijkt dit verre van evident. Ook heel wat organisaties hebben over de jaren heen hun eigen ERP-software ontwikkeld, en zijn niet zomaar bereid om dat in te ruilen voor een commercieel alternatief.

6.8. Samenvatting onderzoeksresultaten Fase 2

Tijdens Fase 2 van het onderzoek werden de richtlijnen en instrumenten ter evaluatie voorgelegd aan de proefpersonen/respondenten. In een afsluitende survey werd dieper ingegaan op latente en manifeste meningen over duurzaam ondernemen, op verwachtingen tegenover overheden en sectoren, op de evaluatie van de voorgestelde tools en dit onderzoek, over de aanschaf van software e.d.. De samenvatting van de onderzoeksresultaten worden hier ter verduidelijking nog eens opgesomd.

Organisaties geven eerder de **voorkeur aan GRI-richtlijnen, boven ISO 26000 - richtlijnen** : het feit dat een concreet duurzaamheidsverslag kan gepresenteerd worden aan stakeholders en dus een marketingtool in handen hebt, zowel als een vorm van intern en extern managementinstrument, speelt een doorslaggevende rol. De uniforme rapportering laat bovendien een soort benchmarking toe in de toekomst: binnen de organisatie kan worden vergeleken doorheen de tijd en organisaties kunnen vergelijken in tijd en ruimte.

De omvang van de ISO 26000 – richtlijnen werpt een vrij hoge drempel op. Daarnaast is het vrijblijvend karakter geen plus en is het gebrek aan een concrete managementtool om doelstellingen en processen te monitoren in de eigen moedertaal, zeker ook een minpunt. De **hoge mate van abstractie van de ISO 26000 - materie**, het feit dat weinig concrete output kan worden genereerd en dat tot slot ook geen certificaat kan worden bekomen, veroorzaakt de duidelijk negatievere houding tegenover ISO 26000 dan tegenover GRI.

De koppeling tussen ISO 26000 en GRI is dan ook nog niet meteen aan de orde: **organisaties willen ofwel met ISO 26000, ofwel met GRI aan de slag**. Gesteld dat zowel ISO 26000 als GRI ingang zouden vinden in de maatschappij en er een draagvlak zou gecreëerd worden vanuit de overheid en de sectoren, zou een koppeling tussen beide natuurlijk wel wenselijk zijn. Als die koppeling relevant of vereist wordt, dan wel liefst in de vorm van een **softwaretool** die de twee richtlijnen koppelt. De output in de vorm van een verslag, om zo te communiceren over ISO 26000 middels GRI, blijft evenwel een vereiste.

De context moet rijp zijn voor ISO 26000 en GRI: nagenoeg alle organisaties gaven aan dat zij vooral een draagvlak willen zien voor de richtlijnen rond duurzaam ondernemen. De overheid en sectoren moeten een voorbeeldrol of voortrekkersrol opnemen en de context rijp maken. **Sensibilisering en kennisoverdracht** zijn twee pijlers waar de organisaties graag inmenging van de overheid in zouden zien. Organisaties nemen immers voorlopig zelf nog een **afwachtende houding** aan tegenover de (internationale) markt van concurrenten, andere sectoren, leveranciers. Als zij ervaren dat er weinig draagvlak is voor duurzaam ondernemen, zullen zij ook minder geneigd zijn om ketenverantwoordelijkheid op te nemen. Weinig organisaties zien zich geroepen om een pioniersrol te vervullen: zij kijken vooral over het muurtje naar wat anderen al doen, en laten zich daardoor voornamelijk leiden.

Qua budget en kosten die verbonden mogen zijn aan ISO 26000 en GRI, zijn organisaties ook min of meer gelijkgesteld. Zij willen **investeren in software, tools en certificaten**, als de inbedding van MV in de maatschappelijke context een feit is en het rendement voldoende hoog is, in verhouding tot de geïnvesteerde tijd en middelen. Evengoed willen ze (mee) investeren in externe **begeleiding** (in aanvangsfase): overheid/sectoren kunnen hier een rol spelen, naast traditionele adviesbureaus. Organisaties verwachten wel sowieso **hulp van de overheid/sectoren**: of dat nu symbolisch gaat om het opnemen van een voorbeeldrol, om het creëren van een voldoende breed draagvlak, om effectieve financiële tegemoetkoming, kennisoverdracht, netwerking of beloning of belichting van best practices: organisaties zullen pas investeren als de overheid, sectoren, concurrenten (én consumenten) ook bereid zijn om te investeren.

Een grotere rol voor de sectororganisaties lijkt alvast aangewezen ook voor wat betreft de preselectie van GRI-indicatoren om meer organisaties op weg te helpen naar een GRI-duurzaamheidsverslag. Ook de invoering per sector van een (beperkt) aantal verplichte indicatoren kan overwogen worden zonder daarbij de vrijheid en organisatie-specifieke invulling uit het oog te verliezen.

7. Onderzoek 'duurzaamheidscriteria bij steunmaatregelen'

Ter herinnering wordt hier nogmaals vermeld dat het uitgangspunt van dit luik in deze VIONA-opdracht het formuleren betrof van *"... een voorstel van (gecombineerd) gebruik als duurzaamheidscriteria bij steunmaatregelen."* D.w.z. dat moet worden nagegaan of de kernonderwerpen (ISO 26000) of prestatie-indicatoren (GRI) (gecombineerd) kunnen gebruikt worden bij het verlenen van deze steunmaatregelen. In feite moeten er (minstens) twee vragen beantwoord worden:

- welke 'criteria' zijn overlappend met de steunmaatregelen?
- hoe kunnen alle 'criteria' worden ingezet om MVO te stimuleren?

In verband met de tweede vraag kan meteen de opmerking worden geformuleerd dat dit in feite betekent dat wordt voldaan aan de 'ISO 26000 – Richtlijn voor maatschappelijke verantwoordelijkheid van organisaties' of aan de 'GRI - Richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving'. Bij de eerste mogelijkheid stelt zich het probleem dat deze ISO-standaard (vooralsnog) niet certificeerbaar is (in België ook niet door een nationale norm). In het geval van een duurzaamheidsverslag opgemaakt volgens de GRI-richtlijnen moet worden gewezen op het aspect van 'onafhankelijke toetsing' zoals vermeld onder 5.2.5.

Ook moet nog worden vermeld, zoals hoger reeds aangegeven, dat in overleg met de opdrachtgever beslist werd om naast het ecologiecriterium en de strategische investerings- en opleidingssteun (zoals bepaald in de toewijzing van de opdracht), ook de steunmaatregelen van het Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie (IWT) en de steun voor maatwerk van het Departement Werk en Sociale Economie (WSE) mee te nemen in de analyse.

7.1. Strategische Investerings- en Opleidingssteun (SIOS)

In februari 2008 besliste de Vlaamse regering om de vroegere systemen voor strategische investeringssteun en de ad hoc opleidingssteun te vervangen door een gecombineerd steunsysteem, de strategische investerings- en opleidingsprojecten of kortweg SIOS. Sinds 2008 werden er reeds enkele aanpassingen doorgevoerd om het instrument beter te laten aansluiten bij de beleids- en begrotingsdoelstellingen van de Vlaamse regering (Agentschap Ondernemen, 2011).

Strategische steun kan enkel toegekend worden aan projecten waarvan het strategisch belang voor de onderneming wordt aangetoond. Er moet worden aangetoond dat er een breuk is met haar normale groeipad en dat de opleiding of investering aansluit bij dat kantelmoment. De gevolgen van de opleiding of de investering moeten moeilijk omkeerbaar zijn, een invloed hebben op de volledige organisatie en een verbetering betekenen op lange termijn. Het stimulerend effect en de noodzaak van de steun moeten voldoende worden bewezen (Agentschap Ondernemen, 2011).

Een afbakening die reeds binnen een context van duurzame ontwikkeling kan geplaatst worden betreft het criterium waarbij ondernemingen die op jaarbasis meer dan 0,1 PJ primaire energie verbruiken, moeten toegetreden zijn tot het auditconvenant en diegene die meer dan 0,5 PJ primaire energie verbruiken, moeten toegetreden zijn tot het benchmarkconvenant (Agentschap Ondernemen, 2011).

In het nieuwe systeem wordt de strategische waarde van de steunmaatregelen getoetst aan een aantal criteria:

- bedrijfseconomische criteria die peilen naar de prestaties en de leefbaarheid van de onderneming;
- sociale criteria die nagaan of de onderneming haar maatschappelijke verantwoordelijkheid opneemt;
- ecologische criteria die de inspanningen beoordelen die de onderneming levert om een milieuzorgsysteem uit te bouwen.

Aan elk criterium wordt een aantal punten toegekend, het maximaal aantal punten bedraagt 100. Afhankelijk van de behaalde score, wordt het steunpercentage berekend. Bij de opleidingssteun bedraagt het steunpercentage tussen de 20% en 25% afhankelijk van de behaalde score op 100. Er moet een minimum van 50 punten behaald worden om steun te kunnen krijgen (Agentschap Ondernemen, 2011).

Voor de opleidingssteun komen KMO's over heel Vlaanderen in aanmerking. De minimale subsidiabele opleidingskosten bedragen € 250 000 voor KO's en € 300 000 voor MO's (Agentschap Ondernemen, 2011).

Voor de investeringssteun komen alle KMO's in Vlaanderen in aanmerking, bij GO's komen enkel ondernemingen in de regionale steungebieden in aanmerking. De subsidiabele investering moeten minsten 8 miljoen euro bedragen, het steunpercentage bedraagt tussen de 5% en 10%, afhankelijk van de behaalde score, met een maximum subsidie van 1 miljoen euro (Agentschap Ondernemen, 2011).

Bij de opleidingssteun en de investeringssteun worden bij *“de sociale criteria die nagaan of de onderneming haar sociaal maatschappelijke verantwoordelijkheid neemt”* drie criteria onderscheiden: duurzaamheidsverslag, tewerkstelling en integratie (i.c. een diversiteitsplan) (Agentschap Ondernemen, 2011).

Het duurzaamheidsverslag moet worden opgesteld aan de hand van de GRI-richtlijnen. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen KMO's en GO's. KMO's die niet internationaal actief zijn moeten toepassingsniveau C behalen, internationaal actieve KMO's moeten toepassingsniveau B behalen. In beide gevallen worden 5 punten toegekend. GO's die niet internationaal actief zijn moeten toepassingsniveau C+, geverifieerd naar inhoud door een derde onafhankelijke partij, behalen. Internationaal actieve GO's moeten toepassingsniveau B+ behalen. Indien aan dit criterium voldaan is worden er 5 punten toegekend, indien niet voldaan wordt 0 punten. Deze bepalingen gelden zowel voor de opleidingssteun als de investeringssteun (Agentschap Ondernemen, 2011).

Bij de *“ecologische criteria die de inspanningen beoordelen die de onderneming levert om een milieuzorgsysteem uit te bouwen”* wordt gekeken naar de aanwezigheid van: eerstelijns milieu-, energie of eco-efficiëntiescans; Milieucertificaten en managementsystemen (Agentschap Ondernemen, 2011).

De eerste milieu-, energie of eco-efficiëntiescans zijn goed voor 1 punt bij KMO's en 0 punten bij GO's. Managementsystemen (EMAS, ISO 14001 en EN 16001) zijn goed voor 5 punten bij zowel KMO's als GO's. Bij milieucertificaten komen de Milieucharters van Antwerpen en Oost-Vlaanderen in aanmerking en het Charter duurzaam ondernemen van West-Vlaanderen en Limburg. KMO's krijgen voor het behalen van dergelijk certificaat 3 punten, GO's 0 punten (Agentschap Ondernemen, 2011). Er moet echter worden op gewezen dat de verschillende charters niet allemaal dezelfde lading dekken inzake MVO.

Bespreking:

Bij de beoordeling van de subsidieaanvraag zijn er geen criteria die focussen op ISO 26000 als geheel. Een GRI-duurzaamheidsverslag (waarbij het vereiste toepassingsniveau (C of B) afhankelijk is van het al dan niet internationaal actief zijn en met verificatie voor grote ondernemingen) wordt als positief beoordeeld bij behandeling van het dossier.

In Tabel 1 en 2 wordt een vergelijking gemaakt tussen de SIOS-criteria, zowel voor de opleidings- als investeringssteun én de GRI-prestatie-indicatoren.

Vooreerst moet worden opgemerkt dat, in vergelijking met de GRI-vereisten, de beschrijving van het profiel van de onderneming en de algemene managementbenadering (zie Figuur 4) maar minimaal aan bod komen bij SIOS.

Inzake de GRI-prestatie-indicatoren wordt – in aantal - vooral gepeild naar indicatoren onder het milieulijk, waarvan een deel niet behoren tot de kernindicatoren. Ook aspecten inzake ‘Arbeidsomstandigheden en volwaardig werk’ en ‘Economie’ komen in aantal in mindere mate voor, maar wegen wel zwaar door in de beoordeling door het Agentschap Ondernemen. Criteria met betrekking tot maatschappelijke verantwoordelijkheid inzake mensenrechten, maatschappij en product worden niet beoordeeld binnen het kader van SIOS.

Merk op: gezien de ISO 26000 kernthema’s en onderwerpen gelijk lopen aan de GRI-prestatie-indicatoren (zie koppelingsdocument in Bijlage 4) kunnen dezelfde conclusies worden getrokken.

Tot slot moet worden opgemerkt dat deze steunmaatregel binnen afzienbare tijd zou uitdoven, zo werd ons meegedeeld door de bevoegde administratie.

Opleidingssteun		GRI-indicator	Opmerking
Starter		/	
Financiële situatie (solvabiliteit)		2.8, EC1	Niet-rechtstreeks naar solvabiliteit
Financiële situatie (liquiditeit)		2.8, EC1	Niet-rechtstreeks naar liquiditeit
Innovatie via contractueel onderzoek		EC4	Overheidssteun
Innovatie via collectief onderzoek		EC4	Overheidssteun
Kwantitatieve opleiding		LA10, LA11, (LA8)	
Opleidingsparticipatie		LA10, LA11, (LA8)	
Duurzaamheidsverslag		3.5, 3.12, 3.13	
Tewerkstelling kwantitatief		LA1, LA2	
Tewerkstellingsintegratie		EC7, LA13	
Milieuzorg			
	Eerstelijns milieu-, energie- of eco-efficiëntiescan	EN3, EN4, EN5, EN6, EN7, EN16, EN17, EN18, EN19, EN20	
	Milieucertificaat (Milieucharter Antwerpen of Oost-Vlaanderen, of Charter Duurzaam Ondernemen Limburg of West-Vlaanderen)		Afhankelijk van certificaat tot certificaat en hoe een organisatie hiermee omgaat.
	ISO 14001, EMAS of EN 16001		

Tabel 1- Vergelijking tussen de SIOS-beoordelingscriteria, partim opleidingssteun, en de GRI-prestatie-indicatoren.¹²

¹² Merk op: de lijst met de GRI-indicatoren (codes en naamgeving) werd op praktische redenen toegevoegd in Bijlage 5.

Investeringssteun		GRI-indicator	Opmerking
Starter		/	
Financiële situatie (solvabiliteit)		2.8, EC1	Niet-rechtstreeks naar solvabiliteit
Financiële situatie (liquiditeit)		2.8, EC1	Niet-rechtstreeks naar liquiditeit
Innovatie via contractueel onderzoek		EC4	Overheidssteun
Innovatie via collectief onderzoek		EC4	Overheidssteun
Kwantitatieve opleiding		LA10, LA11, (LA8)	
Duurzaamheidsverslag		3.5, 3.12, 3.13	
Tewerkstelling kwantitatief		LA1, LA2	
Tewerkstellingsintegratie		EC7, LA13	
Milieuzorg			
	Eerstelijns milieu-, energie- of eco-efficiëntiescan	EN3, EN4, EN5, EN6, EN7, EN16, EN17, EN18, EN19, EN20	
	Milieucertificaat (Milieucharter Antw. of Oost-Vlaanderen, of Charter Duurzaam Ondernemen Limburg of West-Vlaanderen)		Afhankelijk van certificaat tot certificaat en hoe een organisatie hiermee omgaat
	ISO 14001, EMAS of EN 16001		

Tabel 2 - Vergelijking tussen de SIOS-beoordelingscriteria, partim investeringssteun, en de GRI-prestatie-indicatoren.¹³

¹³ Merk op: de lijst met de GRI-indicatoren (codes en naamgeving) werd op praktische redenen toegevoegd in Bijlage 5.

7.2. Ecologiepremie Plus

De voorloper van 'de ecologiepremie', met name 'het ecologiecriterium', werd ingevoerd in 1990 als onderdeel van de regelgeving inzake economische expansiesteun. In 2003 wordt een grondige wijziging doorgevoerd, gevolgd door twee nieuwe wijzigingen van het systeem in 2007 en 2011 (Agentschap Ondernemen, 2011).

De huidige 'ecologiepremie plus' is van kracht voor aanvragen sinds februari 2011. Hierbij wordt er een financiële tegemoetkoming gegeven aan ondernemingen die ecologie-investeringen zullen realiseren in het Vlaamse Gewest. Het doel van deze premie is om ondernemingen te stimuleren om hun productieproces milieuvriendelijk en energiezuinig te organiseren. Deze maatregel kadert in het economische beleid van de Vlaamse Regering en speelt een zeer belangrijke rol in de toepassing van duurzame bedrijfsprocessen in de economie. Het totale bedrag aan toegekende subsidies aan een onderneming bedraagt maximaal 1.000.000 euro over een periode van 3 jaar te rekenen vanaf de indieningsdatum van de eerste positief besliste steunaanvraag (Agentschap Ondernemen, 2011).

Ondernemingen die investeringen realiseren in het Vlaams Gewest komen in aanmerking voor de ecologiepremie en waarvan de hoofdactiviteit, volgens de NACEBEL, opgenomen is in de lijst (Agentschap Ondernemen, 2011).

Ook hier wordt - binnen een context van duurzame ontwikkeling – gesteld dat ondernemingen die op jaarbasis meer dan 0,1 PJ primaire energie verbruiken moeten toegetreden zijn tot het auditconvenant, diegenen die meer dan 0,5 PJ primaire energie verbruiken moeten toegetreden zijn tot het benchmarkconvenant (Agentschap Ondernemen, 2011).

Volgende ecologie-investeringen komen in aanmerking voor een ecologiepremie (Agentschap Ondernemen, 2011):

- Milieu-investeringen, gericht op de bescherming van het milieu. Hieronder wordt verstaan elke maatregel die gericht is op de preventie of het herstel van aantastingen van de natuurlijke omgeving of de natuurlijke hulpbronnen dan wel op de aanmoediging van het rationeel gebruik van die hulpbronnen.
- Investeringen op energiegebied: hieronder worden investeringen en maatregelen verstaan die de onderneming in staat stellen het energiegebruik in haar productiecyclus te verminderen.
- De limitatieve technologieënlijst (LTL). Er dient een keuze gemaakt te worden uit een lijst met een 150-tal technologieën welke in aanmerking komen voor een ecologiepremie. De technologieën werden door VITO geselecteerd op basis van de sectorale Vlaamse BBT-studies en vergelijkbare lijsten uit andere lidstaten, zoals Nederland (VAMIL, MIA, EIA). De technologieën op deze lijst werden getoetst aan de basisvoorwaarden zoals gesteld in de Europese milieukaderregeling en zijn ecologie-investeringen gericht op:
  - o het overtreffen van bestaande Europese normen (voor zover er geen strengere Vlaamse normen van toepassing zijn). Voor de aanschaf van nieuwe vervoersmiddelen moeten enkel de Europese normen worden overtroffen die in werking zijn getreden;
  - o het behalen van milieudoelstellingen waarbij geen Europese normen gelden.

De LTL vermeldt per technologie een aantal gegevens (Agentschap Ondernemen, 2011):

- een technologiecode en een bondige omschrijving van de technologie

- de essentiële en de niet-essentiële investeringscomponenten. Onder de essentiële componenten worden onderdelen van de technologie gerekend die tot de kern van de installatie behoren, enkel de essentiële investeringscomponenten komen in aanmerking voor de ecologiepremie. Om als technologie in aanmerking te komen voor een ecologiepremie moeten dan ook alle essentiële investeringscomponenten van die technologie opgenomen zijn in het investeringsprogramma.
- de gestandaardiseerde meerkost als een percentage van de aanvaarde investeringscomponenten en rekening houdend met de opbrengsten en besparingen gedurende de eerste 5 jaar;
- het ecologiegetal. Elke technologie van de LTL wordt op basis van haar ecologiegetal ingedeeld in een ecoklasse. Het ecologiegetal is een getal variërend tussen 1 en 9, dat de performantie van een technologie weergeeft.
- de ecoklasse. De technologieën worden op basis van hun ecologiegetal ingedeeld in vier ecoklassen (A, B, C en D) met daaraan gekoppeld een subsidiepercentage voor elke klasse. Een technologie behorende tot klasse A is performanter en geniet van een hoger subsidiepercentage dan een technologie van klasse B, C en D.

Ecologie-investeringen die in aanmerking komen voor steunverlening via warmtekrachtcertificaten en ecologie-investeringen die in aanmerking komen voor steunverlening via groene stroomcertificaten komen niet in aanmerking voor de ecologiepremie (Agentschap Ondernemen, 2011).

De ecologiepremie wordt toegekend in de vorm van een subsidie. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen KMO's en GO's, afhankelijk van de ecoklasse en het ecologiegetal wordt een subsidiepercentage toegekend (Agentschap Ondernemen, 2011).

Ecoklasse	Ecologiegetal	Subsidiepercentage KMO	Subsidiepercentage GO
A	9	30%	15%
B	6	20%	10%
C	4 – 3	10%	5%
D	2 – 1	5%	-

KMO's die reeds inspanningen leverden om een eerstelijns energie-, milieu- of eco-efficiëntiescan te ondergaan en beschikken over een geldige scan op datum van indiening van de steunaanvraag kunnen genieten van een subsidiebonus. Geldige milieucertificaten of gecertificeerde milieumanagementsystemen hebben recht op een subsidiebonus. Bij de milieucertificaten worden het MVO/Milieucharter provincie Antwerpen, Milieucharter Oost-Vlaanderen, West-Vlaams Charter Duurzaam Ondernemen en het Charter milieu- en duurzaam ondernemen Limburg gerekend. Deze charters dekken echter niet allemaal dezelfde lading, inzake MVO. GO's kunnen enkel van een subsidiebonus genieten indien ze reeds over een milieumanagementsysteem beschikken (Agentschap Ondernemen, 2011).

	Subsidiebonus	
	KMO	GO
Eerstelijns milieu- / energie- / eco-efficiëntiescan	3%	-
Milieucertificaat	5%	-
Milieumanagementsysteem: ISO 14001 / EN 16001 / EMAS	10%	5%

Bespreking:

Bij de beoordeling van de subsidieaanvraag zijn er geen voorwaarden die focussen op ISO 26000 als geheel. In tegenstelling tot SIOS worden hier geen vereisten gesteld aan een GRI-duurzaamheidsverslag.

Inzake de indicatoren van GRI kan worden vastgesteld dat de parallel zich beperkt tot het milieulijk van deze internationale standaard. In Tabel 3 wordt een overzicht gegeven.

Getoetst aan de GRI-prestatie-indicatoren wordt een vergelijking mogelijk met overwegingen inzake 'energie', 'biodiversiteit', 'emissies ...' en 'producten en diensten'. Ook reeds gedane 'milieu-investeringen' vertonen een parallel. Er moet worden opgemerkt dat niet naar alle milieu-indicatoren uit de GRI-lijst wordt gevraagd én dat het ook niet altijd om de GRI-kernindicatoren gaat.

Naar de andere 5 dimensies van GRI (of de andere kernthema's van ISO 26000) wordt niet gepeild.

Ecologiepremie	GRI-indicator
Milieu-investeringen, gericht op de bescherming van het milieu. Hieronder wordt verstaan elke maatregel die gericht is op de preventie of het herstel van aantastingen van de natuurlijke omgeving of de natuurlijke hulpbronnen dan wel op de aanmoediging van het rationeel gebruik van die hulpbronnen.	EN13, EN14, EN26, EN30
Investeringen op energiegebied: hieronder worden investeringen en maatregelen verstaan die de onderneming in staat stellen het energiegebruik in haar productiecycclus te verminderen.	EN5, EN6, EN7
Investeringen die voorkomen op de Limitatieve Technologieënlijst	EN6, EN7, EN18, EN26, EN30

Tabel 3 - Vergelijking tussen de in aanmerking komende ecologie-investeringen bij Ecologiepremie Plus en de GRI-prestatie-indicatoren.¹⁴

¹⁴ Merk op: de lijst met de GRI-indicatoren (codes en naamgeving) werd op praktische redenen toegevoegd in bijlage XX.

7.3. De steunmaatregelen bij het Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie

In november 2007 werd het Eindrapport-Soete (Eindrapport, Expertgroep voor de doorlichting van het Vlaams innovatie-instrumentarium) opgesteld door een groep onafhankelijke experts. Dit rapport richtte zich specifiek op een aantal kenmerken van het Vlaamse innovatie-instrumentarium. Verschillende kenmerken als de visibiliteit en toegankelijkheid, het functioneren en de interactie met andere actoren binnen de internationaliserende context werden nader onderzocht, dit alles vanuit een perspectief van de noden van de bedrijfswereld (Soete, 2007).

Er werd geconcludeerd dat er drie fundamentele uitdagingen waren in het Vlaamse innovatiebeleid (Soete, 2007):

- De veelheid aan instrumenten, die historisch was gegroeid, en de over-gespecificeerde steunmaatregelen moesten worden omgevormd in een werkelijk eco-innovatiesysteem geschraagd op transparantie, complementariteit en eenvoud.
- De globaliseringstrend van wetenschap, technologie, en kennis, past steeds minder bij een regionaal beleid dat de focus binnen de eigen grenzen legt. Daar waar innovatie steeds meer gekenmerkt wordt door 'open', internationale interacties, lijkt het Vlaams (het Vlaams wat?) eerder gesloten.
- Het innovatiebeleid leek te veel gefocust op grote industriële spelers ten koste van de KMO's. Het zijn echter KMO's die weinig middelen kunnen inzetten om de weg te vinden in de kluwen aan de steunmaatregelen en administratieve aangelegenheden terwijl deze KMO's, met name de starters, de hightech spinn-off bedrijven en de toeleveranciers, de financiële steun het meest nodig hebben om uit te groeien tot een succesvolle onderneming.

In Bijlage A van het rapport Soete wordt in een matrix een overzicht gegeven van het O&O&I-instrumentarium in Vlaanderen. Enkele van de opgenomen steunmaatregelen zijn op heden echter uitdovend.

Duurzaam Technologische Ontwikkeling
KMO-haalbaarheidsstudies KMO-innovatieprojecten O&O bedrijfsprojecten Strategisch basisonderzoek (SBO) TETRA – fonds VIS-trajecten Landbouw (LA)-trajecten
(Post)-Doctoraatsbeuren
Baekeland-mandaten Doctoraatsbeurzen Strategisch Basisonderzoek Innovatiemandaten
Andere
Platformen voor de proeftuin elektrische voertuigen VIS – haalbaarheidsstudies Gegroepeerde O&O-haalbaarheidsstudies VIS - (sub)regionale innovatiestimulering Toegepast Biomedisch onderzoek met een primair maatschappelijke finaliteit
Uitdovende Maatregelen
VIS - collectief onderzoek VIS – competentiepolen VIS - technologische dienstverlening VIS - thematische innovatiestimulering Landbouwonderzoek Onderzoeksmandaten

Tabel 4 - Steunmaatregelen van het Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie.

Bij het brede gamma aan ondersteuningsmaatregelen bij het Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie (IWT) werd de beoordeling van het toekennen hoofdzakelijk gebaseerd op de wetenschappelijke en economische criteria. Binnen IWT is men hierbij de focus aan het verleggen. Waar in het verleden tot op vandaag de economische finaliteit van innovatie primeerde, wordt in de (nabije) toekomst de focus ook georiënteerd op maatschappelijke overwegingen. Maatschappelijke criteria zullen aan belang winnen bij het toekennen van subsidies. Dit is echter slechts één element in de bredere koerswijziging bij IWT waarbij eveneens andere beleidslijnen zullen worden ontwikkeld. Deze invoering zal stapsgewijs gebeuren (IWT, 2011).

Bij verschillende ondersteuningsmaatregelen (O&O-bedrijfsprojecten, KMO-innovatieprojecten, KMO-haalbaarheidsstudies, SBO, TETRA, VIS en Landbouwonderzoek) bestaat nu al de mogelijkheid om een extra steunpercentage te verkrijgen bij onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten die gericht op zijn op duurzame technologische ontwikkeling (DTO). Deze maatregel richt zich op een van de volgende innovatiedoelstellingen:

- besparing van grondstoffen;
- besparing van energie;

- reductie van emissies;
- vermindering van afval of andere milieuhinder;
- ontwikkeling van hernieuwbare grondstoffen en energiebronnen;
- verhoging van recycleerbaarheid van grondstoffen;
- verhoging van de levensduur van producten.

Hiermee beoogt IWT om binnen de verschillende programma's, DTO-projecten een voorkeur te geven, waardoor die projecten een grotere kans maken om subsidies te verkrijgen. Bij DTO kunnen organisaties een subsidiebonus verkrijgen van maximaal 10%. IWT biedt organisaties de mogelijkheid om studieactiviteiten rond de 7 bovenvermelde doelstellingen te laten subsidiëren aan een basissteun van 40% (IWT, 2001).

Bespreking:

Het IWT zelf blijkt op een scharniermoment te staan waarbij een oriëntatie wordt gezocht om maatschappelijke overwegingen mee te nemen in de werkzaamheden, i.c. steunverlening aan bedrijven. Getuige hiervan niet alleen de informatie - verstrekt door de verantwoordelijke directeur - maar ook de organisatie van een internationale workshop '*Learning about quantitative tools or methodologies for evaluating eco-innovation*' (maandag, 6 februari 2012 te Brussel), waarbij ook aandacht zal besteed worden aan het meenemen van sociale overwegingen.

Toch kunnen op dit ogenblik volgende vaststellingen worden gedaan:

- het focussen op 'duurzame technologische ontwikkeling' bij het indienen van een dossier is zeker een pluspunt bij het bekomen van (verhoogde) subsidiesteun, maar is geen voorwaarde;
- in dat bijzondere geval ligt de focus momenteel op de milieu-dimensie; in de toekomst zouden andere dimensies een rol kunnen spelen;
- het publiceren van een duurzaamheidsverslag als voorwaarde of als pluspunt bij de beoordeling van het ingediende dossier is niet aan de orde.

7.4. Steun via 'Maatwerk in het kader van collectieve inschakeling'

Ondernemingen die actief zijn in de sociale economie krijgen overheidssteun voor het tewerkstellen van personen uit kansengroepen. Het maatwerkdecreet in kader van collectieve inschakeling wordt uitgewerkt binnen de contouren van de Europese regelgeving, in het bijzonder de algemene groepsvrijstellingsverordening en de Dienstenrichtlijn. De Vlaamse regering werkte een nieuwe regeling uit die niet langer vertrekt van subsidies voor instellingen, maar van maatregelen voor individuen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt (Sociale economie, 2011).

Op basis van Europese regels en gekaderd in het bredere Vlaamse werkgelegenheidsbeleid, zijn in de conceptnota een aantal ondersteuningsmodules opgesteld die dus vertrekken vanuit het individu i.p.v. de onderneming:

- Opleiding op de werkvloer;
- Begeleiding op de werkvloer (omkadering);
- Loonpremie (op basis van de afstand tot de arbeidsmarkt);
- Aanpassing van de werkplek / arbeidsomgeving.

Het geheel van deze modules en de invulling ervan vormt het zogenaamde WerkOndersteuningsPakket (WOP). Mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt krijgen dus een 'rugzak' met subsidierechten op hun maat. Wie hen aanwerft, kan beroep doen op de inhoud van het rugzakje, of dat nu een 'regulier' bedrijf is dan wel een sociale-economieonderneming. De VDAB maakt hierbij een inschatting van de individuele noden, kijkt of er sprake is van een arbeidsbeperking en bepaalt het ondersteuningspakket dat nodig is om een duurzame inschakeling te realiseren (Sociale economie, 2011).

Om een voldoende groot aanbod van jobs op maat te garanderen voor mensen met een WOP, is er consensus dat organisaties die inschakeling als hun kernactiviteit beschouwen, blijvend een passend aanbod op maat moeten kunnen bieden. Bedrijven die inschakeling niet als kernactiviteit beschouwen, maar wel kiezen om binnen de eigen reguliere activiteit collectief mensen met nood aan ondersteuning in te schakelen, kunnen maatwerkafdeling worden. In de toekomst krijgen dus alle werkgevers de kans om met mensen uit de doelgroep aan de slag te gaan, zowel via individuele als collectieve inschakeling (Sociale economie, 2011).

Om in aanmerking te komen voor subsidiëring vanuit de sociale economie zullen de maatwerkbedrijven en de maatwerkafdelingen moeten voldoen aan enkele voorwaarden. De financiering van de ondernemingen zal bijv. gekoppeld worden aan een aantal organisatievoorwaarden:

- creatie en behoud van tewerkstelling, versterking van competenties ter bevordering van duurzame loopbanen en doorstroom waar mogelijk binnen de sociale economie en naar het normaal economisch circuit. De aandacht gaat naar de arbeidsmarktpositie van mensen uit de kansengroepen, emancipatie en integratie
- duurzame ontwikkeling, milieuvriendelijke productieprocessen en producten en integrale milieuzorg;
- voorrang van arbeid op kapitaal bij de verdeling van de opbrengsten waarbij de opbrengsten geen doel op zich vormen, maar een middel zijn om maatschappelijke doelstellingen te realiseren
- democratische besluitvorming waarbij betrokkenen worden gestimuleerd en de kans wordt geboden tot inspraak in het beleid en het beheer van de onderneming
- maximale transparantie, onder meer op het vlak van het te voeren algemeen beleid, de financiën en de interne en externe relaties
- kwaliteit van de relaties: bij externe relaties wordt gestreefd naar een winwin-partnerschap waarin de kosten en de baten gelijk worden verdeeld volgens gelijkwaardigheid en transparantie. Bij interne relaties gaat de aandacht naar de kansen op persoonlijke ontwikkeling, non-discriminatie en arbeidsvoorwaarden van het personeel;
- maatschappelijke inbedding, door in dialoog te treden met de lokale gemeenschap en niet-gouvernementele organisaties op het werkterrein, door netwerkvorming en samenwerking
- goederen produceren en diensten leveren op de markt waarvoor bestaande of toekomstige klanten en behoeften bestaan, waarbij wordt gestreefd naar continuïteit en rentabiliteit, en maximale efficiëntie van de inzet van de middelen

Maatwerkbedrijven zullen aan alle vooropgestelde voorwaarden moeten voldoen, maatwerkafdelingen moeten enkel voldoen aan de voorwaarden die gekoppeld zijn aan sociale doelstellingen, de inschakeling van de doelgroep.

De organisatievoorwaarden zullen worden vertaald in een kwaliteitskader, waarmee men ervoor wil zorgen dat:

- het managementsysteem aanstuurt op continue kwaliteitsverbetering van de gehele organisatie, inclusief een specifieke focus op het personeelsbeleid;
- men een procesmatige opbouw hanteert om stapsgewijs tot kwaliteit te komen (geen eenmalige actie);
- er een stimulerend (kwaliteits)groeikader is met een aanbod vanuit overheid in een coachende rol;
- de zelfwerkzaamheid en zelfevaluatie wordt bevorderd;
- er een maximaal hergebruik is door de overheid van reeds aanwezige kwaliteitsinstrumenten en –elementen bij de maatwerkbedrijven, binnen een eenduidig kader.

Het gebruikte referentiekader voor kwaliteitsmanagement is de kwaliteitswijzer, een management- en sturingsmodel gebaseerd op EFQM-CAF, ontwikkeld door VSA WSE. Hierbij wordt vertrokken van de volgende criteria: leiderschap, beleid en strategie, medewerkers, partnerschappen en middelen, processen, klantenresultaten, medewerkersresultaten, samenlevingsresultaten en sleutelprestatieresultaten.

Hierbinnen krijgen sectorale doelstellingen een plaats:

- de onderneming realiseert tewerkstelling in een aangepaste werkomgeving (aan het individu) met oog op duurzame integratie in een arbeidsproces;
- de onderneming biedt deskundige begeleiding en ontwikkelingskansen aan de doelgroepwerknemers;
- de onderneming biedt maximale kansen op werk, zonder verdringing van de doelgroep;
- de onderneming onderneemt op een duurzaam en maatschappelijk verantwoorde wijze.

Om maatwerkorganisaties in hun kwaliteitsbeleid te ondersteunen wordt een aanbod vanuit de Vlaamse overheid voorzien in de vorm van assessments en audits. Een efficiënt en kwaliteitsvol toezicht moet ervoor zorgen dat de basiskwaliteit als financieringsvoorwaarde wordt gegarandeerd. Hierbij wordt ook een onderscheid gemaakt tussen maatwerkbedrijven en maatwerkafdelingen:

- Voor maatwerkbedrijven wordt een organisatiebrede invulling van kwaliteitsmanagement voorop gestemd.
- Voor maatwerkafdelingen wordt de focus gelegd op de specifieke vertaling van de kwaliteitsprincipes binnen het HR-beleid. Maatwerkafdelingen kunnen een breder kwaliteitsbeleid opnemen en hiervoor beroep doen op de ondersteuning vanuit de overheid op vlak van kwaliteitsmanagement.

Voor startende ondernemingen wordt een redelijke termijn voorzien om zich in orde te stellen met deze voorwaarden.

De minimale criteria waaraan een onderneming moet voldoen, worden gekaderd in een ruimer palet van indicatoren, die ook als doel hebben een benchmark en beleidsopvolging te realiseren. Deze indicatoren moeten het ook mogelijk maken om de meerwaarde van de sociale economie zichtbaar te maken.

Hier zou gekozen worden voor een internationaal gevalideerde model van GRI, aangepast aan de specifieke context. Naast de bestaande sociale indicatoren zou er een uitbreiding komen op de indicatoren voor tewerkstelling en omkadering. Een aantal indicatoren zou gerelateerd worden aan de organisatievoorwaarden. Hierdoor wordt de maatschappelijke impact van de maatwerkbedrijven zichtbaar gemaakt. Tevens is het gebruik van dergelijke indicatorensets ook bruikbaar in andere rapporteringen die de onderneming dient te verzorgen én in de marktcontext waarbinnen zij opereren. (Conceptnota Decreet, Maatwerk)

Bespreking:

Bij het decreet maatwerk wordt er vooralsnog geen melding gemaakt om ISO 26000 te integreren. De organisatievoorwaarden om in aanmerking te komen voor subsidiëring vanuit de sociale economie, kunnen worden gelinkt aan tal van GRI prestatie-indicatoren.

Er wordt gezocht naar indicatoren om de meerwaarde van de sociale economie zichtbaar te maken en hierbij wordt gedacht aan de GRI-indicatoren. De gebruikte indicatoren zouden worden aangepast naar de specifieke context van de sociale economie. Er kan overwogen worden om een soort sectorsupplement te maken voor de sociale economie, waarin bepaalde indicatoren worden uitgebreid waardoor ze bruikbaar zijn binnen dit specifieke kader.

Organisatievoorwaarden	GRI-indicator
Creatie en behoud van tewerkstelling, versterking van competenties ter bevordering van duurzame loopbanen en doorstroom waar mogelijk binnen de sociale economie en naar het normaal economisch circuit. De aandacht gaat naar de arbeidsmarktpositie van mensen uit de kansengroepen, emancipatie en integratie	2.8, EC7, LA1, LA2, LA11, LA13
Duurzame ontwikkeling, milieuvriendelijke productieprocessen en producten en integrale milieuzorg;	EN1-EN30, PR1
Vorrang van arbeid op kapitaal bij de verdeling van de opbrengsten waarbij de opbrengsten geen doel op zich vormen, maar een middel zijn om maatschappelijke doelstellingen te realiseren	2.6, 4.5
Democratische besluitvorming waarbij betrokkenen worden gestimuleerd en de kans wordt geboden tot inspraak in het beleid en het beheer van de onderneming	4.4, 4.14, 4.15, 4.16, 4.17, LA6
Maximale transparantie, onder meer op het vlak van het te voeren algemeen beleid, de financiën en de interne en externe relaties	4.4, 4.14, 4.15, 4.16, 4.17
Kwaliteit van de relaties: bij externe relaties wordt gestreefd naar een winwin-partnerschap in waarbij de kosten en de baten gelijk worden verdeeld volgens gelijkwaardigheid en transparantie. Bij interne relaties gaat de aandacht naar de kansen op persoonlijke ontwikkeling, non-discriminatie en arbeidsvoorwaarden van het personeel	4.14, 4.15, 4.16, 4.17, LA4, LA5, LA10, LA11, LA12, LA13, LA114
Maatschappelijke inbedding, door in dialoog te treden met de lokale gemeenschap en niet-gouvernementele organisaties op het werkterrein, door netwerkvorming en samenwerking	4.14, 4.15, 4.16, 4.17
Goederen produceren en diensten leveren op de markt waarvoor bestaande of toekomstige klanten en behoeften bestaan, waarbij wordt gestreefd naar continuïteit en rentabiliteit, en maximale efficiëntie van de inzet van de middelen	2.2, 2.7, EN1, EN5, EN6, EN7, EN18, EN26, EN30, PR5

Tabel 5 - Vergelijking tussen de organisatievoorwaarden en de GRI-prestatie-indicatoren.¹⁵

¹⁵ Merk op: de lijst met de GRI-indicatoren (codes en naamgeving) werd op praktische redenen toegevoegd in Bijlage 5.

7.5. Samenvatting van de bevindingen

Op dit ogenblik is geen van de 4 sets aan steunmaatregelen (volledig) gericht op het stimuleren van maatschappelijk verantwoord ondernemen. De steun via 'Maatwerk in het kader van collectieve inschakeling' zit pas in zijn conceptuele fase en komt wel het dichtst in de buurt. Bij de verdere operationalisering zou het MVO-denken dus kunnen doorwerken.

De Strategische Investerings- en Opleidingssteun (SIOS) neemt op partiële wijze MVO-afwegingen op in de beoordeling van dossiers, de steunmaatregelen van IWT en de Ecologiepremie Plus richten zich in de eerste plaats op de milieu-dimensie.

* * * * *

Verder moet worden opgemerkt dat de link tussen de overwegingen/randvoorwaarden/vereisten/... bij de steunmaatregelen niet steeds naadloos aansluit bij de formulering bij GRI (en/of ISO 26000). Ten titel van voorbeeld: naar de invulling van de GRI-prestatie-indicator LA 8 wordt niet gepeild bij SIOS.

Ook worden niet steeds alle bezorgdheden binnen een bepaalde dimensie van GRI (en/of ISO 26000) gereflecteerd in de formulering van een bepaalde steunmaatregel. Er kan bijv. worden vastgesteld dat voor de Ecologiepremie Plus niet alle milieuprestatie-indicatoren (op vandaag) relevant zijn.

Rekening houden met beide bevindingen zou – indien gerefereerd - enerzijds de bezorgdheid van de overheid uitdrukken inzake 'maatschappelijke verantwoordelijkheid' conform internationale richtlijnen en anderzijds organisaties (incl. ondernemingen) stimuleren zich hiermee te confirmeren. Het zou alvast een eerste stap zijn in het streven naar volledigheid via de systematische en samenhangende aanpak van ISO 26000 en/of GRI.

* * * * *

Tot slot moet worden opgemerkt dat (momenteel) geen van de steunmaatregelen een MVO-bewijs (duurzaamheidsverslag, certificaat ...) vraagt als voorwaarde om deel te nemen aan de subsidieregeling.

8. Verloop van de afrondende fasen van het onderzoek

De resultaten van Fase 2 hebben niet onmiddellijk geleid tot aanpassingen van de voorstellen binnen het kader van dit onderzoek (Fase 3), in het bijzonder voor wat betreft het MS Excel-bestand en het koppelingsdocument. Wel werden de contacten met de buitenlandse instituten voor standaardisatie verder gezet gezien bij zowat elk van hen een en ander was geëvolueerd. Met deze nieuwste ontwikkelingen werd rekening gehouden bij de rapportage onder Hoofdstuk 4 en 5.

* * * * *

Betreffende de vooropgestelde valorisatie wordt verwezen naar Hoofdstuk 4, in het bijzonder het punt 4.4. In de praktijk heeft de uitwerking van de valorisatie – in overleg met de opdrachtgever - geleid tot een stroomlijning met een ander project dat een deel van het VIONA-projectteam (UNU-CRIS/RCE-SNS) ook voor zijn rekening heeft genomen in de voorbije maanden, met name de ESF – Studie- en begeleidingsopdracht ‘Bevorderen van duurzaam en transparant ondernemen in Vlaanderen’. Hierna wordt aangegeven waar de specificiteit van het VIONA-onderzoek binnen die stroomlijning zit.

Nieuwsbrief

Anticiperend op de aangekondigde speciale nieuwsbrief van het RCE-SNS, werd reeds in de nieuwsbrief van september 2011 op ongeveer een pagina het VIONA-project gesitueerd: zie [RCE Southern North Sea newsletter 4](#). Deze nieuwsbrief werd uitgebracht in drie talen (Nederlands, Frans en Engels) en elektronisch verspreid in de regio van de Zuidelijke Noordzee (incl. Vlaanderen) en het internationale netwerk van 85 RCE's in de wereld.

Een speciale nieuwsbrief met de onderzoeksresultaten (met 2 pagina's over het VIONA-onderzoek) wordt eind januari 2012 verspreid in elektronische vorm in de drie genoemde talen in dezelfde regio en hetzelfde netwerk. Daarenboven worden van elke versie enkele honderden exemplaren gedrukt. Karakteristiek aan de speciale nieuwsbrief is dat de onderzoeksresultaten in een aparte katern worden ondergebracht opdat het document ook zelfstandig zou kunnen worden gebruikt in de toekomst.

In die katern worden – ook op 2 pagina's – de resultaten van het ESF-project vermeld.

Studiedag

Bij het projectvoorstel was de organisatie van een studiedag vooropgesteld voor alle geïnteresseerden waarop dan volgende aspecten aan bod zouden komen:

- de voorstellen uit de studieopdracht;
- getuigenissen van participerende bedrijven;
- vooruitblik tijdens een debat met de stakeholders.

Elk van deze elementen zijn terug te vinden tijdens de MVO-tweedaagse van 26-27 januari 2012, dat een integratie is met het geplande ESF MVO-Exchange Event. In Bijlage 6 wordt het programma weergegeven. Het gedeelte dat **geel** gekleurd is, correspondeert met het projectvoorstel.

De voormiddag van donderdag 26 januari vertrekt van de vaststelling dat uit het onderzoek is gebleken dat weinig organisaties (incl. bedrijven) en stakeholders (echt) op de hoogte zijn van ISO 26000 en GRI. Hen wordt een kans geboden om op korte tijd kennis te maken met de details. Hiervoor werden twee experts uitgenodigd.

Op het einde van de namiddag op diezelfde donderdag wordt op uitnodiging van de bevoegde minister een debat met de stakeholders waarbij zal vooruitgeblekt worden op 2012 en later.

's Anderdaags, vrijdag 27 januari 2012, worden in de voormiddag de resultaten van het VIONA-onderzoek meegedeeld. Dan komen ook de getuigenissen van deelnemende organisaties aan bod.

De deelnemers aan de MVO-tweedaagse ontvangen het VIONA-rapport een week voor het event.

* * * * *

De onderzoekers hebben op de VIONA-stuurgroep van 6 december – en herhaald op de stuurgroep van 16 januari – dat zij ter beschikking zijn om de resultaten toe te lichten op andere studiedagen, seminars, workshops, enz.

9. Beleidsaanbevelingen

Op de vraag “Hoe maakt men de vertaling van ISO 26000 en de GRI-richtlijnen naar de Vlaamse context?” kunnen de onderzoekers het volgende aangeven.

* * * * *

De overheid leverde reeds heel wat inspanningen met betrekking tot o.a. capaciteitsopbouw, sensibilisering, facilitering en stimulering. De Vlaamse overheid – zie Hoofdstuk 2 – plaats ‘maatschappelijk verantwoord ondernemen’ – o.a. in het kader van de doelstelling rond ‘internationalisering’ – ook prominent op het voorplan in ViA en Pact 2020.

Toch blijkt uit de bevraging dat organisaties nog steeds heel wat verwachten van de overheid op de vernoemde gebieden. De organisaties die bezocht werden in het kader van het onderzoek zijn reeds aan de slag met MVO en vinden het ook zeer belangrijk dat de overheid minstens verder investeert in MVO om het draagvlak te creëren dat nodig is om MVO algemene ingang te laten vinden bij bedrijven en organisaties. Toch nemen heel wat van deze organisaties een nog eerder afwachterende houding aan. Bij heel wat van deze koplopers leeft dan ook de idee dat MVO ingebed dient te worden in de maatschappelijke context en meer nadrukkelijk op het (economische) voorplan dient te treden vanuit overheid en sectoren.

Voor wat betreft stakeholderidentificatie en stakeholdermanagement blijkt nog steeds wel een weg af te leggen en mogen de reeds geleverde inspanningen m.b.t. voorlichting en implementatie zeker niet verminderd worden. Dit wordt nog steeds als een eerder complexe aangelegenheid beschouwd waar heel wat organisaties niet goed weten hoe aan te beginnen.

Ook de kennis rond verantwoord ketenbeheer blijkt nog zeer miniem. Daarvoor is dus zeker nog een heel voorlichtingstraject noodzakelijk, waarin de overheid (en bedrijfs- en sectororganisaties) een belangrijke rol in kan spelen.

* * * * *

Uit de bevraging bleek dat de meeste organisaties eerder en eerst aan de slag zouden gaan met GRI. De organisaties die aangaven op kort termijn toch aan de slag te willen gaan met ISO 26000 waren meestal zij die reeds werkten met een duurzaamheidsverslag volgens GRI. De introductie, facilitering en stimulering van de tools die voorgesteld werden in het kader van dit onderzoek om GRI en ISO 26000 meer haalbaar en meer zichtbaar te maken voor organisaties, werd (zeer) geapprecieerd en dient dan ook overwogen te worden. De ontwikkeling van een laagdrempelige, gebruiksvriendelijke en geïntegreerde webtool die organisaties toelaat om op een laagdrempelige en gebruiksvriendelijke manier aan de slag te gaan met ISO 26000 en/of GRI lijkt aangewezen. Hierbij zijn meerdere keuzes mogelijk.

Er kan uitgegaan worden voor ISO 26000 van de ontwikkeling van een Nederlandstalige versie van de voorgestelde AFNOR-tool (OK Pilot), aangevuld met (al dan niet een op internet gebaseerde versie van) de ontwikkelde MS Excel-bestand. Dit is een kostenbewuste keuze maar daar hangen ook een aantal mogelijke nadelen aan vast zoals hoger opgesomd in de tekst. Een andere optie is het laten ontwikkelen en testen (in Vlaanderen) van één geïntegreerde webtool die de organisaties (incl. bedrijven) de keuze biedt om aan de slag te gaan met ISO 26000 of GRI en later – aanvullend – te evolueren van GRI naar ISO 26000 of omgekeerd. Een dergelijke geïntegreerde tool lijkt wenselijk

volgens deze bevraging. Het spreekt vanzelf dat de kost van deze optie hoger is en de termijn om deze tool op te leveren langer zal zijn.

* * * * *

Er werd ook vastgesteld dat het faciliteren van duurzaamheid via specialistische softwarepakketten en/of ERP-systemen vooral voor de eerder grote organisaties lijkt weggelegd door de belangrijke kostprijs en het engagement op lange termijn dat vooral deze laatste systemen met zich meebrengen. Voor kleinere organisaties blijkt dit dan ook vaak onoverkomelijk.

* * * * *

Verder kan ook worden aangegeven dat – hoewel steeds de vrijwilligheid van ‘maatschappelijk verantwoord ondernemen’ wordt benadrukt, ook door de staalkaart van voorlopende bedrijven die deelnamen aan de praktijktoets - overheid en bedrijfsorganisaties een nadrukkelijke rol zouden kunnen opnemen. Naast het geven van het voorbeeld inzake ‘maatschappelijk verantwoord ondernemen’, zouden organisaties (incl. bedrijven) kunnen geholpen worden om zich voor te bereiden op een GRI-duurzaamheidsverslag. Daarbij kan gedacht worden aan een preselectie van GRI-indicatoren door een materialiteitsoefening te organiseren op (sub-)sectorniveau. De organisaties uit die sector kunnen dan snel(ler) aan de slag kunnen met de voor hen relevante indicatoren. Nog een stap verder zou de verplichte opname zijn van een 2-3 tal GRI-indicatoren wat op termijn ook benchmarking zou kunnen toelaten en een nog meer sturende rol vanuit de sectororganisatie. Wel dient hierbij genoteerd te worden dat organisaties net de keuzevrijheid van de indicatoren als een grote troef beschouwen van het GRI-raamwerk.

* * * * *

Inzake de steunmaatregelen van de Vlaamse overheid kan worden vastgesteld – indien hiervoor een politieke wil bestaat – dat er nog heel wat mogelijk is om de internalisering van ‘maatschappelijk verantwoord ondernemen’ in de bedrijfsvoering te stimuleren.

Conclusie:

In antwoord op de hoger vermelde onderzoeksvraag kunnen volgende resultaten samenvattend worden voorgelegd inzake de vertaling van ISO 26000 en GRI naar Vlaanderen:

- inzake een voorstel voor vertaling van ISO 26000 voor Vlaamse ondernemingen wordt gewezen op volgende ondersteunende instrumenten:
  - de Nederlandse zelfverklaring (incl. handleiding en webtool), conform ISO 26000, aangeboden door het Nederlands Normalisatie-instituut, als opstapje tot het opnemen van maatschappelijke verantwoordelijkheid;
  - het zelfevaluatie-instrument (incl. handleiding en webtool), conform ISO 26000, aangeboden door de Franse normalisatie-instelling AFNOR, waarmee door de betrokken organisatie voluit maatschappelijke verantwoordelijkheid kan worden geïnternaliseerd; voorwaarde is wel dat dit instrument naar het Nederlands wordt vertaald;
- inzake een voorstel voor vertaling van GRI voor Vlaamse ondernemingen wordt gewezen op volgende ondersteunende instrumenten:

- de GRI Reporting Starter Kit en het sjabloon specifiek voor KMO's om een duurzaamheidsverslag op te stellen;
- de door de onderzoekers ontwikkelde MS Excel-bestand om KMO's stapsgewijs te leiden doorheen de opmaak van een duurzaamheidsverslag;
- tot slot wordt nogmaals herhaald dat de ontwikkeling van een geïntegreerde, gebruiksvriendelijke en modulaire webtool in het Nederlands wenselijk is; hierbij kan eraan geacht worden om – gelijkaardig aan de door de onderzoekers ontwikkelde software tool – een onderdeel voor ISO 26000 te ontwerpen;
- dit lijkt een noodzakelijke, maar geen voldoende voorwaarde om 'duurzaam ondernemen zichtbaar en doenbaar te maken in Vlaanderen': een voortdurende inspanning om capaciteit op te bouwen in het begrijpen en in het toepassen van deze internationale standaarden is een absolute voorwaarde; hier ligt een rol weggelegd voor de Vlaamse overheid én voor de bedrijfsorganisaties.

Voor wat betreft het formuleren van een voorstel van (gecombineerd) gebruik als duurzaamheidscriteria bij steunmaatregelen kunnen volgende opties worden geformuleerd:

- optie 1: elke organisatie (incl. bedrijf) dat een dossier voorlegt aan de Vlaamse overheid om te genieten van een bepaalde steunmaatregel, dient (vanaf een bepaald gevraagd bedrag) voorafgaandelijk een gepubliceerd (en onafhankelijk getoetst) duurzaamheidsverslag te hebben opgemaakt volgens de GRI-richtlijnen; deze maatregel gaat in vanaf 1 april 2013 om toe te laten organisaties (incl. bedrijven) een duurzaamheidsverslag over het jaar 2012 op te maken;
- optie 2: een voorafgaandelijk en gepubliceerd (en onafhankelijk getoetst) duurzaamheidsverslag volgens de GRI-richtlijnen wordt bij het beoordelen van een dossier voorgelegd aan de Vlaamse overheid om te genieten van een bepaalde steunmaatregel; bij de beoordeling krijgt het ontvankelijke document een wegingsfactor van 1/5 (i.p.v. de 1/20 op dit ogenblik in sommige steunmaatregelen) in de lijst van criteria die meetellen;
- optie 3: indien optie 1 of optie 2 voor bepaalde steunmaatregelen niet weerhouden worden, dan kunnen volgende aanbevelingen worden gesuggereerd:
  - formuleer de criteria (cf. SIOS) of waarvoor steun kan worden verkregen (cf. Ecologiepremie Plus) analoog aan de GRI-prestatie-indicatoren;
  - streef een meer volledige afdekking na, conform de internationale richtlijnen, voor het onderwerp van steun; deze aanbeveling laat ook specificiteit toe.

Er kan worden gesuggereerd dat er sowieso altijd een 'GRI Application Level Check' moet worden bewezen, naast een onafhankelijke toetsing voor ondernemingen (KMO's en GO's) die internationaal actief zijn.

Ook moet worden overwogen dat de publicatie van een duurzaamheidsverslag (al dan niet als voorwaarde) geen eenmalige gebeurtenis is, maar in de tijd (jaarlijks, tweejaarlijks ...) moet herhaald worden, op straffe van terugbetaling van de steun indien dit niet gebeurt.

Bijlage 1 – Lijst met deelnemende organisaties (incl. bedrijven) aan de praktijktoets

	BEDRIJF	SECTOR	KLANTEN	PERSONEEL	TYPE BEDRIJF: KO, MO, GO * of ORG	PROVINCIE	CERTIFICATEN, NORMEN en/of CHARTER	verslaggeving, rapport	WEBSITE
1	Electrawinds, Oostende	gas - en elektriciteitssector	Bedrijven, NGO's, particulieren	248	MO	West- Vlaanderen	Certificaat Duurzaam Ondernemen West- Vlaams Charter (2e en 3e honorering)**		www.electrawinds.be
2	De Duurzame Drukker, Sint-Amands	media, drukkerij en uitgeverij	Bedrijven, organisaties, vrije beroepen	8	KO	Antwerpen	Milieucharter Antwerpen	GRI-verslag	www.wils-print.be
3	ETAP Lighting, Malle	distributie	Bedrijven, instellingen	600	GO	Antwerpen	Greenlight Certificaat Europese Commissie, ISO 14001		www.etaplighting.be
4	Kortrijk Xpo, Kortrijk	Beurzen, salons en tentoonstellingen	Particulieren, bedrijven, organisaties	22	MO	West- Vlaanderen	Ondertekenaar West- Vlaams Charter Duurzaam Ondernemen; ISO		www.kortrijkxpo.com

							9001: 2000		
5	Howest, Brugge	overheid	Studenten	800	ORG	West- Vlaanderen			www.howest.be
6	Optima T, Lichtervelde	social profit	Bedrijven en organisaties	380	MO	West- Vlaanderen	Ondertekenaar West- Vlaams Charter Duurzaam Ondernemen		www.optimat.be
7	La vie est belle, Oostkamp	voeding (distributie)	Winkels (bedrijven)	7 tot 11	KO	West- Vlaanderen			www.lavieestbelle.be
8	JAGA, Diepenbeek	distributie	Particulieren, bedrijven, organisaties	650	GO	Limburg			www.jaga.be
9	Sint-Blasiusziekenhuis, Dendermonde	social profit	Patiënten	1200	ORG	Oost- Vlaanderen	Milieucharter Oost- Vlaanderen (2011)	GRI-verslag	www.azsintblasius.be
10	Artoos Communicatiegroep, Kampenhout	media, drukkerij en uitgeverij	Bedrijven, organisaties, vrije beroepen	140	MO	Vlaams- Brabant	ISO 14001, milieubeleidsverklaring	GRI-verslag	www.artoos.be
11	Druk in de Weer, Gent	media, drukkerij en uitgeverij	Verenigingen	< 10	KO	Oost- Vlaanderen			www.drukindeweer.be

12	Bond zonder Naam, Antwerpen	sociocultureel	Particulieren, bedrijven	100	ORG	Antwerpen	ISO 9001: 1987		www.bondzondernaam.be
13	Tracee, Roeselare	social profit	Bedrijven & Organisaties		ORG	West- Vlaanderen			
14	Reynaers Aluminium, Duffel	metaal (industrie)	Bedrijven en organisaties	1140	GO	Antwerpen	ISO 9001: 2008		www.reynaers.be
15	CARE, Deurne	industriële reiniging	Bedrijven	> 50	MO	Antwerpen	ISO 14001, milieubeleidsverklaring		www.care.be

Bijlage 2 - Vragenlijst voor de praktijktoets

VIONA – Studieopdracht

‘Duurzaam ondernemen zichtbaar en doenbaar maken in Vlaanderen, Fase 2’

ISO 26000

Had u voor het onderzoek al gehoord van ISO 26000 - richtlijn voor Maatschappelijke Verantwoordelijkheid?

- Ja
- Neen

Zo ja, wanneer maakte u voor het eerst kennis met ISO 26000?

Zo ja, via welke kanalen kwam u in aanraking met ISO 26000 (organisaties, media, opleidingen, consultancy,...)?

Zo ja, in welke mate was u vertrouwd met de inhoud van ISO 26000? (bijv. begrippen verkend, norm doorgelezen, acties geformuleerd, begeleiding of opleiding gekregen, scan uitgevoerd enz.)

Hoe bruikbaar vindt u ISO 26000 als **richtlijn** voor Maatschappelijke Verantwoordelijkheid?

- Zeer goed bruikbaar
- Goed bruikbaar
- Neutraal
- Matig bruikbaar
- Niet bruikbaar

Verklaar uw keuze. Waarom is ISO 26000 wel, niet of minder bruikbaar als richtlijn?

Hoe bruikbaar vindt u ISO 26000 als **managementinstrument** voor Maatschappelijke Verantwoordelijkheid?

- Zeer goed bruikbaar
- Goed bruikbaar
- Neutraal
- Matig bruikbaar
- Niet bruikbaar

Verklaar uw keuze. Waarom is ISO 26000 wel, niet of minder bruikbaar als instrument?

Vindt u dat ISO 26000 gecertificeerd moet kunnen worden of niet? Verklaar ook waarom wel of niet.

Indien ISO 26000 certificeerbaar zou zijn, hoeveel zou de kostprijs hiervoor mogen bedragen?

Heeft uw organisatie stappen ondernomen om ISO 26000 te implementeren? Zo ja, benoem kort een aantal stappen.

Zo niet, welke concrete plannen zijn er om dit in de nabije toekomst wel te doen?

AFNOR-Tool

Wat is uw beoordeling van de gebruiksvriendelijkheid van de AFNOR-tool voor ISO 26000? Kies een categorie.

- Zeer goed bruikbaar
- Goed bruikbaar
- Neutraal
- Matig bruikbaar
- Niet bruikbaar

Verklaar uw keuze. Welke opmerkingen wil u kwijt over de tool (positief en/of negatief), welke verbeterpunten zijn er?

Zou uw organisatie de AFNOR-tool gebruiken om ISO 26000 te implementeren? Waarom wel, waarom niet?

De basisprijs voor de AFNOR-tool bedraagt momenteel € 215,05. Vindt u dit een redelijke prijs?

NEN- handleiding zelfverklaring (+ NEN-webtool)

- ⇒ NEN- handleiding zelfverklaring wordt voorgelegd bij tweede bedrijfsbezoek door het onderzoeksteam
- ⇒ NEN-webtool is pas vanaf januari 2012 beschikbaar (online)

Wat is uw beoordeling van de gebruiksvriendelijkheid van de NEN-handleiding 'zelfverklaring voor ISO 26000'? Kies een categorie.

- Zeer goed bruikbaar
- Goed bruikbaar
- Neutraal
- Matig bruikbaar
- Niet bruikbaar

Verklaar uw keuze. Welke opmerkingen wil u kwijt over de handleiding (positief en/of negatief), welke verbeterpunten zijn er?

Zou uw organisatie eventueel de NEN-handleiding voor zelfverklaring gebruiken om ISO 26000 te (helpen) implementeren? Waarom wel, waarom niet?

Aan de hand van de webtool – die begin januari beschikbaar wordt - is het mogelijk om stapsgewijs een digitale zelfverklaring voor ISO 26000 op te stellen. Denkt u dat dit een goed instrument kan zijn om ISO 26000 te implementeren?

De aankoop prijs voor de NEN-tool bedraagt € 37.70 Vindt u dit een redelijke prijs?

Duurzaamheidsverslaggeving volgens GRI- richtlijnen

Had u voor het onderzoek al gehoord van “The Global Reporting Initiative” (GRI) – de richtlijn voor duurzaamheidsverslaggeving?

- Ja
 Neen

Zo ja, wanneer maakte u voor het eerst kennis met GRI?

Zo ja, via welke kanalen kwam u in aanraking met GRI (organisaties, media, opleidingen, consultancy,...)?

Zo ja, in welke mate was u vertrouwd met de inhoud van GRI? (bijv. begrippen verkend, richtlijnen doorgelezen, begeleiding of opleiding gekregen, enz.)

Heeft uw organisatie in het verleden al een duurzaamheidsverslag opgesteld?

- Ja
 Neen

Zo ja, werden hiervoor specifieke richtlijnen gebruikt?

Zo neen, zijn er in de nabije toekomst plannen een duurzaamheidsverslag op te stellen? En welke richtlijnen zouden hiervoor gebruikt worden?

Hoe bruikbaar vindt u de GRI-richtlijnen om een duurzaamheidsverslag op te stellen?

- Zeer goed bruikbaar
- Goed bruikbaar
- Neutraal
- Matig bruikbaar
- Niet bruikbaar

Verklaar uw keuze. Waarom is GRI wel, niet of minder bruikbaar voor duurzaamheidsverslaggeving?

Als u een duurzaamheidsverslag heeft gemaakt of zou maken, waarom koos of zou u kiezen om dit op te stellen volgens de GRI-richtlijnen?

Als u nog geen duurzaamheidsverslag heeft opgesteld, maar dat wel van plan bent, binnen welke termijn zou u dit graag willen doen?

- Minder dan 1 jaar
- Tussen 1 en 2 jaar
- Tussen 2 en 3 jaar
- Meer dan 3 jaar
- Onbepaald

Wat zijn uw beweegredenen om een duurzaamheidsverslag te maken? (vb. aansluitend op eigen missie, marketinggericht, trendsetting, internationale markt, duurzaamheidsbeleid, concurrentie,...)

Wat is uw beoordeling van de gebruiksvriendelijkheid van de GRI-tool in Excel? Kies een categorie.

- Zeer goed bruikbaar
- Goed bruikbaar
- Neutraal
- Matig bruikbaar
- Niet bruikbaar

Verklaar uw keuze. Welke opmerkingen wil u kwijt over de tool (positief en/of negatief), welke verbeterpunten zijn er?

Zou uw organisatie de tool gebruiken om een GRI-verslag op te stellen? Waarom wel, waarom niet?

Lijkt het u mogelijk om op basis van de instrumenten volledig zelf aan de slag te gaan, of blijft er nood aan begeleiding bestaan? Zo ja, kan u specificeren voor welke aspecten u begeleiding zou inroepen? M.a.w. wat zijn de mogelijke hinderpalen om volledig zelf aan de slag te gaan?

Indien uw organisatie een GRI-verslag zou opstellen op toepassingsniveau C (of B), zou u het dan aangewezen vinden dat de (sub-)sectoren op hun niveau al een set van 15 à 25 (of 25 à 35) relevante indicatoren zouden selecteren, waaruit u dan zelf nog 10 (of 20, B-niveau) indicatoren moet kiezen (opnieuw op basis van relevantie – materialiteitsprincipe)?

Heeft uw organisatie ervaring met externe verificatie van bepaalde normen/standaarden? Zo ja, wat was de kostprijs?

Indien u een GRI-duurzaamheidsverslag opstelt, zou u de inhoud extern laten verifiëren?

- Ja
 Neen

Zo ja, hoeveel budget kan hiervoor worden vrijgemaakt, wat vindt u haalbaar en betaalbaar?

Wat verwacht u eventueel van de overheid, bedrijfsfederaties en sectororganisaties m.b.t. ISO 26000 & GRI?

Welke rol kunnen de overheid, bedrijfsfederaties en sectororganisaties spelen in de externe verificatie van GRI? Kunnen, mogen, moeten zij dit stimuleren en welke manier vindt u wenselijk?

Kan uw organisatie de nodige tijd en middelen vrijmaken om ISO 26000 te integreren/ een duurzaamheidsverslag op te maken met behulp van één van onze tools? Waarom wel, niet?

Koppelingsdocument

Wat is uw beoordeling van de gebruiksvriendelijkheid van het koppelingsdocument dat de link maakt tussen ISO 26000 en GRI? Kies een categorie.

- Zeer goed bruikbaar
- Goed bruikbaar
- Neutraal
- Matig bruikbaar
- Niet bruikbaar

Verklaar uw keuze. Welke opmerkingen wil u kwijt over de tool (positief en/of negatief), welke verbeterpunten zijn er?

Software

Wordt binnen uw bedrijf een ERP-softwarepakket, zoals MS Dynamics (Navision), SAP of een ander ERP-softwarepakket, gebruikt? Zo ja, hetwelk?

Wordt binnen uw bedrijf één van volgende sustainability softwaretools gebruikt:

- SoFi Solution 4, PE International
- SAP BusinessObjects Sustainability Performance Management, SAP
- PureReport, S2D2 - Strategies et Solutions de Developpement Durable
- Environment Sustainability Dashboard for Microsoft Dynamics AX, Microsoft Corportion
- GRI-Worksheet, EnviroCIP
- Enablon Sustainability Management Platform, Enablon
- Sustainability Management (EMS), CSRware
- CA ecosoftware, CA Inc
- Corporate Sustainability Management (CSM), Tofuture Oy
- CSR System, CSR Nordic ApS
- OneReport, SRI World Group
- Sustainability Reporting Starter Kit, Oracle America

Gebruikt u een ander softwarepakket voor sustainability, zo ja, hetwelk?

Is er binnen de ERP-software een applicatie om op meer eenvoudige wijze een duurzaamheidsverslag op te stellen of te rapporteren over duurzaamheidscriteria? Vindt u dit wenselijk?

Zou uw organisatie betaalbare software aankopen om ISO 26000 te implementeren en/of om een duurzaamheidsverslag op te stellen? Wat vindt u zelf haalbaar en betaalbaar?

Zou u (de ontwikkeling van) een softwaretool die ISO26000 en een duurzaamheidsverslag volgens GRI koppelt, wenselijk achten?

- In zeer hoge mate
- In belangrijke mate
- In beperkte mate
- Niet
- Geen mening

Andere

In welke mate vindt u dat de voorgestelde tools uit het onderzoek ertoe bijdragen om duurzaam ondernemen voor u meer doenbaar/haalbaar/zichtbaar te maken?

- In zeer hoge mate
- In belangrijke mate
- In beperkte mate
- Niet
- Geen mening

Hoe staat uw organisatie tegenover de voorwaarde om duurzaamheidscriteria op te nemen bij het toekennen van financiële tegemoetkomingen door de Vlaamse overheid (subsidies, belastingvermindering, ...)? Met duurzaamheidscriteria wordt bedoeld: de publicatie van een duurzaamheidsverslag volgens GRI, de implementatie van ISO 26000, gebruik van andere tools, enz.

Vindt u het aangewezen om naar een geïntegreerde benadering van alle ISO – normen toe te werken, zodat men een overkoepelende managementnorm kan creëren?

Bent u vertrouwd met het concept geïntegreerde verslaggeving, waarbij het financiële verslag en het duurzaamheidsverslag één geheel vormen?

- Ja
 Neen

Zo ja, wordt dit reeds toegepast binnen uw organisatie? Wat is uw mening hierover?

Binnen MVO wordt het belang van ketenbeheer meer en meer beklemtoond. Bent u vertrouwd met de begrippen “supply chain” en “value chain”?

- Ja
 Neen

Zo ja, is ketenbeheer belangrijk in uw organisatie? Wordt er hier concreet rond gewerkt? Zo ja, welke acties of stappen werden al ondernomen?

Zo niet, wat zou voor uw organisatie belangrijk zijn om hiermee vertrouwd te worden?

Ziet u hierin een rol weggelegd voor de sectororganisaties? Zo ja, welke rol? Specificieer.

Had u voor het onderzoek al gehoord van “UN Global Compact”?

- Ja
 Neen

Zo ja, wanneer maakte u voor het eerst kennis met UN Global Compact?

Zo ja, via welke kanalen kwam u in aanraking met UN Global Compact (organisaties, media, opleidingen, consultancy,...)?

Zo ja, in welke mate bent u vertrouwd met de inhoud van UN Global Compact? (bijv. begrippen verkend, richtlijnen doorgelezen, begeleiding of opleiding gekregen, enz.)

Had u voor het onderzoek al gehoord van "OECD Guidelines for multinational enterprises"?

- Ja
- Neen

Zo ja, wanneer maakte u voor het eerst kennis met OECD Guidelines for multinational enterprises?

Zo ja, via welke kanalen kwam u in aanraking met OECD Guidelines for multinational enterprises (organisaties, media, opleidingen, consultancy,...)?

Zo ja, in welke mate bent u vertrouwd met de inhoud van OECD Guidelines for multinational enterprises? (bijv. begrippen verkend, richtlijnen doorgelezen, begeleiding of opleiding gekregen, enz.)

Bijlage 3 - GRI-certified software and tools program

Organization	Software or Tools	Certified From	Certified Until	Guidelines Version	Language
PE International	SoFi Solution 4	12 May 2010	11 May 2012	G3	English
SAP AG	SAP BusinessObjects Sustainability Performance Management	1 June 2010	31 May 2012	G3	English
S2D2 - Strategies et Solutions de Developpement Durable	PureReport	16 June 2010	15 June 2012	G3	English
Microsoft Corportion	Environmental Sustainability Dashboard for Microsoft Dynamics AX	2 September 2010	1 september 2012	G3	English
EnviroCIP	GRI-Worksheet	7 December 2010	6 December 2011	G3	English
S2D2 - Strategies et Solutions de Developpement Durable	PureReport (Version Française)	21 December 2010	20 december 2011	G3	French
Enablon	Enablon Sustainability Management Platform	28 January 2011	27 January 2012	G3	English
CSRware	Energy & Sustainability Management (ESM)	4 March 2011	3 March 2012	G3	English
CA Inc.	CA ecoSoftware	18 March 2011	17 March 2012	G3	English
Tofuture Oy	CSM (Corporate Sustainability Management)	1 April 2011	31 March 2012	G3	English
CSR Nordic ApS	CSR System	11 April 2011	10 April 2012	G3	English
SRI World Group	OneReport®	9 September 2011	8 September 2012	G3	English
Oracle America	Sustainability Reporting Starter Kit	15 September 2011	14 September 2012	G3.1	English
ProcessMAP	ProcessMAP EHS & Sustainability Platform	17 November 2011	16 november 2012	G3.1	English

Bijlage 4 - Koppelingsdocument tussen ISO 26000 én GRI en UN Global Compact

ISO 26000 Paragrafen, kernthema's en onderwerpen			GRI Prestatie-indicatoren	UN Global Compact Principes
6.2	Bestuur van de organisatie		1.1, 1.2, 2.3, 4.1-4.17 Alle Managementbenaderingen mensenrechten	
6.3	Mensenrechten		HR1-HR9, Managementbenadering mensenrechten	Principe 1,2
6.3.3	Onderwerp 1	Gepaste zorgvuldigheid	HR1, HR2, HR5, HR6, HR7,	Principe 1,2,5
6.3.4	Onderwerp 2	Risicosituaties met betrekking tot mensenrechten	HR5, HR6, HR7	Principe 1,2,4,5
6.3.5	Onderwerp 3	Vermijden van medeplichtigheid	HR1, HR2, HR3, HR5, HR6, HR7, HR8	Principe 1,2
6.3.6	Onderwerp 4	Het oplossen van klachten	HR4, HR9	Principe 1
6.3.7	Onderwerp 5	Discriminatie en kwetsbare groepen	HR4, HR6, HR7, HR9, LA13, LA14	Principe 1,5,6
6.3.8	Onderwerp 6	Burger- en politieke rechten	HR5, HR9	Principe 1,3
6.3.9	Onderwerp 7	Economische, maatschappelijke en culturele rechten	SO1, PR1, PR2, EC8, EC9	Principe 1

ISO 26000 Paragrafen, kernthema's en onderwerpen			GRI Prestatie-indicatoren	UN Global Compact Principes
6.3.10	Onderwerp 8	Fundamentele principes en arbeidsrechten	HR4, HR5, HR6, HR7, LA4, LA14, LA13 en Managementbenadering Arbeidsomstandigheden en volwaardig werk	Principe 1,3,4,5,6
6.4	Arbeidspraktijk		LA1-LA14, Managementbenadering Arbeidsomstandigheden en volwaardig werk	Principe 3,4,5,6
6.4.3	Onderwerp 1	Werkgelegenheid en arbeidsrelaties	HR2, HR4, HR5, HR8, LA1, LA2, LA3, LA4, LA5, LA13, LA14	Principe 3,6
6.4.4	Onderwerp 2	Werkomstandigheden en sociale bescherming	LA3, LA4, LA5, LA14, EC5	Principe 3,4,6
6.4.5	Onderwerp 3	Sociale dialoog	HR5, LA4, LA5	Principe 3,6
6.4.6	Onderwerp 4	Gezondheid en veiligheid op het werk	LA6, LA7, LA8, LA9	/
6.4.7	Onderwerp 5	Persoonlijke ontwikkeling en training	LA10, LA11, LA12	Principe 6
6.5	Het milieu		EN1-EN30, Managementbenadering Milieuaspecten	Principe 7,8,9
6.5.3	Onderwerp 1	Voorkomen van milieuvervuiling	EN19-EN24	Principe 8
6.5.4	Onderwerp 2	Duurzaam gebruik van hulpbronnen	EN1-EN10, EN25, EN26, EN27, EN29	Principe 7,8,9
6.5.5	Onderwerp 3	Mitigatie van en adaptie aan klimaatverandering	EN16, EN17, EN18, EC2	Principe 7,8,9
6.5.6	Onderwerp 4	Bescherming van het milieu, biodiversiteit en herstel van natuurlijk leefgebied	EN11-EN15, EN25	Principe 8

ISO 26000 Paragrafen, kernthema's en onderwerpen			GRI Prestatie-indicatoren	UN Global Compact Principes
6.6	Eerlijk zaken doen		SO2-SO8, Managementbenadering Maatschappij, Productverantwoordelijkheid	Principe 10
6.6.3	Onderwerp 1	Anti-corruptie	SO2, SO3, SO4	Principe 10
6.6.4	Onderwerp 2	Verantwoorde politieke betrokkenheid	SO5, SO6	Principe 10
6.6.5	Onderwerp 3	Eerlijke concurrentie	SO7	Principe 10
6.6.6	Onderwerp 4	Het bevorderen van maatschappelijke verantwoordelijkheid in de waardeketen	HR1, HR2, HR8, PR1, PR2, EC6, EC9, EN26, EN29 en Boundary Protocol	
6.6.7	Onderwerp 5	Respect voor eigendomsrechten	SO1, SO7, SO8, EC9, HR9	
6.7	Consumentenaangelegenheden		PR1-PR9, Managementbenadering Productverantwoordelijkheid	
6.7.3	Onderwerp 1	Eerlijke marketing, feitelijke en onbevooroordeelde informatie en eerlijke werkwijzen bij het sluiten van contracten	PR3, PR4, PR6, PR7	
6.7.4	Onderwerp 2	Het beschermen van consumentengezondheid en -veiligheid	PR1, PR2, PR3, PR4, PR5	
6.7.5	Onderwerp 3	Duurzame consumptie	PR1, PR2, PR3, PR4, PR5, EN26, EN27	
6.7.6	Onderwerp 4	Dienstverlening aan consumenten, ondersteuning, oplossen van klachten en geschillen	PR3, PR4, PR5, PR6, PR7, PR9	

ISO 26000 Paragrafen, kernthema's en onderwerpen			GRI Prestatie-indicatoren	UN Global Compact Principes
6.7.7	Onderwerp 5	Privacy en gegevensbescherming van consumenten	PR8	
6.7.8	Onderwerp 6	Toegang tot essentiële voorzieningen	PR5, EC9	
6.7.9	Onderwerp 7	Opleiding en bewustzijn	PR3, PR4, PR5, PR6, PR7	
6.8	Betrokkenheid bij en ontwikkeling van de gemeenschap		SO1, LA8, EC1, EC5-EC9 en Managementbenadering Maatschappij, Economische aspecten	
6.8.3	Onderwerp 1	Betrokkenheid bij de gemeenschap	EC1, EC8, LA8, SO5, SO6 en Betrokkenheid van de belanghebbenden (p12)	
6.8.4	Onderwerp 2	Opleiding en cultuur	EC8, LA8	
6.8.5	Onderwerp 3	Het scheppen van werkgelegenheid en het ontwikkelen van vaardigheden	SO1, LA11, EC6, EC7, EC8, EC9	
6.8.6	Onderwerp 4	Ontwikkeling en toegang tot technologie	EC8, EC9	
6.8.7	Onderwerp 5	Creatie van inkomsten en rijkdom	EC1, EC6, EC7, EC8, EC9 (indirect SO1 en SO8)	
6.8.8	Onderwerp 6	Gezondheid	LA8	
6.8.9	Onderwerp 7	Maatschappelijke investering	EC1, EC8, EC9	
7.5.3	Soorten communicatie over maatschappelijke verantwoordelijkheid		3.13 (en Algemene opmerkingen over de verslaggeving, Assurance)	

Bijlage 5 – De lijst met GRI-prestatie-indicatoren (codes en naamgeving)¹⁶

STANDAARD INFORMATIEVOORZIENING DEEL I: Strategie en Profiel	
1. Strategie en Analyse	
1.1	Verklaring van de hoogste beslissingsbevoegde van de organisatie
1.2	Beschrijving van belangrijke gevolgen, risico's en mogelijkheden
2. Organisatieprofiel	
2.1	Naam van de organisatie
2.2	Voornaamste merken, producten en/of diensten
2.3	Operationele structuur van de organisatie, met inbegrip van divisies, werkmaatschappijen, dochterondernemingen en samenwerkingsverbanden
2.4	Locatie van het hoofdkantoor van de organisatie
2.5	Het aantal landen waar de organisatie actief is en namen van landen met ofwel grootschalige activiteiten, ofwel met specifieke relevantie voor de duurzaamheidskwesities die in het verslag aan de orde komen.
2.6	Eigendomsstructuur en de rechtsvorm.
2.7	Afzetmarkten (geografische verdeling, sectoren die worden bediend en soorten klanten/begunstigden).
2.8	Omvang van de verslaggevende organisatie.
2.9	Significante veranderingen tijdens de verslagperiode wat betreft omvang, structuur of eigendom.
2.10	Onderscheidingen die tijdens de verslagperiode werden toegekend.
3. Verslagparameters	
<i>Verslagprofiel</i>	
3.1	Verslagperiode waarop de verstrekte informatie betrekking heeft.
3.2	Datum van het meest recente verslag
3.3	Verslaggevingscyclus
3.4	Contactpunt voor vragen over het verslag of de inhoud ervan.
<i>Reikwijdte en afbakening van het verslag</i>	
3.5	Proces voor het bepalen van de inhoud van het verslag.
3.6	Afbakening van het verslag
3.7	Vermeld eventuele specifieke beperkingen voor de reikwijdte of afbakening van het verslag.
3.8	Basis voor verslaggeving over samenwerkingsverbanden.
3.9	De technieken en berekeningsgrondslagen voor gegevensmetingen, waaronder de voor schattingen gebruikte aannames en de technieken die zijn toegepast op de samenstelling van de indicatoren en overige informatie in het verslag
3.10	Uitleg over de gevolgen van eventuele herformuleringen van eerder verstrekte informatie .

¹⁶ Bron: GRI (2011)

3.11 Significante veranderingen ten opzichte van vorige verslagperiodes.

3.12 GRI-Inhoudsopgave

3.13 Beleid en huidige praktijk met betrekking tot het betrekken van externe assurance van het verslag

4. Bestuur, verplichtingen en betrokkenheid

Bestuursstructuur

4.1 De bestuursstructuur van de organisatie, met inbegrip van commissies die vallen onder het hoogste bestuurslichaam en verantwoordelijk zijn voor specifieke taken

4.2 Geef aan of de voorzitter van het hoogste bestuurslichaam eveneens een leidinggevende functie heeft.

4.3 Voor organisaties met een enkelvoudige bestuursstructuur: vermeld het aantal onafhankelijke en/of niet-leidinggevende leden van het hoogste bestuurslichaam.

4.4 Mechanismen die aandeelhouders en medewerkers de gelegenheid geven om aanbevelingen te doen aan of medezeggenschap uit te oefenen op het hoogste bestuurslichaam.

4.5 Een koppeling tussen vergoedingen voor leden van het hoogste bestuurslichaam, topmanagers en leidinggevendenden (met inbegrip van vertrekregelingen) en de prestaties van de organisatie (met inbegrip van sociale en milieugerelateerde prestaties)

4.6 Processen waarmee het hoogste bestuurslichaam waarborgt dat strijdige belangen worden vermeden

4.7 Proces voor het bepalen van de kwalificaties en expertise van de leden van het hoogste bestuurslichaam voor het sturen van de strategie van de organisatie aangaande economische, milieugerelateerde en sociale onderwerpen

4.8 Intern ontwikkelde missie- of beginselverklaringen, gedragscodes en uitgangspunten die van belang zijn voor de economische, milieugerelateerde en sociale prestaties, met vermelding van de mate van invoering ervan

4.9 Procedures van het hoogste bestuurslichaam voor het overzien van de inventarisatie en het beheer door de organisatie van economische, milieugerelateerde en sociale prestaties, met inbegrip van relevante risico's en mogelijkheden en naleving van of conformiteit met internationaal overeengekomen standaarden, gedragscodes en principes

4.10 Processen voor het evalueren van de eigen prestaties van het hoogste bestuurslichaam, in het bijzonder betreffende economische, milieugerelateerde en sociale prestaties

4.11 Toelichting over de toepassing van het voorzorgsprincipe door de verslaggevende organisatie

4.12 Extern ontwikkelde economische, milieugerelateerde en sociale handvesten, principes of andere initiatieven die de organisatie onderschrijft

4.13 Lidmaatschap van verenigingen (zoals brancheverenigingen) en/of nationale/internationale belangenorganisaties

Overleg met belanghebbenden

4.14 Lijst van groepen belanghebbenden die de organisatie heeft betrokken.

4.15 Basis voor inventarisatie en selectie van belanghebbenden die moeten worden betrokken.

4.16 Benadering van het betrekken van belanghebbenden, waaronder de frequentie ervan per type en groep belanghebbenden

4.17 De voornaamste onderwerpen en vraagstukken die naar voren zijn gekomen door de betrokkenheid van belanghebbenden en hoe de organisatie hierop heeft gereageerd, onder meer via haar verslaggeving

STANDAARD INFORMATIEVOORZIENING DEEL II: Managementbenadering

...

STANDAARD INFORMATIEVOORZIENING DEEL III: Prestatie-indicatoren

Economische Prestatie-indicatoren

Economische Prestaties

- EC 1 Directe economische waarden die zijn gegeneerd en gedistribueerd, waaronder inkomsten, operationele kosten, personeelsvergoedingen, donaties en overige maatschappelijke investeringen, ingehouden winst en betalingen aan kapitaalverstrekkers en overheden.
- EC 2 Financiële implicaties en andere risico's en mogelijkheden voor de activiteiten van de organisatie als gevolg van klimaatverandering.
- EC 3 Dekking van de verplichtingen in verband met het vastgestelde uitkeringenplan van de organisatie.
- EC 4 Significante financiële steun van een overheid.

Marktaanwezigheid

- EC 5 Spreiding in de verhouding tussen het standaard aanvangssalaris en het lokale minimumloon op belangrijke bedrijfslocaties
- EC 6 Beleid, methoden en deel van uitgaven betreffende lokaal gevestigde leveranciers op belangrijke bedrijfslocaties.
- EC 7 Procedures voor lokale personeelswerving en aandeel van het topkader dat afkomstig is uit de lokale gemeenschap op belangrijke bedrijfslocaties.

Indirecte economische effecten

- EC 8 Ontwikkeling en gevolgen van investeringen in infrastructuur en diensten die voornamelijk ten behoeve van het algemeen nut worden geboden door middel van verplichtingen van commerciële aard, dan wel in natura of pro bono.
- EC 9 Inzicht in en beschrijving van significante indirecte economische gevolgen, waaronder de omvang ervan

Milieuprestatie-indicatoren

Materialen

- EN 1 Totale hoeveelheid gebruikte materialen naar gewicht of volume
- EN 2 Percentage van de gebruikte materialen dat bestaat uit afval uit externe bronnen

Energie

- EN 3 Direct energieverbruik door primaire energiebron
- EN 4 Indirect energieverbruik door primaire bron
- EN 5 Energie die bespaard is door besparingen en efficiëntieverbeteringen
- EN 6 Initiatieven ten behoeve van energie-efficiënte of op duurzame energie gebaseerde producten en diensten, evenals verlagingen van de energie-eisen als resultaat van deze initiatieven
- EN 7 Initiatieven ter verlaging van het indirecte energieverbruik en reeds gerealiseerde verlaging

Water

- EN 8 Totale wateronttrekking per bron

EN 9	Waterbronnen waarvoor wateronttrekking significante gevolgen heeft
EN 10	Percentage en totaal volume van gerecycled en hergebruikt water
Biodiversiteit	
EN 11	Locatie en oppervlakte van land dat eigendom is, gehuurd wordt, beheerd wordt in of grenst aan beschermde gebieden en gebieden met een hoge biodiversiteitswaarde buiten beschermde gebieden
EN 12	Beschrijving van significante gevolgen van activiteiten, producten en diensten op de biodiversiteit in beschermde gebieden en gebieden met een hoge biodiversiteitswaarde buiten beschermde gebieden
EN 13	Beschermde of herstelde habitats
EN 14	Strategieën, huidige maatregelen en toekomstige plannen voor het beheersen van de gevolgen van de biodiversiteit
EN 15	Aantal op de rode lijst van de IUCN vermelde soorten en soorten op nationale beschermingslijsten met habitats in gebieden binnen de invloedssfeer van bedrijfsactiviteiten, ingedeeld naar hoogte van het risico van uitsterven
Luchtemissies, afvalwater, afvalstoffen	
EN 16	Totale directe en indirecte emissie van broeikasgassen naar gewicht
EN 17	Andere relevante indirecte emissie van broeikasgassen naar gewicht
EN 18	Initiatieven ter verlaging van de emissie van broeikasgassen en gerealiseerde verlagingen
EN 19	Emissie van ozonafbrekende stoffen naar gewicht
EN 20	NO, SO en andere significante luchtemissies naar type en gewicht
EN 21	Totale waterafvoer naar kwaliteit en bestemming
EN 22	Totaalgewicht afval naar type en verwijderingsmethode
EN 23	Totaal aantal en volume van significante lozingen
EN 24	Gewicht van getransporteerd, geïmporteerd, geëxporteerd of verwerkt afval dat als gevaarlijk geldt op grond van bijlage I, II, III en VIII van de Conventie van Bazel en het percentage afval dat internationaal is getransporteerd
EN 25	Benaming, grootte, beschermingsstatus en biodiversiteitswaarde van wateren en gerelateerde habitats die significante gevolgen ondervinden van de waterafvoer en -afvloeiing van de verslaggevende organisatie
Producten en diensten	
EN 26	Initiatieven ter compensatie van de milieugevolgen van producten en diensten en de omvang van deze compensatie
EN 27	Percentage producten dat is verkocht en waarvan de verpakking is ingezameld, naar categorie.
Naleving	
EN 28	Monetaire waarde van significante boetes en totaal aantal niet-monetaire sancties wegens het niet naleven van milieuwetten en milieuregelgeving
Transport	
EN 29	Significante milieugevolgen van het transport van producten en andere goederen en materialen die worden gebruikt voor de activiteiten van de organisatie en het vervoer van personeelsleden
Algemeen	
EN 30	Totale uitgaven aan en investeringen in milieubescherming naar type

Arbeidsomstandigheden en indicatoren voor volwaardig werk	
<i>Werkgelegenheid</i>	
LA 1	Totale personeelsbestand naar type werk, arbeidsovereenkomst en regio
LA 2	Totaal aantal en snelheid van personeelsverloop per leeftijdsgroep, geslacht en regio
LA 3	Uitkeringen aan voltijdmedewerkers die niet beschikbaar zijn voor deeltijdmedewerkers, per grootschalige activiteit
<i>Verhouding tussen werkgever en werknemer</i>	
LA 4	Percentage medewerkers dat onder een collectieve arbeidsovereenkomst valt
LA 5	Minimale opzegtermijn(en) in verband met operationele veranderingen, inclusief of dit wordt gespecificeerd in collectieve overeenkomsten
<i>Gezondheid en veiligheid</i>	
LA 6	Percentage van het totale personeelsbestand dat is vertegenwoordigd in formele gezamenlijke arbo-commissies van werkgevers en werknemers die bijdragen aan de controle op en advies over arbo-programma's
LA 7	Letsel-, beroepsziekte-, uitvaldagen- en verzuimcijfers en het aantal werk gerelateerde sterfgevallen per regio
LA 8	Opleidings-, trainings-, advies-, preventie- en risicobeheersingsprogramma's ten behoeve van personeelsleden, hun families of omwonenden in verband met ernstige ziekten
LA 9	Afspraken over arbo-onderwerpen vastgelegd in formele overeenkomsten met vakbonden
<i>Opleiding en onderwijs</i>	
LA 10	Gemiddeld aantal uren dat een werknemer per jaar besteedt aan opleidingen, onderverdeeld naar werknemerscategorie
LA 11	Programma's voor competentie management en levenslang leren die de blijvende inzetbaarheid van medewerkers garanderen en hen helpen bij het afronden van hun loopbaan
LA 12	Percentage medewerkers dat regelmatig wordt ingelicht omtrent prestatie- en loopbaanontwikkeling
<i>Diversiteit en kansen</i>	
LA 13	Samenstelling van bestuurslichamen en onderverdeling van medewerkers per categorie, naar geslacht, leeftijdsgroep, die behoren tot een bepaalde maatschappelijke minderheid en andere indicatoren van diversiteit.
LA 14	Verhouding tussen basissalarissen en vergoedingen van vrouwen tov mannen per medewerkerscategorie
Prestatie-indicatoren voor mensenrechten	
<i>Investerings- en inkoopbeleid</i>	
HR 1	Percentage van en totaal aantal aanmerkelijke investeringsovereenkomsten waarin clausules over mensenrechten zijn opgenomen of waarvan de naleving van de mensenrechten is getoetst.
HR 2	Percentage belangrijke leveranciers en aannemers die getoetst zijn op naleving van de mensenrechten en op getroffen maatregelen
HR 3	Totaal aantal uren personeelstraining over beleid en procedures betreffende aspecten van mensenrechten die relevant zijn voor de activiteiten, met inbegrip van het percentage van het personeel dat de trainingen gevolgd heeft

Verbod op discriminatie	
HR 4	Totaal aantal gevallen van discriminatie en de getroffen maatregelen
Vrijheid van vereniging en collectieve arbeidsonderhandelingen	
HR 5	Activiteiten waarvan is vastgesteld dat daarbij een aanzienlijk risico zou kunnen gelden voor het recht op de uitoefening van de vrijheid van vereniging en collectieve arbeidsonderhandelingen, alsmede de maatregelen die zijn getroffen ter ondersteuning van deze rechten
Kinderarbeid	
HR 6	Activiteiten waarvan is vastgesteld dat er een aanzienlijk risico is van gevallen van kinderarbeid, alsmede de maatregelen die zijn getroffen gericht op de uitbanning van kinderarbeid
Gedwongen en verplichte arbeid	
HR 7	Activiteiten waarvan is vastgesteld dat er een aanzienlijk risico is van gevallen van gedwongen of verplichte arbeid, alsmede de maatregelen die zijn getroffen gericht op de uitbanning van gedwongen of verplichte arbeid
Veiligheidsbeleid	
HR 8	Percentage van het beveiligingspersoneel dat training heeft gevolgd in het beleid of de procedures van de organisatie betreffende aspecten van de mensenrechten die relevant zijn voor de activiteiten
Rechten van de inheemse bevolking	
HR 9	Totaal aantal gevallen van overtreding van de rechten van de inheemse bevolking, alsmede de getroffen maatregelen
Maatschappelijke prestatie-indicatoren	
Gemeenschap	
SO 1	Aard, reikwijdte en effectiviteit van alle programma's en methoden die de effecten van de activiteiten op gemeenschappen bepalen en beheren, waaronder vestiging, activiteiten en vertrek
Corruptie	
SO 2	Percentage van en totaal aantal bedrijfseenheden geanalyseerd op corruptie gerelateerde risico's
SO 3	Percentage van het personeel dat training in anti-corruptiebeleid en -procedures van de organisatie heeft gevolgd.
SO 4	Maatregelen die zijn getroffen naar aanleiding van gevallen van corruptie
Publiek beleid	
SO 5	Standpunten betreffende publiek beleid en deelname aan de ontwikkeling ervan, evenals lobbyen.
SO 6	Totale waarde van financiële en in-natura-bijdragen aan politieke partijen, politici en gerelateerde instellingen per land
Concurrentiebelemmerend gedrag	
SO 7	Totaal aantal rechtszaken vanwege concurrentiebelemmerend gedrag, anti-kartel-, en monopolistische praktijken, alsmede de resultaten van deze rechtszaken
Naleving	
SO 8	Monetaire waarde van significante boetes en totaal aantal niet-monetaire sancties wegens het niet naleven van wet- en -regelgeving

Prestatie-indicatoren voor productverantwoordelijkheid	
<i>Gezondheid en veiligheid van de consumenten</i>	
PR 1	Levensduurstadia waarin de gevolgen van producten en diensten voor gezondheid en veiligheid worden beoordeeld met het oog op verbetering en het percentage van belangrijke product- en dienstencategorieën die aan dergelijke procedures onderhevig zijn
PR 2	Totaal aantal gevallen van niet-naleving van regelgeving en vrijwillige codes betreffende gevolgen voor gezondheid en veiligheid van producten en diensten gedurende de levensduur, naar type resultaat
<i>Etikettering van producten en diensten</i>	
PR 3	Type informatie over producten en diensten dat verplicht wordt gesteld door procedures en het percentage van belangrijke producten en diensten die onderhevig zijn aan dergelijke informatie-eisen
PR 4	Totaal aantal gevallen van niet-naleving van regelgeving en vrijwillige codes betreffende informatie over en etikettering van producten en diensten, naar type resultaat
PR 5	Beleid ten aanzien van klanttevredenheid, met inbegrip van resultaten van onderzoeken naar de klanttevredenheid
<i>Marketingcommunicatie</i>	
PR 6	Programma's voor de naleving van wetten, standaarden en vrijwillige codes met betrekking tot marketingcommunicatie, waaronder reclame, promotie en sponsoring
PR 7	Totaal aantal gevallen van niet-naleving van regelgeving en vrijwillige codes betreffende marketingcommunicatie, waaronder reclame, promotie en sponsoring, naar type resultaat
<i>Privacy van de klanten</i>	
PR 8	Totaal aantal gegronde klachten over inbreuken op de privacy van klanten en het kwijtraken van klantgegevens
<i>Naleving</i>	
PR 9	Monetaire waarde van significante boetes wegens het niet-naleven van wet- en -regelgeving betreffende de levering en het gebruik van producten en diensten

Bijlage 6 – De MVO-tweedaagse van 26-27 januari 2012 – Programma

Donderdag 26 januari 2012			
Voormiddag – Master Class ISO 26000 and GRI			
9h00-9h30	Verwelkoming door Gert Van Eeckhout, Departement Werk en Sociale Economie Maatschappelijk verantwoord Ondernemen – De (internationale) context door Bernard Mazijn, Instituut vóór Duurzame Ontwikkeling		
9h30-11h00	ISO 26000 – Workshop door Hans Kröder, Learn to improve your planet (NI)	GRI-Workshop door Joris Wiemer, Global Reporting Initiative	
11h00-11h30	Pauze		
11h30-13h00	ISO 26000 – Workshop door Hans Kröder, Learn to improve your planet (NI)	GRI-Workshop door Joris Wiemer, Global Reporting Initiative	
13h00-14h00	Lunch		
Namiddag – MVO en belangrijke nieuwe aandachtspunten			
14h00-14h30	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen – De plannen van de Europese Commissie door Iris Kroening, Europese Commissie (in het Engels)		
14h30-16h00	Parallele werkgroepen		
	Geïntegreerde verslaggeving door Joris Wiemer, International Integrated Reporting Council Geïllustreerd aan de hand van cases uit het bedrijfsleven.	Het belang van ketensamenwerking door Bernard Mazijn, Instituut voor Duurzame Ontwikkeling Geïllustreerd aan de hand van cases uit het bedrijfsleven.	Stakeholderbetrokkenheid door Peter Wollaert, Extenz, voormalig directeur Kauri Geïllustreerd aan de hand van cases uit het bedrijfsleven.
16h00-16h30	Pauze		
16h30-18h00	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen – De verwachtingen in Vlaanderen Minister Freya Van den Bossche (Vlaams minister van Energie, Wonen, Steden en Sociale Economie) nodigt de stakeholders uit tot debat.		

18h00	Afsluitende receptie
-------	----------------------

Vrijdag 27 januari 2012	
Voormiddag – Resultaten van de VIONA & ESF-studies	
9h00-10h30	<ul style="list-style-type: none"> VIONA – ISO 26000 en GRI zichtbaar en doenbaar maken in Vlaanderen door Bernard Mazijn (UNU-CRIS / RCE-SNS), Nico Storme (HOWest) en team Getuigenissen van het bedrijf Artoos en het ziekenhuis Sint-Blasius <p>Debat met de deelnemers aan het event.</p>
10h30-11h00	Pauze
11h00-12h30	<ul style="list-style-type: none"> MVO en belangrijke nieuwe aandachtspunten: feedback vanuit de werkgroepen ESF - Bevorderen van duurzaam en transparant ondernemen in Vlaanderen door Bernard Mazijn en team (UNU-CRIS / RCE-SNS) Reactie vanuit VOKA, UNIZO en VERSO. <p>Debat met de deelnemers aan het event.</p>
12h30-13h30	Lunch

Namiddag – The way forward			
13h30-15h00	Parallele werkgroepen		
	Voorstel van pilootproject 1: een grote onderneming petert 'haar' KMO's	Voorstel van pilootproject 2: een opleiding tot stakeholder-'gedrag'	Voorstel van pilootproject 3: een GRI-materialiteitsoefening voor verschillende subsectoren
15h00-15h30	Pauze		
15h30-16h30	<p>Feedback vanuit de werkgroepen. Debat met de stakeholders uit Vlaanderen.</p> <p>Conclusie door Gert Van Eeckhout, Departement Werk en Sociale Economie</p>		

Bronnen

AENOR, augustus 2011:

URL: < http://www.aenor.es/aenor/certificacion/resp_social/resp_gri.asp >

URL: < http://www.aenor.es/aenor/certificacion/resp_social/resp_empresas.asp >

AFNOR, augustus 2011:

URL: <

http://www.boutique.afnor.org/NEL5DetailNormeEnLigne.aspx?&nivCtx=NELZNELZ1A10A101A107&ts=3630642&CLE_ART=OPACKOKP26000F >

Agentschap Ondernemen, november 2011:

URL: < <http://agentschapondernemen.be/artikel/wat-strategische-investerings-en-opleidingssteun> >

URL: < <http://agentschapondernemen.be/artikel/wie-komt-aanmerking> >

URL: < <http://agentschapondernemen.be/artikel/welke-uitgaven-komen-aanmerking-voor-strategische-investerings-en-opleidingssteun> >

URL: < <http://agentschapondernemen.be/artikel/hoeveel-bedraagt-de-strategische-investerings-en-opleidingssteun> >

URL: <

http://agentschapondernemen.be/sites/default/files/documenten/si_mb20110126_bijlage_criteria.pdf >

URL: < <http://agentschapondernemen.be/artikel/wat-de-ecologiepremie-plus> >

URL: < <http://agentschapondernemen.be/artikel/wie-komt-aanmerking-2> >

URL: < <http://agentschapondernemen.be/artikel/wanneer-komt-een-aanvraag-aanmerking> >

URL: < <http://agentschapondernemen.be/artikel/welke-investeringen-komen-aanmerking-incl-limitatieve-technologie%C3%ABnlijst> >

URL: < <http://agentschapondernemen.be/artikel/hoeveel-bedraagt-de-ecologiepremie> >

ASI, augustus, 2011:

URL: < <http://www.qualityaustria.com/index.php?id=3229&L=1> >

URL: < <https://www.astandis.at/shopV5/search/Details.action?dokkey=404780> >

Departement WSE, 2011, Conceptnota decreet: *Maatwerk in het kader van collectieve inschakeling*, Brussel, België.

Enablon, november 2011:

URL: < <http://enablon.com/products/corporate-responsibility.aspx> >

URL: < <http://enablon.com/products/corporate-responsibility-ehs-management/CSR-reporting.aspx> >

URL: < <http://enablon.com/products/corporate-responsibility-ehs-management/CSR-reporting/functionalities.aspx> >

URL: < <http://enablon.com/company/overview.aspx> >

GRI, 2006, *GRI3 RG: Richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving*, Amsterdam, Nederland.

GRI, 2011, *GRI3.1 RG: Sustainability Reporting Guidelines*, Amsterdam, Nederland.

GRI, 2011, *The GRI Guidelines, An Executive Summary*, Amsterdam, Nederland.

GRI, 2011, *GRI AL: Application Levels*, Amsterdam, Nederland.

GRI, 29 april 2011, *GRI Webinar: GRI Application Level Check 2011 Updates*, Amsterdam, Nederland.

GRI, 11 Juli 2011, Conference Call Isabelle Pagota, Maaiké Fleur, Bernard Mazijn, Sander Devriendt, Storme Nico.

GRI, juni - augustus 2011:

URL: < <http://www.globalreporting.org/AboutGRI/WhatIsGRI/> >

URL: < <http://www.globalreporting.org/AboutGRI/WhatIsGRI/History/> >

URL: < <http://www.globalreporting.org/AboutGRI/WhatIsGRI/VisionAndMission.htm> >

URL: < <http://www.globalreporting.org/ReportingFramework/ReportingFrameworkOverview/> >

URL: < <http://www.globalreporting.org/ReportingFramework/SectorSupplements/> >

URL: < <http://www.globalreporting.org/ReportingFramework/ApplicationLevels/> >

URL:

< <http://www.globalreporting.org/ReportingFramework/ApplicationLevels/ExternalAssurance.htm> >

URL: < <http://www.globalreporting.org/ReportingFramework/NationalAnnexes/> >

URL: < <http://www.globalreporting.org/ReportServices/ApplicationLevelChecks/FAQs/> >

URL: <

<http://www.globalreporting.org/ReportingFramework/ApplicationLevels/FAQsApplicationLevels2010.htm> >

URL: < <http://www.globalreporting.org/ReportServices/GRIContentIndex/> >

URL: <

<http://www.globalreporting.org/LearningAndSupport/SoftwareAndTools/CertifiedSoftwareDatabase.htm> >

URL: <

<http://www.globalreporting.org/LearningAndSupport/SoftwareAndTools/ContentCertificationProgram.htm> >

URL: < <http://www.globalreporting.org/LearningAndSupport/CertificationFAQs.htm> >

GRI, december 2011:

URL: < <https://www.globalreporting.org/reporting/reporting-support/support-for-SMEs/Pages/default.aspx> >

URL: < <https://www.globalreporting.org/reporting/get-started/Pages/default.aspx> >

URL: < <https://www.globalreporting.org/reporting/reporting-support/reporting-resources/lets-report-template/Pages/default.aspx> >

URL: < <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Dutch-Lets-Report-Template.pdf> >

INGO Accountability Charter, 13 april 2011, *Annual General Meeting; The Five Years Strategy*, Berlijn, Duitsland.

INGO Accountability Charter, augustus 2011:

URL: < <http://www.ingoaccountabilitycharter.org/reporting-monitoring-compliance/> >

URL: < <http://www.ingoaccountabilitycharter.org/reporting-monitoring-compliance/global-reporting-initiative-framework/> >

URL: < <http://www.ingoaccountabilitycharter.org/reporting-monitoring-compliance/independent-review-panel/> >

URL: < <http://www.ingoaccountabilitycharter.org/reporting-monitoring-compliance/independent-review-panel/> >

URL: < <http://www.ingoaccountabilitycharter.org/wpcms/wp-content/uploads/INGO-Accountability-Charter-Five-Year-Strategy-2011-2015.pdf> >

ISO, augustus 2011:

URL: <

http://www.iso.org/iso/iso_catalogue/management_and_leadership_standards/social_responsibility/sr_iso26000_overview.htm >

URL: <

http://www.iso.org/iso/iso_catalogue/management_and_leadership_standards/social_responsibility/sr_discovering_iso26000.htm >

IWT, december 2011:

URL: < <http://www.iwt.be/subsidies/extrasteun/dto> >

IWT, 20 december 2011, gesprek Leo Van Loock, Bernard Mazijn, Nico Storme en Sander Devriendt

Microsoft Corporation, december 2011:

URL: < <http://www.microsoft.com/dynamics/en/gulf/environment.aspx> >

NEN, 2011, *Webtool voor zelfverklaring ISO 26000*, Delft, Nederland.

NEN, 2011, *Leren van pilot MVO-zelfverklaring volgens NPR 9026*, Delft, Nederland.

NEN, november 2011:

URL: < <http://www.nen.nl/web/MVO-ISO-26000/Home/Zelfverklaring-NPR-9026-1.htm> >

URL: < <http://www.nen.nl/web/Publicatieplatform/Achtergrond.htm> >

URL: < <http://www.nen.nl/web/Publicatieplatform/Toelichting-platform.htm> >

URL: < <http://www.nen.nl/web/MVO-ISO-26000/Home/Webtool-zelfverklaring.htm> >

PE International, 14 juli 2011, Conference Call Sandra Walser, Bernard Mazijn, Sander Devriendt

PE-International, december 2011:

URL: < <http://www.pe-international.com/international/services-solutions/corporate-sustainability/> >

URL: < <http://www.pe-international.com/international/services-solutions/corporate-sustainability/csr-sustainability-strategy/> >

URL: < <http://www.pe-international.com/international/services-solutions/corporate-sustainability/sustainability-reporting/> >

URL: < <http://www.pe-international.com/international/software/> >

URL: < <http://www.sofi-software.com/international/software/sofi-software/sustainability-performance-management/> >

URL: < <http://www.sofi-software.com/international/software/sofi-software/functionalities/sustainability-reporting/> >

SAP, december 2011:

URL: < <http://www.sap.com/solutions/index.epx> >

URL: < <http://www.sap.com/solutions/business-process/sustainability.epx> >

URL: < <http://www.sap.com/solutions/sustainability/offerings/software-services-and-content/sustainability-performance-management/index.epx> >

SAP, 30 november 2011, Gesprek Mathijs ten Tusscher, 's Hertogenbosh, Nederland.

Sociale economie, december 2011:

URL: < <http://www.socialeconomie.be/nieuws/decreet-maatwerk-in-de-steigers> >

Soete, 2007, *Eindrapport, Expertgroep voor de doorlichting van het Vlaams innovatie-instrumentarium*, Maastricht, Nederland.

ViA, augustus 2011:

URL: < <http://via.vlaanderen.be/nlapps/docs/default.asp?id=355> >

URL: < <http://via.vlaanderen.be/nlapps/docs/default.asp?fid=179> >

URL: < <http://via.vlaanderen.be/nlapps/docs/default.asp?id=415> >

De onderzoeksinstellingen

UNU-CRIS / RCE-SNS

Het '**Regional Centre of Expertise Southern North Sea**' (**RCE-SNS**) maakt deel uit van een globaal netwerk van Regionale Expertisecentra voor 'Educatie voor Duurzame Ontwikkeling'. Deze centra werden opgericht in het kader van het 'Decennium voor Educatie voor Duurzame Ontwikkeling' (DEDO 2005-2014) van de VN. Het doel van deze centra is om promotie te voeren rond en research te doen naar educatie voor duurzame ontwikkeling (EDO). Hierbij worden de doelstellingen van het DEDO vertaald naar de maatschappij waarin ze opereren.

Het RCE Zuidelijke Noordzee werd opgezet als een interregionaal RCE voor de Belgische, Franse, Britse en Nederlandse regio's die aan de zuidelijke Noordzee grenzen: West-Vlaanderen, Nord-Pas-de-Calais, Kent, Sussex en Zeeland. Elk RCE is een samenwerkingsverband van verschillende partners die over de regionale en specifieke doelen en doelstellingen beslissen. Daarnaast werkt een RCE nauw samen met tal van stakeholders.

Het coördinatieteam, dat instaat voor de dagelijkse leiding, is gehuisvest in het Centrum voor Comparatief Onderzoek naar Regionale Integratie van de Universiteit van de Verenigde Naties (**UNU-CRIS, United Nations University Centre For Comparative Regional Integration Studies**) in het Grootseminarie te Brugge.

Feitelijk volbrengen RCE's hun taak door op te treden als katalysators voor instellingen die EDO propageren via formele, non-formele en informele educatie. Geschikte platforms worden voorzien om informatie en ervaringen uit te wisselen en meteen de dialoog tussen de regionale stakeholders te bevorderen via partnerships voor duurzame ontwikkeling.

Inmiddels hebben Prof. Luk VAN LANGENHOVE, directeur van UNU-CRIS, en Bernard MAZIJN, coördinator van en projectleider bij het RCE-SNS, gastprofessor Universiteit Gent, samen met twee andere stichtende leden (Prof. Rietje VAN DAM-MIERAS, Hoogleraar Universiteit Leiden, en Philippe LOMBAERDE, adjunct-directeur van UNU-CRIS), het **Instituut vóór Duurzame Ontwikkeling** vzw (IDO) opgericht. Naast de inbreng van expertise en ervaring van elk van de stichtende leden, kan het IDO beschouwd worden als de erfgenaam van de projecten 'duurzame ontwikkeling' die in de voorbije jaren en maanden werden uitgevoerd in de schoot van UNU-CRIS/RCE-SNS. Hierbij kan in het bijzonder worden verwezen naar projecten inzake 'educatie voor duurzame ontwikkeling' en 'maatschappelijk verantwoord ondernemen'. Gelet op die toenemende activiteiten rond 'duurzame ontwikkeling' was er immers nood om deze te verankeren in een aparte structuur, vandaar de oprichting van de vzw.

Voor meer informatie over UNU-CRIS en RCE-SNS: zie www.cris.unu.edu en www.rce-sns.org. Inmiddels wordt gewerkt aan een eigen logo, huisstijl en website van het [Instituut vóór Duurzame Ontwikkeling vzw](http://www.ido.vzw).

Howest

Howest vormt samen met Universiteit Gent, Hogeschool Gent en Arteveldehogeschool, de Associatie Universiteit Gent. Howest zelf heeft als erkend kenniscentrum een driedelige opdracht: (academisch) hoger onderwijs, toepassingsgericht onderzoek en maatschappelijke dienstverlening.

Howest voert Vlaamse, Federale, Europese en internationale projecten uit op vraag van en voor bedrijven en not-for-profit organisaties uit binnen- en buitenland. Aan de projecten werken onderzoekers van Howest die expert zijn en professioneel het werkveld ondersteunen in hun innovatie. Naargelang de opdracht zijn de onderzoekers bachelor, master of doctor. Er is een sterke inbedding in het industriële weefsel en met het werkveld in binnen- en buitenland is Howest uitgegroeid tot een lerend en innoverend netwerk. Door deze specifieke ervaring, wordt Howest ook vaak gevraagd om beleidsondersteunend onderzoek te verrichten.

Howest doet dit alles zowel in technologische domeinen (elektronica, chemie, milieukunde, industrieel design enz.) als in niet-technologische domeinen (handicap en sociale ongelijkheid, diversiteit en inclusie, sociale economie, netwerkeconomie, (duurzaam) innovatiemanagement, maatschappelijk verantwoord/duurzaam ondernemen enz.).

Howest is een structurele partner van (en met) VOKA, UNIZO, VKW, Resoc, Kortrijk.IN, Transforum, Forum Eurometropool Lille-Kortrijk-Tournai, Leiedal, WVI, Streekfonds West-Vlaanderen, Koning Boudewijnstichting, Kortrijk XpO, Agentschap IWT, Agentschap Ondernemen, viWTA, Industrie Vlaanderen, ...

Voor meer informatie:

UNU-CRIS / RCE-SNS
Potterierei 72, B-8000 Bruges

Websites www.cris.unu.edu and www.rce-sns.org

Howest
Rijselstraat 5, B-8200 Sint-Michiels

Website www.howest.be